PARAULES ENTERRADES:
UNA NOVEL·LA BASADA EN FETS REALS

En 4 de novembre de 2019

– Jacques

PARAULES ENTERRADES

"La història de la majoria de les dones està oculta pel silenci o pels adorns que equivalen al silenci." (Virginia Woolf).

La dona ha lluitat al llarg dels segles per obrir-se pas enmig d'una societat que li ha donat l'esquena des de temps ancestrals, tradicionalment ocupant un lloc secundari. És sabut que el camí recorregut per desencadenar-se del seu paper afectuós i domèstic no ha estat gens senzill, més aviat ple d'obstacles i limitacions presents en tots els àmbits; sense oblidar el menyspreu i infravaloració de les seves capacitats intel·lectuals al llarg del relat històric. La literatura ha estat un camp de batalla més. És gràcies a la tenacitat, esforç i dedicació de moltes dones lletrades que avui dia el seu rol en aquest camp és igual d'important que el de grans escriptors de la història. Tal i com deia l'autora anglesa Virginia Woolf a *Una Cambra Pròpia* (1929): "una dona ha de tenir diners i una cambra pròpia si ha d'escriure ficció".

El títol escollit per aquest treball ha estat "Paraules Enterrades: una novel·la basada en fets reals"; l'objectiu d'aquest es concreta en realitzar un recorregut per la vida de la poetessa vigatana Mercè Font i Codina (1867-1900) i per entendre la realitat del seu moment, que com la de moltes altres dones, va venir determinada pel fet de pertànyer al sexe femení. A partir de la investigació realitzada al voltant de la seva biografia i sobre l'etapa històrica en la qual es contextualitza, s'ha seguit un procés d'elaboració d'una novel·la basada en fets reals, documentats i analitzats a partir de les fonts consultades durant la recerca. Al voltant d'aquest fons històric s'ha creat una trama de ficció que involucra alhora instants de la vida de la poetessa i elements imaginaris, vinculant la vida de l'autora amb l'enigma d'un assassinat que es va produir a la ciutat de Vic l'any 1871.

El título escogido para este trabajo ha sido "Palabras Enterradas: una novela basada en hechos reales"; el objetivo de este se concreta en realizar un recorrido por la vida de la poetisa vigatana Mercè Font y Codina (1867-1900) y para entender la realidad de su momento, que como la de muchas otras mujeres, vino determinada por el hecho de

pertenecer al sexo femenino. A partir de la investigación realizada en torno a su biografía y sobre la etapa histórica en la que se contextualiza, se ha seguido un proceso de elaboración de una novela basada en hechos reales, documentados y analizados en base a las fuentes consultadas durante la búsqueda. Alrededor de este fondo histórico se ha creado una trama de ficción que involucra al mismo tiempo instantes de la vida de la poetisa y elementos imaginarios, vinculando la vida de la autora con el enigma de un asesinato que se produjo en la ciudad de Vic en 1871.

The title chosen for this research project has been "Buried Words: a novel based on real events"; The objective of which is to take a tour through the life of the poet Mercè Font and Codina (1867-1900) and to understand the reality of her moment, which, like many other women, was determined by the fact that she was a female. From the research carried out around his biography and on the historical stage in which it is contextualized, it has been followed a process of elaboration of a novel based on real events, documented and analyzed based on the sources consulted during this research. Around this historical background a fictional plot has been created, involving moments of the poet's life and imaginary elements at the same time, linking the life of the author with the enigma of a murder that occurred in the city of Vic in 1871 .

ÍNDEX

Introducció: Una vigatana amb cambra pròpia 7
Objectius 10
Metodologia 11
Motivacions 11
Mercè Font i Codina (1867-1900) 13
Obra poètica 20
Influència de Verdaguer a l'obra de Mercè Font i Codina 24
El moviment imperant 25
La renaixença a Vic i el paper clau de la premsa 27
El Círcol literari 31
L'Esbart de Vic 33
Context polític a la ciutat de Vic (1867 - 1900): Les condicions de l'assassinat de Josep Casas i Devesa (1816-1871). 35
El carlisme 37
Confecció de la novel·la 39
La novel·la 46
Anàlisi de la part pràctica 46
Paraules enterrades 51
Qüestions tècniques 51
Elements artístics 53
Realitat i ficció 53
Conclusions 55
Bibliografia 57
Annexos 60
Annex 1: Esquela de la mort de Mercè Font i Codina. Publicat a La Veu del Montserrat el 10 de febrer de 1900. 60

Annex 2: Recordatori de Mercè Font i Codina. Font: Pujol i Ferran (2009), Apèndix 4, p. 357. 61

Annex 3: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic-1976 (notari Francesc Portell), f. 1111-1115, 26 d'agost de de 1871. 62

Annex 4: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic-1327 (notari Tomàs Portell i Brachs), f. 4-5, 5 de gener de 1828. 65

Annex 5: Pàgina completa de La Pàtria a dia 23 d'abril de 1871. 69

Annex 6: Plànol de Vic de l'any 1881. 70

Annex 7: Suplement a La Patria, núm. 180, 30-4-1871. 71

Annex 8: Elaboració de diferents prototips de portada. 72

Annex 9: Portada definitiva de la novel·la 73

ANNEX: PARAULES ENTERRADES, UNA NOVEL·LA BASADA EN FETS REALS 75

Capítol 1 78

Capítol 2 82

Capítol 3 85

Capítol 4 88

Capítol 5 90

Capítol 6 93

Capítol 7 96

Capítol 8 99

Capítol 9 101

Capítol 10 103

Epíleg 105

Introducció: Una vigatana amb cambra pròpia

En un moment històric en què les dones estaven supeditades al sistema patriarcal, com molt bé va expressar Virginia Woolf a *Una Cambra Pròpia* (1929), és de crucial importància destacar el trencament d'aquest rol marginal que fins llavors s'adoptava al llarg del segle XX de certes personalitats femenines.

> *All I could do was to offer you an opinion upon one minor point—**a woman must have money and a room of her own if she is to write fiction;** and that, as you will see, leaves the great problem of the true nature of woman and the true nature of fiction unsolved.*
>
> Cuanto podía ofreceros era una opinión sobre un punto sin demasiada importancia: **que una mujer debe tener dinero y una habitación propia para poder escribir novelas;** y esto, como veis, deja sin resolver el gran problema de la verdadera naturaleza de la mujer y la verdadera naturaleza de la novela[1]

És en aquest context social que diverses autores afloren i mostren la seva creació al món, iniciant així un punt àlgid al llarg del recorregut històric de la dona a la literatura. Importants escriptors d'aquesta història són dones obligades a publicar sota un pseudònim masculí, com és el cas de Caterina Albert (1869-1966), coneguda com Víctor Català, escriptora catalana de l'Escala, famosa, sobretot, pels seus *Drames rurals* (1902) i la seva novel·la *Solitud* (1905); o l'escriptora francesa Amantine Dupin (1804-1876), que utilitzava el nom de George Sand. Hi ha més d'una desena de famosos escriptors que, en realitat, eren escriptores, i encara avui en dia no s'ha restituit la seva autoria femenina; resultava llavors un defecte inherent a tota obra que es publiqués en nom d'elles, tot i que aquestes es relacionaven i mantenien amistat amb grans personatges de la literatura europea, tals com Gustave Flaubert, Victor Hugo, Jules Verne, o Joan Maragall en el cas de Caterina Albert. Tot i que aquesta posició podria semblar un fet més proper al passat que al present, podem fer referència també a un cas més recent i mediàtic, de voltants de 1990: l'escriptora britànica J.K. Rowling va amagar el seu primer nom, Joanne, seguint la suggerència de

[1] Traducció de l'anglès a càrrec de Laura Pujol, 1967.

l'editorial que va publicar les seves històries protagonitzades per Harry Potter, perquè fossin llegides als nens.

Referint-se a la presumpta poetessa germana de Shakespeare, Virginia Woolf acaba així el seu assaig (1929):

Now my belief is that this poet who never wrote a word and was buried at the cross-roads still lives. ***She lives in you and in me, and in many other women who are not here tonight, for they are washing up the dishes and putting the children to bed. But she lives; for great poets do not die****; [...]. For my belief is that if we live another century or so—I am talking of the common life which is the real life and not of the little separate lives which we live as individuals—****and have five hundred a year each of us and rooms of our own; if we have the habit of freedom and the courage to write exactly what we think*** *[...];* ***if we face the fact, for it is a fact, that there is no arm to cling to, but that we go alone and that our relation is to the world of reality and not only to the world of men and women, then the opportunity will come*** *[...]. As for her coming without that preparation, without that effort on our part, without that determination that when she is born again she shall find it possible to live and write her poetry, that we cannot expect, for that would he impossible.* ***But I maintain that she would come if we worked for her, and that so to work, even in poverty and obscurity, is worth while.***

Ahora bien, yo creo que esta poetisa que jamás escribió una palabra y se halla enterrada en esta encrucijada vive todavía. **Vive en vosotras y en mí, y en muchas otras mujeres que no están aquí esta noche porque están lavando los platos y poniendo a los niños en la cama. Pero vive; porque los grandes poetas no mueren**; [...]. Porque yo creo que si vivimos aproximadamente otro siglo —me refiero a la vida común, que es la vida verdadera, no a las pequeñas vidas separadas que vivimos como individuos— **y si cada una de nosotras tiene quinientas libras al año y una habitación propia; si nos hemos acostumbrado a la libertad y tenemos el valor de escribir exactamente lo que pensamos;** [...] **si nos enfrentamos con el hecho, porque es un hecho, de que no tenemos ningún brazo al que aferrarnos, sino que estamos solas, y de que estamos relacionadas con el mundo de la realidad y no sólo con el mundo de los hombres y las mujeres, entonces, llegará la oportunidad** [...]. En cuanto a que venga si nosotras no nos preparamos, no nos esforzamos, si no estamos decididas a que, cuando haya vuelto a nacer, pueda vivir y escribir su poesía, esto no lo podemos esperar, porque es imposible. **Pero yo sostengo que vendrá si trabajamos por ella, y que hacer este trabajo, aún en la pobreza y la oscuridad, merece la pena**.

Així, en aquest treball s'exposa, entre altres aspectes de la biografia de la poetessa vigatana, el procés de desvetllament artístic i literari de Mercè Font i Codina, en honor i en memòria de totes aquelles dones obligades a silenciar la seva veu per poder plasmar, si més no a través de les seves creacions, tot allò que no van poder manifestar en vida. A elles, a totes les que no van poder recollir els fruits del seu esforç mut i discret, i a les que van haver de veure com altres els recollien per elles. Avui totes vosaltres ressoneu en el més profund de la nostra – i vostra– literatura, i impulseu a tots aquells que hem rebut, amb els braços oberts, la inspiració que vau deixar en llegat.

Objectius

El propòsit d'aquest treball de recerca es concreta en fer un recorregut per la vida de la poetessa vigatana Mercè Font i Codina (1867-1900) i per entendre la realitat del seu moment, que com la de moltes altres dones, va venir determinada pel fet de pertànyer al sexe femení; escrivint una novel·la en la qual s'hi mostrin instants documentats que alhora conformin una trama realista i enigmàtica. Com a base teòrica es treballarà i es farà referència principalment a la biografia de la poetessa, així com a les diverses etapes i moments històrics en què es contextualitza l'obra i amb els quals la protagonista interactua, i que per tant serveixen com a fonament argumentatiu: El Círcol Literari de Vic, l'Esbart de Vic, la presència del Carlisme a la ciutat i el conflicte polític que se'n deriva, que tindrà una especial importància dins l'argument de la novel·la, perquè seran la causa de l'assassinat del metge de la ciutat l'any 1871.

Metodologia

En aquest treball es planteja una metodologia basada en la divisió de cada un d'aquests temes en subapartats, que vindran condicionats per la importància de la informació rellevant per a la trama; i l'aplicació de la documentació treballada dins l'argument d'una història. Fonamentada així en fets reals, verídics i consultats, la base documentada serà la característica i objectiu principal, que resulta alhora la part pràctica de tot aquest procés: la novel·la en format físic.

Per aquesta part pràctica s'ha seguit un procés de creació basat en l'objectiu d'obtenir un resultat el màxim d'òptim possible, de manera que s'ha dividit el seu procés l'elaboració en diverses parts diferenciades: la recerca, anàlisi i aplicació de les fonts consultades per aconseguir la rigorositat de l'objectiu, aconseguir una novel·la basada en fets reals; l'organització, planificació i redacció dels capítols; l'edició, disseny i producció del resultat físic, englobant el format, la portada, l'impressió…

Amb tot, la temporització d'aquest treball es va dividir en el buidat informatiu i l'elecció de la informació rellevant per l'argument, la redacció dels capítols que el conformen i el disseny i impressió del producte final.

Motivacions

Les motivacions que m'han portat a fer aquest treball són la meva passió per l'escriptura, l'afecte que des de ben petita guardo per la lectura i el meu interès creixent pel món editorial i novel·lístic, que encara avui em permeto ambicionar com a futur llunyà, i no tan llunyà. La realització d'aquest treball ha resultat, doncs, la culminació de totes les meves il·lusions, un primer pas pel camí competencial i laboral que sempre he volgut seguir.

Ha estat també una important font d'inspiració la meva voluntat per donar a conèixer, amb més contundència, la vida de l'autora que he biografiat i treballat, i per reflectir a través d'ella la presència femenina en el món de la literatura, que molt sovint ha resultat ocult.

Paraules enterrades: Una novel·la basada en fets reals

Mercè Font i Codina (1867-1900)

Mercè Font i Codina va néixer el dia 30 de juny de 1867, en una casa de la plaça Major anomenada Can Fleca, al costat de l'ajuntament de la ciutat (Godayol i Puig, *Revista Ausa*, Vol.: 17 Núm.: 137, 1996). Filla de Josep Font i Manxarell i Dolors Codina i Cuadras, va viure al carrer de la Ramada pràcticament tota la seva vida, tant de jove amb els seus dos germans petits, Dolors i Josep, que moriren de jovenets igual que els altres cinc germans que va tenir, com de més gran, ja casada amb el seu marit (Pujol i Ferran, 2009). Se sap (Godayol i Puig, 1996) que en aquesta llar hi eren molt presents la cultura i el benestar, doncs la família pertanyia al nucli més selecte de la ciutat de Vic.

Imatge 1: Mercè Font i Codina[2]

És important destacar el paper del seu pare en l'educació de la poetessa, doncs va esdevenir una figura amb una influència transcendental (Pujol i Ferran, 2009); Josep Font i Manxarell, nascut a Vic l'any 1839, va ser un home lletraferit i advocat de professió, que va ocupar càrrecs polítics d'importància, com l'alcaldia de Vic en fins a quatre ocasions[3] o la representació de districte a la Diputació de Barcelona. El seu amor a les lletres es reflectia en la seva participació en grups intel·lectuals com El Círcol Literari de Vic, com a soci destacat i president en diverses ocasions[4], o l'Esbart, que s'inaugura el mateix any que neix la seva filla Mercè (1867). Tal com observa Godayol i Puig (1996):

[2] Font de totes les imatges referents a la biografia de la poetessa: *El més bell rebrot de l'Esbart de Vic*, Pujol i Ferran (2009).
[3] Del 20 d'octubre de 1868 fins a l'1 de març de 1869; de l'1 de febrer de 1872 fins al 29 d'octubre de 1873; de l'1 de juliol de 1895 fins al 7 de desembre de 1896 i de l'1 de gener de 1910 fins el 12 de juliol de 1911 (Junyent, 1980, p. 508).
[4] 1879-1883, 1890-1891, 1892-1893. (Pujol i Ferran, 2009, p. 18).

Suposem que més d'un cop, la intranquil·litat enraria l'ambient familiar donada la inclinació política del pare, monàrquic liberal. Eren temps de pugna entre diverses tendències disposades a conquerir el poder, progressistes, demòcrates i republicans[5]. Aquests, lluiten per imposar-se sobre les ideologies més conservadores i les anomenades d'Antic Règim. (p. 170)

Així, les seves regències es situen en un període conegut com el Sexenni revolucionari (1868-1874) etapa en què succeeixen fets destacables, com l'arribada d'un rei vingut d'Itàlia, l'esclat de la tercera Guerra Carlina espanyola (1873-1876) o la proclamació de la Primera República de l'Estat espanyol, substituïda onze mesos després pel retorn de la Corona espanyola (Godayol i Puig, 1996); "*són temps d'intenses revoltes ciutadanes i de gran inestabilitat política a tot el Principat"* (Pujol i Ferran, 2009, p. 14). Mentre durava el seu últim govern, es celebra el centenari del naixement del filòsof vigatà Jaume Balmes i Urpià (1810-1848)[6], un esdeveniment destacat per a la història cultural de Vic. Se sap del cert (Pujol i Ferran, 2009) que s'unia als membres selectes del Grup de Vic, els quals van difondre el moviment ideològic del que coneixem com el Vigatanisme, durant el segle XlX. Tal com recull Pujol i Ferran (2009), "*el formaven eclesiàstics i homes de professions liberals que compartien un pensament molt tradicional i una realitat ciutadana que s'assentava en l'església i la religió catòlica; la família, la llengua i els costums catalans [...]* " (p. 17), valors que resultaran la base de l'obra poètica de la seva filla, estretament lligada a la religió, el catolicisme i l'espiritualitat que impregnava l'ànima de molts habitants (Godayol i Puig, 1996), per la influència del Bisbat a la comarca; que també va ser escenari de molts esdeveniments destacables.

Mentre Manlleu, Roda de Ter i altres municipis s'afegeixen al procés d'industrialització del moment, la ciutat de Vic es queda endarrerida i desplaçada (Godayol i Puig, 1996), sobretot per no tenir un riu prou cabalós que li proporcionés l'energia necessària per moure les màquines dels espais fabrils. La pèrdua del lideratge de l'activitat comarcal va suposar una contrarietat, que va provocar el retrocés de l'activitat econòmica

[5] Existia també un altra corrent en formació, la classe treballadora de les fàbriques, que conformaven un nou grup amb ideologies pròpies, els socialialismes, que lluitaven per millorar les condicions explotadores a què estaven sotmesos. (Godayol i Puig, 1996).

[6] Jaume Llucià Balmes i Urpià (Vic, Osona, 28 d'agost de 1810 - Vic, Osona, 9 de juliol de 1848), filòsof, teòleg i clergue catòlic català, un dels filòsofs més llegits del pensament catòlic a Catalunya, Espanya i Europa durant el segle XIX. [Mestre i Camp, J. (director), 1998, *Diccionari d'Història de Catalunya*; Barcelona: Edicions 62.] Recuperat de https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0007118.xml

vigatana durant els anys seixanta i setanta[7]. Aquests anys de retrocés coincideixen amb els anys d'impuls cultural dirigit pel Círcol Literari[8] i personificat pels poetes de l'Esbart de Vic (Godayol i Puig, 1996).

Mercè Font i Codina creix en aquest context, però des del món benestant i cultural, ambient que li va obrir les portes del coneixement, tot i que se li va vetar l'entrada al Seminari de Vic, on no hi assistien dones, i a la Universitat de Barcelona, pel mateix motiu. De joveneta assisteix al col·legi de l'Escorial de les Carmelites de la Caritat de Santa Joaquima de Vedruna de Vic (Pujol i Ferran, 2009), congregació religiosa que es dedicava a la formació de les noies de la ciutat.

Ben aviat va començar a participar en sessions literàries del Círcol Literari i de l'Esbart[9] al costat del seu pare; citant Pujol i Ferran (2009):

> El 1885, als 18 anys, Mercè Font i Codina debuta a la font del Desmai amb la composició poètica que porta per títol Montserrat a la Claror de la Lluna, llegida pel seu pare a causa de la timidesa de la nostra poetessa i que es publica a *La Veu del Montserrat*[10] el dissabte 18 de juliol de 1885. (p. 20)

És així com s'inicia la vocació poètica de Mercè, esdevenint la primera poetessa vigatana a qui van acceptar, consideració que afegeix valor a la seva poesia.[11] Va ser també la primera dona de l'Esbart i probablement la més antiga poetessa vigatana que escriu en llengua catalana.

A partir d'aquest fet i fins el 1892 continua la seva vocació per l'escriptura, segueix participant en esbartades[12] i llegint la seva poesia també al Círcol Literari[13], publicant les seves peces a *La Veu del Montserrat*. A continuació un llistat de les seves poesies publicades durant aquest període, de la mà de Pujol i Ferran (2009):

---

[7] Tot i així, aquesta situació es va solucionar amb l'arribada del ferrocarril l'any 1875.

[8] Els homes d'aquesta institució defensaven el ferrocarril com a mitjà de recuperació econòmica. (Godayol i Puig, 1996).

[9] Segons Salarich i Torrents (1989, p. 19), "Mercè Font i Codina forma part d'una segona promoció de poetes a les acadèmies literàries de l'Esbart, juntament amb personatges com el mossèn Àngel Garriga i Boixader o el canonge Ramon Casadevall."

[10] Vegeu *La Veu del Montserrat,* 1885, número 29, p. 228-229.

[11] Godayol i Puig, 1996.

[12] Per exemple, Salarich i Torrents (1989, p.151-152) especifica que el 30 de juliol de 1888 s'organitza una esbartada en la qual la Mercè participa juntament amb poetes distingits com Martí Genís i Aguilar o Narcís Verdaguer i Callís.

[13] Vegeu Salarich i Torrents, 1962, p. 284-288, recull de les seves sessions poètiques al Círcol Literari.

Títol	**Datació escrita**	**Data de publicació**
Montserrat a la Claror de la Lluna	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1885*
Tota Hermosa	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1885*
Àurea Cadena	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1886*
Lo Cant de l'Oreneta	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1886*
A Gothmar	desembre 1886	*La Veu del Montserrat, 1887*
Lo Cloquer de Ripoll	març 1887	*La Veu del Montserrat, 1887*
A La Verge de la Mercè	octubre 1888	*La Veu del Montserrat, 1888*
La Verge a son Fill	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1891*
Cançó de les Estrelles	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1891*
Un Somni	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1891*
Entre Lliris	sense datació	*La Veu del Montserrat, el 1892*
A Maria Immaculada	sense datació	*La Veu del Montserrat, 1892*

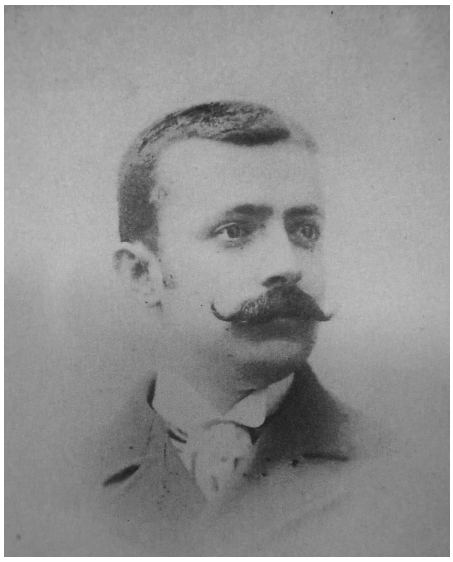

Imatge 2: Francesc Baqué i Llargués

És a partir de 1892 que es produeix un punt d'inflexió en aquesta dinàmica; deixa de freqüentar el Círcol i l'Esbart i cesen les publicacions al setmanari. Sabem que tant ella com la seva germana Dolors, quatre anys menor que ella, s'havien posat molt malaltes (Pujol i Ferran, 2009). Mercè Font i Codina, que llavors tenia 25 anys, aconsegueix sobreviure, però és la seva germana qui acaba morint el 21 de novembre de 1892, als 21 anys. Podem concloure, doncs, que tant la malaltia soferta com la pèrdua de la seva germana van suposar una alteració important de la seva trajectòria poètica, tot i que mai deixa d'escriure.

De totes maneres és probable que la solteria afavorís la seva producció poètica (Godayol i Puig, 1996), fins que l'any 1897, per mediació del seu pare, coneix el que seria el seu espòs Francesc d'Assís Baqué i Llargués[14] (1859-1926), advocat de professió. El dia 17 de febrer de 1898, a casa dels Font de Vic, es comprometen després d'haver-se vist just set vegades i haver intercanviat unes quantes cartes, segons Pujol i Ferran (2009), i es casen a l'oratori particular d'aquesta casa el dia 30 de maig de 1898, un dilluns de Pasqua a les vuit del matí. La lluna de mel dels nuvis va començar el 6 de juny (Pujol i Ferran, 2009): un dia a Barcelona, quatre a Montserrat, quatre a Santpedor i catorze dies més de visites per Barcelona[15]. La parella habitava a la casa familiar al Carrer de la Ramada, ja mencionat anteriorment, juntament amb els pares de la poetessa.

[14]Sabem que Baqué i Llargués va presidir el Círcol Literari entre 1903 i 1904. (Salarich i Torrents, 1989, p.121)

[15] Van tornar a Vic per Sant Joan.

Imatge 3: Matrimoni Baqué i Font.

El 26 d'abril de 1899 neix la Dolors Baqué i Font, la primera i única filla del matrimoni. Al cap de nou mesos, el 18 de gener de 1900[16], Mercè Font i Codina comença a trobar-se malament; una epidèmia de grip arriba a la ciutat. Tot i que en un principi era un refredat sense importància (Pujol i Ferran, 2009), es va convertir en una pulmonia en ambdós pulmons. El dilluns 29 de gener de 1900 la Mercè, embarassada de cinc mesos, perd el fill que esperava, i el dijous 1 de febrer morí a casa, amb la seva família i del tot conscient de la situació[17]. Així es comunicava a *La Veu del Montserrat* dos dies després:

Morí el dijous, tarde enllà, víctima d'una pulmonia doble que fou precedida d'una afecció gripal, la sra. Dª Mercè Font y Codina, [...]. Nostres lectors recordaran encara les hermoses poesies qu'en els anys mes florits de sa jovenesa publicava en nostres columnes la senyoreta Font, tantes vegades aplaudida en nostres sessions literàries y celebrada pels qui s'havien posat a examinar sos versos, dels quals estava tan joyós l'Esbart, considerantla com la mes granada escriptora que havia tingut la ciutat de Vich [...]. Els acompanyam de tot cor en el sentiment, y encomenam la seva ánima a les oracions de nostres lectors, de qual amistat en certa manera gosava. Deu la tinga al cel.

[16] El dia 3 de febrer de 1900 es comunica la defunció de Mercè Font i Codina a La Veu del Montserrat, juntament amb una nota que ens informa de la malaltia dels darrers anys.
[17] Godayol i Puig, 1996

Citant Godayol i Puig (1996):

> Mercè Font: mare, filla, esposa i poetessa, mor, embarassada de cinc mesos, a l'edat de 33 anys, deixant una família en plena buidor i una trajectòria literària per omplir. (p.173)

Arran de la seva mort, diversos autors reconeguts amb els que havia mantingut contacte, com mossèn Jacint Verdaguer, van voler dedicar-li unes paraules en honor al seu paper com a dona i com a autora destacada en el seu context local, anomenant-la "*El més bell rebrot de l'Esbart*".

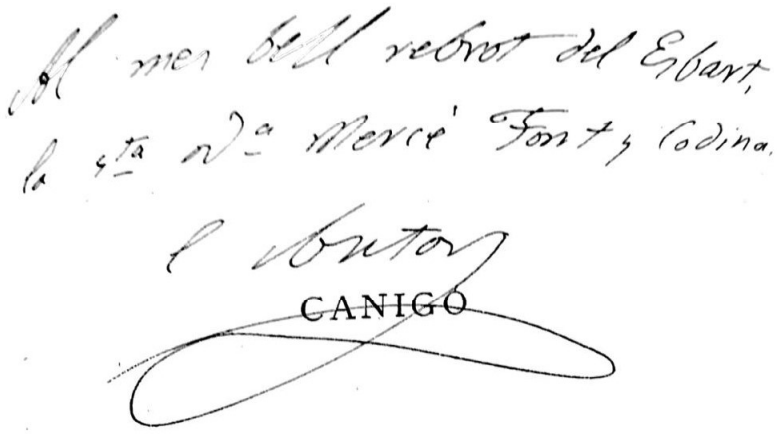

Imatge 4: Dedicatòria que mossèn Jacint Verdaguer fa a Mercè Font i Codina en un exemplar del llibre intitulat Canigó, de l'any 1886. [Vegeu Pujol i Ferran (2009), p. 259, *Apèndix 5*.]

Obra poètica

El llegat poètic original de Mercè Font i Codina s'ha mantingut aplegat tal i com la poetessa el va deixar, tan sols s'ha numerat i agrupat segons la temàtica de cada peça; de les seixanta-set composicions manuscrites, seixanta són inèdites i set (sobre un total d'onze editades) són conegudes; les quatre restants només les podem seguir a través de *La Veu del Montserrat* (Godayol i Puig, 1996). Estan agrupades de la següent manera[18]:

Una **llibreta manuscrita**:

- 20 p. de temàtica religiosa, 14 escrites en català i 6 en castellà.
- 5 p. de temàtica èpica-patriòtica, en català.
- 2 p. de temàtica costumista[19], en català.

Un **lligall (1)**:

- 30 p. de temàtica religiosa.
- 2 p. de temàtica patriòtica.
- Una prosa de cinc línies (aprox.)

Un altre **lligall (2)**:

- Una llarga composició de temàtica religiosa.

Un plec de **fulls solts** que compta amb quatre poemes nous. (N'hi ha dos més que estan repetits en la llibreta manuscrita.)

- 4 p. de temàtica religiosa.
- 2 p. de temàtica èpica.

[18] Vegeu Pujol i Ferran (2009), p. 33; i Godayol i Puig (1996), p. 174

[19] Costumisme: Moviment artisticoliterari que sorgeix de la voluntat de conservar els aspectes tradicionals de la vida del poble. Retrata subjectivament ambients de la societat que estan a punt de desaparèixer.

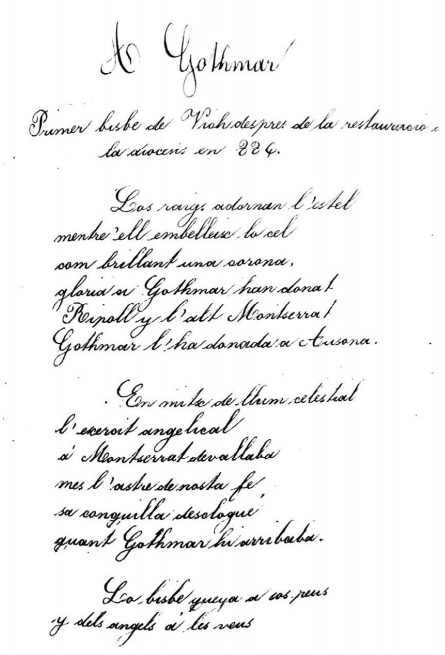
A Gothmar

Primer bisbe de Vich despres de la restauracio de la diocesis en 884.

Los raigs adornan l'estel
menbre 'ell embellux lo cel
com brillant una corona,
gloria si Gothmar han donat
Ripoll y l'abt Montserrat
Gothmar l'ha donada a Ausona.

En mitja de llum celestial
l'escorcit angelical
si Montserrat devallaba
mes l'astre de nostra fé,
sa conquilla desotaque
quant Gothmar hi arribaba.

Los bisbé gueya si cos peus
y dels angels si les veus

Imatge 5: Mostra de la cal·ligrafia de Mercè Font i Codina. Vegeu Pujol i Ferran (2009), pg. 261.

En addició cinc poesies publicades en vida, els originals de les quals no s'han conservat[20]:

Títol	**Data de publicació**
Montserrat a la Claror de la Lluna	*La Veu del Montserrat,* 1885
Tota Hermosa	*La Veu del Montserrat,* 1885
Àurea Cadena	*La Veu del Montserrat,* 1886
Lo Cant de l'Oreneta	*La Veu del Montserrat,* 1886
A Maria Immaculada	*La Veu del Montserrat,* 1892

[20] Vegeu Pujol i Ferran (2009), p. 37.

La llibreta manuscrita consta de 140 pàgines; l'ordre i els títols de les vint-i-set composicions és el següent[21]:

Títol	**Datació escrita**	**Data de publicació**
1.Riu d'Amor	febrer de 1887	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
2. Ciutat de Déu	desembre 1886	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
3. A Gothmar	desembre 1886	La Veu del Montserrat, 1887
4. Lo Cloquer de Ripoll	març 1887	La Veu del Montserrat , 1887
5. María (castellana)	setembre 1887	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
6. L'Ermita de Sant Roch	maig 1887	*Ausa*, 1996[22]
7. Jesús (castellana)	gener 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
8. A l'Infant Jesús	gener 1887	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
9. La Verge dels Dolors	setembre 1887	*Ausa*, 1996
10. La ciudad de Vich a S. Miguel de los Santos (castellana)	juliol 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009

[21] Vegeu Pujol i Ferran (2009), p. 34.
[22] Publicades per primera vegada per Godayol i Puig l'any 1996, en un article dedicat a la poetessa.

11. Missatge d'Amor	gener 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
12. Sobre les Runes	abril 1886	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
13. Meditació	abril 1886	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
14. A la Brisa de la Tarde (castellana)	agost 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
15. Al Sagrat Cor de Jesús	juny 1887	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
16. Les Veremes	setembre 1886	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
17. Les Imatges Trobades	setembre 1886	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
18. Rosa Mística	octubre 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
19. Al Sagrado Corazón de Jesús (castellana)	agost 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
20. A La Verge de la Mercè	octubre 1888	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
21. Déu	agost 1887	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
22. L'Anell de ma Vesàvia	sense datació	*Ausa*, 1996
23. A la Virgen de los Dolores (castellana)	abril 1889	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009

24. Al Bon Jesús en la Nit de la Cena	sense datació	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
25. Catalunya a Castella	sense datació	*Ausa*, 1996
26. Los Pastors de Catalunya	sense datació	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009
27. Lo Freser	sense datació	El més bell rebrot de l'Esbart de Vic, 2009

Podem observar que els poemes de la llibreta es van escriure entre 1886 i 1889, és a dir, quan la poetessa tenia entre 19 i 22 anys.

Com ha quedat esmentat, en la poesia de Mercè Font i Codina hi predomina la temàtica religiosa, patriòtica, costumista i èpica; i cal al·ludir de nou a la forta influència de Jacint Verdaguer en les seves peces. Tal i com ens diu Godayol i Puig (1996):

> L'estil verdaguerià fonamenta tota l'obra, tant en la temàtica com en l'ús d'un llenguatge alhora popular i místic. Mossèn Cinto fou el «mestre» i Mercè Font una alumna destacada. (p.175)

Influència de Verdaguer a l'obra de Mercè Font i Codina

Suposem que la poetessa admirava la poesia de l'escriptor de Folgueroles i que ella, sent un membre actiu de l'Esbart i del Círcol Literari, coneixia al mossèn. Segons Pujol i Ferran (2009):

> Els estudiosos de la poesia de mossèn Jacint Verdaguer han assenyalat que el poeta adjudica la seva religiositat mistica a la poesia popular romàntica catalana, i que fa inseparables la fe i la pàtria. Efectivament, aquests dos sentiments també sobresurten en la poesia de Mercè Font i Codina. De fet, però, sorgeixen en la poesia de molts altres poetes vigatans de la segona meitat del segle XIX i de les poetesses que succeïren Mercè Font i Codina a la fi del mateix segle. Més que copiar de mossèn Jacint Verdaguer aquesta emotivitat poètica, crec que Mercè Font i Codina i els altres poetes i poetesses locals contemporanis simplement s'adheriren a la ideologia vigent del *Catalanisme Conservador Vigatà,* que començà i es desenvolupà amb figures tan

importants com mossèn Jacint Verdaguer i el canonge Jaume Collell. Per ells, la fe catòlica i cristiana era un principi clar per entendre el patriotisme i les tradicions catalanes. És Déu qui enriqueix la nostra terra, protegeix els nostres pobles i beneeix les nostres llars. Per consegüent, aquesta fusió de sentiments religiosos i patriòtics queda plasmada amb molta força i transparència en tota la poesia popular romàntica de la comarca d'Osona. Queda reflectida en mostres poètiques d'una singularitat pròpia i d'una remarcable qualitat tècnica i artística, que contribueixen, certament, a solidificar les bases del que copiar de mossèn Jacint Verdaguer aquesta emotie avui és la literatura catalana contemporània.

Així, podem dir que l'estil del llenguatge i la musicalitat dels versos dels dos poetes s'assemblen notablement, tot i que la semblança més significativa es troba en les imatges i els símbols que ambdós utilitzen. Per exemple, els àngels, els serafins, les estrelles i els cims són símbols divins i celestials; els coloms, els lliris i la neu porten emblemes de puresa i pau; els ocells com les orenetes representen els poetes i la poesia cantada o lírica; l'aurora, les abelles, la mel, les flors i l'estiu són exponents de vida, alegria i tendresa (Pujol i Ferran, 2009).

D'aquesta manera en la seva obra queda reflectida una profunda religiositat i espiritualitat, vinculada també a la catalanitat i a la fe cristiana que ja de ben joveneta respirava en l'ambient familiar, especialment per part del seu pare. Tal i com ens indica Pujol i Ferran (2009), per a la poetessa la pàtria catalana es concreta principalment en Vic, la Plana i les seves rodalies i Montserrat.

El moviment imperant

La seva obra es contextualitza en un moment en què la Renaixença catalana començava a regir els models literaris. Va ser un moviment cultural i literari del segle XIX (1833-1892) que pretenia fer renéixer el català com a llengua literària i de cultura després de segles de diglòssia respecte al castellà (període anomenat genèricament Decadència). La publicació del poema "La pàtria", de Bonaventura Carles Aribau (1833), ha estat considerada com l'origen del moviment, tot i que més aviat sorgeix com a fruit d'aquest procés de recuperació de la decadència literària i civil dels segles XVI i XVII. Aquest

moviment s'inscriu en el Romanticisme[23], corrent cultural i artística que exaltava valors com la llibertat, la justícia, l'amor... i guardava el gust estètic pel passat medieval.

Durant aquest període hi va haver un esforç de pràcticament tota la societat civil per difondre l'escolarització universal, l'alfabetització i l'interès per la llengua i cultura catalanes; així, aquest sentiment de recuperació nacional no és només de les classes benestants sinó que també ho és de les classes obreres. Aquestes conformen un seguit d'associacions culturals com l'Ateneu Català de la Classe Obrera a Barcelona l'any 1861 o l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera l'any 1863, entre d'altres. Aquest procés va culminar en la recuperació dels Jocs Florals, un concurs literari originari del passat medieval català, i que aviat va esdevenir un dels pilars bàsics sobre els que es va articular la Renaixença[24].

Els següents són alguns dels principals autors de la Renaixença catalana:

Bonaventura Carles Aribau (1798-1862)
Manuel Milà i Fontanals (1818-1884)
Joaquim Rubió i Ors (1818-1899)
Jacint Verdaguer i Santaló (1845-1902)
Àngel Guimerà i Jorge (1845-1924)
Narcís Oller i Moragas (1846-1930)
Frederic Soler i Hubert (1839-1895)
Víctor Balaguer i Cirera (1824-1901)
Antoni de Bofarull i de Brocà (1821-1892)
Marià Aguiló i Fuster (1825-1897)
Teodor Llorente Olivares (1836-1911)
Josep Lluís Pons i Gallorça (1823-1894)

Pel que fa a la política, la Renaixença va servir de plataforma per a la generació d'un discurs catalanista encapçalat per Valentí Almirall, qui al 1889 va publicar *Lo Catalanisme*, obra fonamental pel desenvolupament del catalanisme polític. Finalment l'any 1891 molts dels principals impulsors culturals de la Renaixença es van reunir en un grup polític catalanista anomenat *Unió Catalanista*. Entre els membres fundadors d'aquesta entitat cal

[23] Imperant a l'Europa post-napoleònica fins a mitjans del segle XIX. A Catalunya aquest moviment cultural i artístic va ser l'espurna que va engegar la Renaixença catalana.
[24] RIQUER, Martí; COMAS, Antoni i Joaquim (1986). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Editorial Ariel.

destacar personatges com ara l'arquitecte Lluís Domènech i Muntaner o l'escriptor Àngel Guimerà.

És amb l'arribada del Realisme que es considera acabat aquest període del relat històric català, entre 1870 i 1880[25].

La renaixença a Vic i el paper clau de la premsa

Vic va resultar un focus del moviment, amb el sorgiment de diversos grups intel·lectuals que es reunien amb el propòsit de donar a conèixer i compartir les seves composicions poètiques i narratives, com el que es coneix amb el nom de Círcol Literari i l'Esbart de Vic. Un instrument clau per la difusió del moviment i de la ideologia va ser la premsa, sobretot a nivell local; al llarg del XIX, en el context en què neix, creix i viu Mercè Font i Codina, hi havia hagut els següents periòdics a Vic (es recullen els més destacats)[26]:

[25] RIQUER, Martí; COMAS, Antoni i Joaquim (1986). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Editorial Ariel.
[26] MIRALPEIX I BALLÚS, Concepció (1981). *La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX.* Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.

«Gazeta de Vich» (1803-1805)
«Diario de Vich» (1808-1811)
«Noticiero de Vich» (1811-1812)
«Redactor General de Cataluña» (1814)
«Diario de Vich» (1814 i 1823)
«Correo de Vich» (1823)
«El Vagabundo» (1836)
«El Montañés» (1854)
«El Ausonense» (1861-1863)
«Eco de la Montaña» (1863-1868)
«El Seminarista Español» (1863-1864) (1866-1868)
«Defensor de la Verdad» (1865)
«Porvenir» (1866-1869)
«La Libertad» (1868)
«El Pueblo Vicense» (1868-1869)
«El Domingo» (1869-1874)
«La Monarquía Católica» (1869)
«La Patria» (1869-1870)
«El Ausetano» (1869)
«La Crónica Montañesa» (1870)
«La Porra» (1871)
«La Veu del Montserrat» (1878-1902)
«El Norte Catalán» (1886-1915)
«La Plana de Vich» (1887-1889)

Queden assenyalats aquells que, d'una manera o altra –ja sigui per la publicació directa dels fets, de les composicions de l'autora (*La Veu del Montserrat*), ser-ne una de les causes (*La Pàtria*) o recopilar alguna menció posterior (*El Norte Catalán*, Collell)–, van tenir un punt de contacte amb la vida i obra de Mercè Font i Codina i Josep Casas i Devesa. El recorregut històric d'aquesta premsa s'inicia el 1854, quan un grup de professionals liberals –tots ells més endavant implicats en el Cercle Literari–[27] va posar en marxa *El Montañés* (1854) que, tot i publicar-se només durant quatre mesos, va ser un precedent per a la culminació de la premsa vigatana a partir del 1861, amb *El Ausonense* (1861-1863). Els seus impulsors veien en la periodicitat de les publicacions una forma de satisfer les necessitats informatives i comunicatives locals que els periòdics forans que arribaven a Vic no cobrien satisfactòriament. (Cao i Costoya, 2019).

La creació d'aquest bisetmenari va estar íntimament lligada a l'entitat vigatana del Círcol Literari; diversos dels socis més destacats de l'entitat van formar part del cos de redacció, i, citant Cao i Costoya (2019):

> La coincidència d'interessos i objectius entre ambdues plataformes és prou ostensible. A El Ausonense li seguí l'Eco de la Montaña (1863-1868), que va servir de plataforma de reconeixement i difusió a l'obra de Verdaguer i altres escriptors locals, especialment amb la publicació dels fulletons de poesia vigatana.

[27] Cao i Costoya (2019)

Durant els primers anys del Sexenni[28], període de renovació i democratització, a nivell general i sobretot local, i per tant en un moment de tensió política a la ciutat de Vic[29], va publicar-se simultàniament més d'una capçalera, testimoni de l'efervescència del moment, que contenia debats i posicionaments ideològics, polítics i electorals més explícits que als exemplars anteriors (Cao i Costoya, 2019).

En els inicis de la Restauració s'enceta la publicació del *Diario de Vich* (1877) –impulsat especialment per Josep Serra i Campdelacreu– i *La Veu del Montserrat* (1878-1902) –deguda en bona mesura a Jaume Collell–, una de les principals plataformes de la llengua i la cultura catalanes de l'època, òrgan de difusió privilegiat de l'anomenat «vigatanisme»[30]. A partir d'aquest moment el ritme de publicacions va mantenir-se en registres força elevats durant tot el període i fins al canvi de segle, amb excepció dels anys del Sexenni Democràtic i de la Tercera Guerra Carlina que, citant de nou a Cao i Costoya (2019):

> En termes generals són de davallada, essent especialment crítics els anys 1873-1875, coincidint amb el moment en què el conflicte militar afectà més intensament la ciutat. L'any en què Jacint Verdaguer va arribar a la ciutat com a estudiant funcionaven de manera simultània fins a cinc establiments impressors: els de Tolosa, Valls, Trullàs, Anglada i els Germans Soler.

[28] Període històric del Regne constitucional d'Espanya comprès entre la Revolució de 1868, que suposà la fi del regnat d'Isabel II d'Espanya i la Restauració de la dinastia borbònica el gener del 1875. Va ser una etapa de govern progressista, després del regnat d'Isabel II.

[29] Va ser un període d'intensa confrontació, amb diverses revoltes (una de les quals va ser la causa immediata de l'assassinat de Josep Casas i Devesa) degudes a la resistència dels conservadors envers la democratització liberal.

[30] Cao i Costoya, 2019.

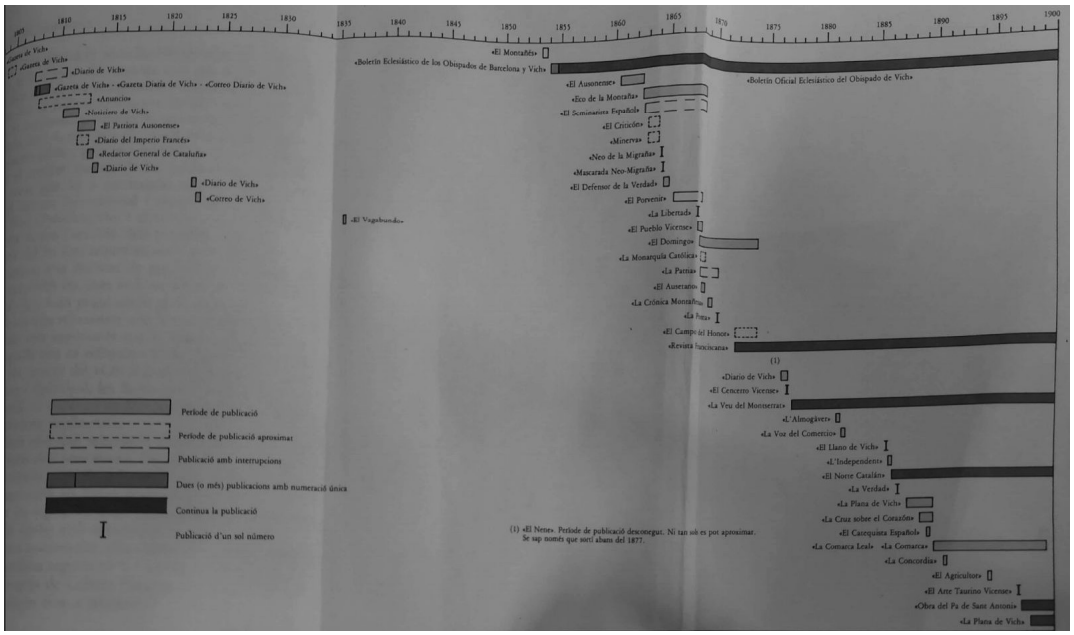

Imatge 6: Cronologia de la premsa publicada a la ciutat de Vich durant el segle XlX. Font: MIRALPEIX I BALLÚS, Concepció (1981). *La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX.* Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.

Amb tot, podem situar la vida i l'obra de la poetessa vigatana en un context de profunda inestabilitat política i tensió local causada pel procés de liberalització de la ciutat i la corresponent resistència dels conservadors a aquest moviment, que va provocar nombrosos episodis violents i entre els quals situem l'assassinat del nostre metge, Josep Casas i Devesa.

El Círcol literari

El Círcol Literari de Vic, constituït al voltant de 1860 seguint l'exemple de l'Ateneu, va ser l'entitat vigatana que va resultar un dels motors clau per l'associacionisme cultural vigatà de la segona meitat del segle XIX, desplegant una activitat institucional i cultural catalana considerables. (Cao i Costoya, 2015). Tot i així, hem de tenir en compte que aquest grup d'intel·lectuals lletraferits neix en un context difícil; citant l'historiador David Cao i Costoya (2008):

> No es pot negligir que la creació del Cercle Literari s'inscriu en un context històric en què la ciutat de Vic es trobava immersa en una crisi demogràfica i econòmica relacionada amb la difícil adaptació de la indústria artesanal i l'agricultura tradicional al nou ordre de coses; amb el desplaçament del treball i el capital cap a la marina i els centres emergents de la riba del Ter beneficiats per la força hidràulica.

D'aquesta manera, el Círcol es va instaurar per primera vegada durant els mesos d'estiu de 1860, en un local al capdamunt del carrer de la Riera, a tocar de la plaça del Mercadal[31], després de diverses reunions prèvies a la constitució definitiva al domicili de Josep M. Bru de Sala –a la plaça Don Miquel Clariana–, espai que van utilitzar per a les tertúlies. Al cap d'uns mesos, el 5 de desembre d'aquell mateix any, es va celebrar la sessió inaugural en aquest primer estatge. El Círcol va canviar de seu en dues ocasions durant els anys següents: l'any 1865 es va traslladar per primera vegada i es va instal·lar en un local amb més espai, al segon pis de l'antic casal dels barons de Savassona (el solar és ocupat actualment per la casa Comella)[32]. A partir del 1872 i fins a la seva extinció l'entitat va situar-se a la casa Moreta, a l'actual carrer Sant Miquel dels Sants; aquest estatge va resultar estar situat molt a prop del que havia estat l'habitatge de Josep Casas i Devesa[33].

L'entitat es va erigir amb la intenció de compartir creacions, coneixements, pensaments i inquietuds entre els socis inscrits, que mai va arribar a superar el centenar de membres, i que sovint eren hisendats i propietaris, advocats i altres professionals del dret[34],

[31] Cao i Costoya, 2019.
[32] Cao i Costoya, 2019
[33] Vivia al carrer de Sant Hipòlit.
[34] Cao i Costoya, 2019.

entre els quals hi podem trobar el pare de la nostra protagonista, Josep Font i Manxarell, i la mateixa Mercè Font i Codina posteriorment. En van formar part personalitats com Jaume Collell, Josep Serra i Campdelacreu, Josep Salarich o Martí Genís (Salarich i Torrents, 1962).

Algunes figures destacades com Jacint Verdaguer o els bisbes Josep Morgades i Josep Torras i Bages en participen també com a socis honoraris[35].

[35]Cao i Costoya, 2019.

L'Esbart de Vic

L'Esbart de Vic és el nom que rep un grup de joves estudiants vigatans, seguidors dels homes de ciència i de lletres del Círcol Literari, que es reunien al voltant de la Font del Desmai, a Folgueroles, i a l'ateneu del Círcol Literari durant els mesos freds, per fer sessions de lectura de poesia anomenades popularment "esbartades". És de l'Esbart d'on van sorgir un gran nombre de poetes destacats[36], alguns d'ells especialment reconeguts durant la Renaixença catalana[37]. Tal i com assenyala Godayol i Puig (1996), aquests homes dirigeixen el corrent catòlic d'aquest moviment, vehiculat a través del setmanari *La Veu del Montserrat* (1878-1900).

La figura de mossèn Jacint Verdaguer[38] va resultar clau per a la celebració d'aquestes trobades, tot i que la idea original de dur-les a terme sembla correspondre a Jaume Collell (Requenses i Piqué, 1992), que va ser fundador de l'Esbart juntament amb Francesc Febrer, els germans Antoni i Joaquim Espona i de Nuix, Francesc Cuadros, Josep Serra i Campdelacreu, Martí Genís i Aguilar, Magí Verdaguer i Callís i els germans Francesc, Joaquim, Josep i Ramon Masferrer i Arquimbau.

L'origen d'aquesta entitat es remunta a diverses trobades amicals entre un grup de joves estudiants, relació entre uns i altres que data d'inicis de la dècada de 1860. És sabut[39] que van començar a admirar a Verdaguer al voltant de 1863, i que el 1864 ja celebraven sessions literàries a la font de la Torre de Morgadès[40]. La primera *esbartada* va tenir lloc el dia 19 de juny de 1867, mateix any en què neixia Mercè Font i Codina; es van trobar Josep Serra i Campdelacreu, Marià Campà, Antoni d'Espona, Martí Genís, Jaume Collell, Francesc d'A. Masferrer, Josep Masferrer, Josep Salarich, Pere Andreu, i s'hi afegí també

[36] Van ser esbartistes, entre altres, Josep Salarich, Narcís Verdaguer i Callís, Ramon d'Abadal o Pere Andreu. (Serrabassa i Puntí, 2017)

[37] La Renaixença catalana va ser un moviment cultural i literari del segle XIX (1833-1892) que pretenia fer renéixer el català com a llengua literària i de cultura després de segles de diglòssia respecte al castellà (període anomenat genèricament Decadència).

[38] L'anomenat *príncep de la poesia catalana* va ser un dels poetes que més influència va tenir en l'obra de Mercè Font i Codina. (Godayol i Puig, 1996)

[39] Serrabassa i Puntí (2017).

[40] Es localitza a Folgueroles, a pocs metres de la font del Desmai, lloc on el poeta Jacint Verdaguer es reunia amb els seus companys de l'Esbart de Vic. Aquesta font era dels mateixos propietaris de la Torre de Morgades i l'any 1970 va ser cedida al patronat d'estudis Ausonencs.

Jacint Verdaguer (Serrabassa i Puntí, 2017) que va llegir el que s'ha considerat el discurs fundacional de l'Esbart[41].

Així, aquesta colla d'aficionats a la poesia i a la llengua catalanes va deixar de ser una tertúlia amical per convertir-se en les esbartades formals posteriors. De tota manera el seguiment d'aquestes trobades és difícil de determinar, tant per la falta d'un fons[42] propi de l'entitat com per l'absència de documentació al respecte, que si bé podria haver existit, no s'ha conservat. La participació dels membres de l'Esbart en els actes del Círcol es va fer força habitual entre 1870 i 1872 va produir-se un salt endavant en la seva implicació en l'entitat quan Collell, Serra, Genís, Campà i Salarich hi van assumir càrrecs directius[43].
Així, tot i la vida activa dels primers anys (entre 1867 i 1869), la font del Desmai va acabar esdevenint un element més aviat simbòlic.

El 1879 es publica *La garba muntanyesa,* una antologia de poesies dels membres Josep Bach, Josep Camp, Marià Campà, Joan Sendra, Jaume Collell, Antoni i Joaquim Espona, Martí Genís i Aguilar, Francesc i Josep Masferrer, Lluís B. Nadal, Francesc Cuadras, Josep Serra i Campdelacreu, Jacint Verdaguer i Magí Verdaguer i Callís.

L'estètica dominant de les poesies d'aquest grup és la romàntica, amb un cert conservadorisme que els apropa a les propostes de la Renaixença; la literatura popular i folklòrica i la concepció romàntica de la vida i de la literatura, la religió i la fe, un cert misticisme, un clar patriotisme i la vinculació a la ciutat de Vic.

És en aquest ambient que Mercè Font i Codina dóna les seves primeres passes com autora de poesies que segueixen aquesta tipologia, com ja hem esmentat.

---

[41] Recuperat de http://www.verdaguer.cat/programa/poemes/discurs-de-la-font-del-desmai/123 (Fundació Jacint Verdaguer.)
[42] Serrabassa i Puntí (2017).
[43] Cao i Costoya, 2019.

Context polític a la ciutat de Vic (1867 - 1900): Les condicions de l'assassinat de Josep Casas i Devesa (1816-1871).

És necessari fer un repàs de la vida política de la ciutat de Vic, –emmarcada ja de per si en una profunda inestabilitat política a nivell nacional, havent passat ja pel Bienni progressista (1854-1856), els darrers anys del règim d'Isabel II, la Revolució de setembre de 1868, la monarquia d'Amadeu de Savoia, la proclamació de la I República o l'esclat i desenvolupament de la guerra civil carlina (Cao i Costoya, 2019)– per tal de situar de manera definida a la nostra protagonista, Mercè Font i Codina (1867-1900), en un marc polític, així com els successos del 23 i 24 d'abril de 1871.

El gener de 1867, un nou consistori vigatà havia pres possessió: presentava un perfil marcadament conservador i va ser presidit per Josep de Macià, jove propietari benestant llicenciat en dret que, poc més endavant, militaria en el carlisme (Cao i Costoya, 2019).

La Revolució de Setembre de 1868 va desallotjar del poder aquest consistori ultraconservador i va prendre el poder municipal una Junta revolucionària interina presidida per Ramon Valls. En aquell context –Sexenni democràtic– va fer-se efectiu el sufragi universal masculí, una dada que justifica l'alta participació en l'elecció de la Junta revolucionària definitiva, l'octubre de 1868, en la qual hi van prendre part 1.247 persones[44]. Tot i així, l'abstenció posterior evidenciava el creixent desencís de la ciutadania i la progressiva manca de suport popular de la nova situació política. A partir del 20 d'octubre es va constituir un ajuntament provisional presidit per Josep Font i Manxarell, pare de Mercè Font i Codina.

El gener de 1869 es van celebrar unes noves eleccions a Corts en les que els monàrquics liberals van endur-se la major part dels sufragis a algunes de les principals poblacions de la Plana[45], mentre que en l'enorme majoria de municipis del partit judicial de Vic, van imposar-se els candidats catolicomonàrquics, que van treure com a diputat el vigatà Ramon Vinader.

Durant els anys posteriors la tensió política entre ambdues famílies polítiques creixia cada vegada més; Citant Cao i Costoya (2019):

[44] Segons Cao i Costoya (2019): una xifra deu vegades superior al nombre de votants habitual en les convocatòries municipals dels anys anteriors.

[45] Entre les quals Centelles, Roda, Taradell o St. Hipòlit de Voltregà (Cao i Costoya, 2019).

> La força del carlisme a la comarca també va quedar demostrada en el vessant electoral en el marc de les eleccions al Congrés de Diputats de 1870 i 1871. El gener de 1870 monàrquics liberals, republicans i tradicionalistes van llançar-se a una cursa electoral competitiva a la circumscripció de Vic.

En les eleccions al Congrés de març de 1871 el candidat carlí Ramon Vinader va imposar-se de nou al districte de Vic; amb el suport d'una publicació periòdica afí, la ja esmentada *La Pàtria*, d'un casino carlí i d'una Junta catolicomonàrquica. Aquest periòdic, de tarannà conservador, informava a l'abril que la seva seu havia estat registrada exhaustivament amb motiu de la recerca de traces de la publicació d'un imprès anònim que contenia afirmacions greus relatives als successos ocorreguts en les eleccions a Corts passades[46]. El mitjà carlí negava qualsevol responsabilitat, i poc després el mateix periòdic va donar la notícia de l'aparició d'un full solt titulat «La Porra», que «*saldrá cuantas veces sea necesario a aporrerar a los carlistas que insultan y provocan a los liberales*». El 24 d'abril, escassos dies més tard, era assassinat el metge de la ciutat.

Tot i això, Josep de Macià, capitell conservador, va resultar ser, segons la nota que en fa Collell l'any 1895, –*Del meu fadrinatge..., op. cit.*, 124-125. En la necrologia que *El Norte Catalán* (núm. 424,19-1-1895)– l'objectiu principal de l'atemptat revoltós de 1871:

> «En 1868 y en el período más álgido de la Setembrina, levantó bandera frente a frente de la revolución, fundando en esta ciudad el periódico La Patria, que largo tiempo redactó él sólo, logrando reanimar a los buenos, y ayudado por sus amigos había ganado varias diputaciones a Cortes. Los triunfos obtenidos por él y su hermano en favor de la causa católica y tradicional encendieron el odio de sus enemigos, que decretaron su muerte y la de su hermano D. José, pero, como recordarán muy bien muchos de nuestros lectores, se libraron afortunadamente de ella, yendo a clavarse el puñal asesino en el corazón del conocido médico de esta ciudad, don José Casas».

D'aquesta manera suposem que la mort del metge de la ciutat va ser fruit d'una malaurada equivocació, que va causar el trasbals de la ciutat durant els dies següents. Tant és així, que el periòdic de la Pàtria anunciava immediatament, sis dies després del succés, la

[46] Cao i Costoya, 2014.

seva desaparició i la cessació de la Junta catolicomonàrquica de la ciutat[47]. Com diu Cao i Costoya (2014):

> Resulta difícil no interpretar aquest abandonament de l'acció en el camp periodístic i electoral com un moment clau en el debilitament del carlisme polític. Aviat la via conspirativa i militar va imposar-se sobre la civil i legalista.

Uns anys més tard el mateix periòdic, amb motiu de la mort del seu germà, reconeixia l'aportació de Josep Casas i Devesa al creixement del carlisme a la ciutat i la comarca, contribuint decisivament a les victòries electorals del districte i a «*contrarrestar las demasías y violencias de los porristas con la creación de contra-porras*». «*Así lo entendieron sus fieros y terribles adversarios. Por esto, furiosos y llenos de rabia por su tremenda y sonada derrota, y viendo que serían inútiles sus esfuerzos y que tendrían que tascar siempre el freno mientras la comunión católico-monárquica vicense tuviera un jefe tan experto y un caudillo tan denodado, acordaron exterminarle*»[48]. Després del greu atemptat, De Macià hauria abandonat la ciutat seguint el consell d'alguns amics[49].

El carlisme

El carlisme és un moviment polític espanyol de caràcter tradicionalista derivat de l'absolutisme que va sorgir durant la primera meitat del segle XIX a Espanya, en oposició al liberalisme i altres moviments afins. Aquesta doctrina té com objectiu l'establiment d'una branca alternativa de la dinastia dels Borbó pel tron espanyol, en oposició a la inestabilitat política viscuda durant la construcció de l'estat liberal espanyol (1833-1874). En els seus orígens defensava la volta a l'Antic Règim, però posteriorment va evolucionar a una doctrina política inspirada en la tradició espanyola i la Cristiandat medieval.

El carlisme s'ha organitzat políticament com el Partit Carlista; amb la intenció de combatre el liberalisme, els seus ideals queden resumits en el seu lema «Déu, Pàtria, Rei», amb l'afegit posterior de "furs". Aquest moviment va ser una força important en la política i la premsa espanyola des de 1833 fins al final del règim franquista a la dècada de 1970; tant és així que va protagonitzar nombroses guerres fracassades al llarg del segle XIX:

[47] Vegeu Annex 7.
[48] Collell, 1895.
[49] El Norte Catalán, núm. 790, 25-1-1902.

Guerres carlistes

Primera guerra carlina (1833-1840)	La més violenta i dramàtica, amb gairebé 200.000 morts.
Segona guerra carlina (1846-1849)	No tan dramàtica com la primera, però el conflicte es va allargar de forma discontínua entre 1849 i 1860.
Tercera guerra carlina (1872-1876)	Considerat l'últim intent carlista per la via no-democràtica; aquest nou conflicte va ser un dels factors que van desestabilitzar la monarquia constitucional d'Amadeu I i la primera República.

Durant el Sexenni Revolucionari, la Restauració alfonsina i la Segona República va actuar en la política parlamentària i va prendre part en la conspiració contra la República i en la guerra civil espanyola (1936-1939).

El Carlisme a Vic durant l'etapa que ens ocupa (1867-1900), amb especial interès durant els anys setanta, ja ha estat descrit en apartats anteriors.

Confecció de la novel·la

En primer lloc cal puntualitzar el motiu pel qual s'escull a la poetessa vigatana Mercè Font i Codina (1867-1900) com a personatge principal de la novel·la: es va seguir un procés de recerca inicial sobre autores catalanes, vigatanes a ser possible, del segle XlX, sobre les que es tinguessin poques dades o la vida de les quals hagués resultat minimitzada. Vaig contactar llavors amb la historiadora Maite Godayol i Puig, la qual em va facilitar un assaig titulat "Vigatanes rellevants" –(Godayol, M., Sanmartí, C., Tort, A. (s.d.) *Vigatanes rellevants*. Vic: CEID. Universitat de Vic)–, on s'hi recullen un total de dotze escriptores breument biografiades.

Després de fer una primera tria sobre les biografies que més em cridaven l'atenció, em vaig acabar decidint per la poetessa verdagueriana que la mateixa Maite Godayol havia biografiat el 1996, en un article per la revista *Ausa,* on exposava breument també els trets més característics de la seva obra. En la seva història hi vaig trobar un punt de dramatisme que podia resultar una base sòlida per la trama de la futura novel·la, en la qual pretenia plasmar fets verídics de la vida de l'autora, introduint alhora fets ficticis que proporcionessin a l'argument un punt enigmàtic. Vaig iniciar llavors un procés de documentació més extens sobre la Mercè, i vaig trobar una antologia completa de la seva obra de l'any 2009, acompanyada d'una biografia més elaborada, a cura de Mercè Pujol i Ferran, besnéta de la poetessa, que diu en el seu pròleg[50]:

[50] Pujol i Ferran, Mercè (2009). *El més bell rebrot de l'Esbart de Vic: Obra poètica completa de Mercè Font i Codina (1867-1900).*

> El primer cop que vaig sentir parlar de Mercè Font i Codina, jo no devia tenir gaire més de 10 anys. De joveneta, a casa recordo haver-me queixat del meu nom, sempre m'havien agradat més els noms de les meves germanes –Magda, Margarida i Anna– perquè tenien la lletra *a* i el meu no. Quan l'àvia Dolors em sentia dir: "Que lleig que és el meu nom! No té cap *a*", ella venia i em deia a cau d'orella: "No et queixis, doneta, si tu portes un nom molt bonic! No solament és el nom de la teva mare, sinó també el de la meva. Jo mai vaig conèixer la meva mare perquè només tenia nou mesos quan ella es va morir." "I per què es va morir la teva mare? I qui et va criar quan eres petitona?", li preguntava jo a l'àvia. "Es va morir tot de pressa, d'un refredat molt fort quan estava embarassada del segon fill. A mi em van criar els pares de la meva mare, els avis Josep i Dolors, i el meu pare, Francesc. Uns anys més tard el meu pare es va tornar a casar i vaig tenir set germans més. Però la meva mare –continuava explicant l'àvia–, que es deia com tu, més ben dit, tu i la teva mare us dieu com ella, era una poetessa de l'Esbart de Vic, nascuda, com jo, a la Plana, i escrivia poesies."

Tot seguit una explicació en què narrava el seu procés de recerca sobre la vida i obra de la seva besàvia, sobre com el seu oncle Josep Maria li havia facilitat les composicions manuscrites inèdites de la poetessa i com havia despertat després el seu interès per la seva avantpassada. Tancava així aquest apartat:

> El meu últim desig és que el lector gaudeixi de la bellesa i sensibilitat de la poesia de Mercè Font i Codina tant com jo ho he let en recopilar-lai estudiar-la. I com l'àvia Dolors em deia, la meva maie i jo portem el seu nom i, que tot sigui dit, ho fem amb un orgull noble i silenciós i una tendresa infinita.

D'aquesta manera vaig iniciar el meu propi procés de recerca i redacció sobre la trajectòria de la Mercè, tenint de base les profundes indagacions de Pujol i Ferran, i mantenint converses alhora amb David Cao i Costoya, historiador vigatà que em va facilitar gran pran de les fonts consultades a l'hora de teixir la trama de la novel·la, i amb la Maite Godayol i Puig.

És en una d'aquestes converses amb en David Cao que ell em va descobrir un fet tràgic succeït a la ciutat de Vic a l'abril de 1871, del que se'n tenien poques dades i sobre el que vaig elaborar posteriorment un nou procés de documentació: l'assassinat del metge de la ciutat, Josep Casas i Devesa (1816-1871). A la seva tesi doctoral "*Les elits i el poder local en una societat en transformació. Vic: política, cultura i associacionsime (1860-1902)*",

David Cao havia fet un breu incís en el que descrivia l'atemptat i citava les següents paraules de Jaume Collell, extretes del llibre "*Del meu fadrinatge"* (1920), a peu de pàgina:

> Segurament que'l sicari era foraster o poch coneixedor dels senyors de Vich, perqué la punyalada tothom cregué que segurament havía de ser donada a D. Joseph de Maciá; puix el senyor Casas caygué mortalment ferit al eixir del carrer de la Llet, per dirigirse precisament a Can Tona, o sía al domicili dels Maciá. Aquesta horrible equivocació consterná a la Ciutat y s'iniciá la expatriació de algunes families vigatanes ab les primeres guspires de la guerra civil [...]

El dia 24 d'abril de 1871 moria el metge de capçalera de la ciutat de Vic a causa d'una punyalada comesa el dia anterior, que el va deixar mortalment ferit al carrer de les Neus, popularment conegut com el carrer de la Llet, quan es dirigia a Can Tona. Segons el padró de la ciutat de Vic de 1859, aquesta casa familiar es trobava a la Rambla del Carme número 1. És allà on habitaven els Macià, i on es dirigia Josep Casas per visitar a Josep De Macià, que es trobava llavors enllitat, en el moment en què es comet l'atemptat. Després del succés, De Macià hauria abandonat la ciutat[51].

En coneixement d'aquestes dades, doncs, que tot i que escasses em van servir de base pel procés següent, vaig procedir a recercar tota la informació registrada sobre el doctor vigatà i l'esdeveniment d'aquell 24 d'abril. La primera dada de la que en vaig trobar constància va ser la seva matriculació en Medicina i Cirurgia el 1833, pel Col·legi de Cirurgia de Barcelona, en un document on es recollien tots els alumnes vigatans llicenciats entre 1760 i 1847[52].

[51] *El Norte Catalán,* núm. 790, 25-1-1902.

[52] MASSONS ESPLUGAS, Josep M. *Alumnes vigatans del Col·legi de cirurgia de Barcelona* (1760-1847). Gimbernat 2005 (*), 43,109 - 122.

Els alumnes que es van matricular entre 1827 i 1843 van ser els següents.

1827 – Joaquim Ribot i Fontserè
Josep Font i Font
1828 – Antoni Ribot i Fontserè
1830 – Enrique Sánchez Bosch
Francesc Just i Lloreda
1832 – Josep Nadal i de Plandolit
Tomàs Capdevila i Giralt
Ignasi Poudevida i Samsó
1833 – Josep Casas i Devesa
1834 – Joan Capdevila i Planas
Marià Crexans i Colomer
1835 – Francesc Rius
Antoni Bartra i Xicola
Ramon Pujals i Creuhet
Joan de Deu Ribot i Fontserè
1836 – Bonaventura Bosch de Cortada
Pau Anglada i Vilageliu
Josep Ribot i Fontserè
Daniel Rafart i Bausili
Josep Duch i Basil
1838 – Joaquim Salarich i Verdaguer
1839 – Joan Bofill i Portell
Josep Paixau i Villar
Narcís Ribot i Fontserè
1840 – Josep Pujals i Creuhet
Francesc Poudevida i Samsó

De tots aquests 26 alumnes, 17 van sortir de l'Escola amb el títol de "Licenciado en Medicina y Cirugia" (Joaquim i Antoni Ribot i Fontserè, Josep Font i Font, Enrique Sánchez Bosch, Francesc Just i Lloreda, Josep Nadal i de Plandolit, Tomàs Capdevila i Giralt, Ignasi Poudevida i Samsó, Josep Casas i Devesa, Joan Capdevila i Planas, Marià Crexans i Colomer, Pau Anglada i Vilageliu, Josep Duch i Basil, Joaquim Salarich i Verdaguer,

Imatge *7: Alumnes vigatans del Col·legi de cirurgia de Barcelona* (1760-1847)

De la seva biografia en vaig trobar poca informació més, i va ser llavors quan vaig investigar amb més deteniment sobre l'assassinat en si. Vaig iniciar la recerca consultant la premsa propera al dia de l'atemptat, el 23 d'abril, i el de la mort del metge, el dia 24. El periòdic de *La Pàtria,* de tarannà carlista, publicava el mateix dia, abans dels fets, la següent edició:

AÑO III. VICH, DOMINGO 23 DE ABRIL DE 1871. N.º 480.

LA PATRIA.

PERIÓDICO CATÓLICO, APOSTÓLICO, ROMANO.

Monarquía tradicional. Unidad católica. Libertades populares.

PRECIOS Y PUNTOS DE SUSCRIPCION.

EN VICH.—Imprenta de Luis Barjau, calle de S. Hipólito, núm. 6.—Al mes 4 rs.—Fuera: 14 rs. trimestre.—Pueden efectuarse los pagos en libranzas ó sellos de correo.

SE PUBLICA LOS JUEVES Y DOMINGOS.

ANUNCIOS.

Se insertan á 8 ms. línea para los suscriptores, y á 16 para los no suscritos.—El precio es convencional para comunicados y remitidos.

VICH, 22 DE ABRIL DE 1871.

EL PROGRAMA CARLISTA.

III.

Las libertades populares.

Cuando pienso en lo que de-

propia sangre, de cuyos vapores huia la libertad volando al Cielo, su propia morada.

Por esto los carlistas, ajenos siempre á las pomposas ofertas, propias del que necesita mentir para lograr encaramarse en hombros del pueblo, objeto de sus adulaciones, se ha cuidado poco de popularizar la libertad, ya

pólica, ya bajo la forma del absolutismo en Rusia respecto de la infeliz Polonia, ya bajo la del moderno parlamentarismo inglés respecto de la maltratada Irlanda.

D. Cárlos no podrá nunca transigir con el liberalismo, que produce situaciones tan despóticas como la que en España ha elevado

Aquélla ha producido el despotismo gubernamental en repúblicas y monarquías; ésta bajo todas las formas de gobierno ha sido la salvaguardia de las libertades populares.—M.

Como una prueba de la importancia que

Imatge *8: Capçalera del bisetmanari La Pàtria, del diumenge 23 d'abril de 1871.*[53]

[53] Vegeu l'Annex 5, la pàgina completa.

Vaig consultar l'exemplar original a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, amb l'ajut de Rafel Ginebra, que aquell mateix matí va realitzar una visita completa a través de l'edifici, i on també vaig recopilar totes les mencions de l'atemptat fetes posteriorment, de la mà de Jaume Collell, que en la necrologia que *El Norte Catalán* (núm. 424, 19-1-1895) ja mencionada amb anterioritat, exposava la suposada equivocació a partir de la qual es deia que l'atemptat anava dirigit a De Macià.

El context polític d'aquest fragment ha estat mencionat en apartats anteriors; en un moment de conflicte viu i violent, aquest periòdic carlí fomentava amb més tenacitat encara l'enfrontament entre conservadors i republicans. Vaig poder consultar també el suplement publicat pel mateix periòdic sis dies després de l'atemptat, el 30 d'abril de 1871, en el que anunciava la seva desaparició i el cessament de la Junta catolicamonàrquica de la ciutat[54].

A l'Arxiu vaig poder indagar també, i de forma inèdita, en els documents de l'Arxiu Notarial referents al doctor i a la seva germana, Ramona Casas i Devesa, que l'agost del mateix any 1871 va fer la reclamació dels beneficis del testament del doctor. Pas a pas: vaig començar realitzant una consulta dels documents següents, seleccionats en base a l'any de l'assassinat, on tenia la hipòtesi de trobar algun rastre respecte el registre de la mort del doctor:

Imatge *10: Índex alfabètic consultat durant la recerca.*

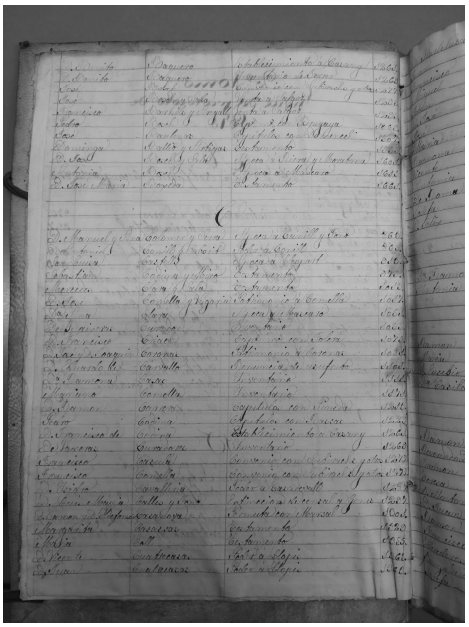

Imatge *9: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic-1976 (notari Francesc Portell), f. 1111-1115, 26 d'agost de de 1871.*

[54] Vegeu Annex 7.

Va ser en aquest primer volum consultat on, a través de l'índex ordenat alfabèticament, vam localitzar el cognom Casas i Devesa, de nom Ramona. En obrir la pàgina, entre altres coses, s'explicava que Ramona Casas Davesa, de 64 anys, casada i separada legítimament de Joan Espona, era germana de Josep Casas Davesa.

És a partir d'aquesta font primària que diversos trets de la biografia de Josep Casas van ser desvetllats: La mare dels germans es deia Antònia Davesa i Suñer, que havia mort l'1 de juliol de 1828. Segons el mateix document, la mare havia instituït com a hereu universal el seu fill Josep Casas Davesa. Aquell 26 d'agost de 1871, la Ramona volia registrar la propietat dels béns hereditaris que li pertanyien, atesa la defunció del germà hereu, d'acord amb l'establert al testament de la mare. Descobrim també que Josep Casas Davesa va morir aquella tarda d'abril solter i sense fills. A part d'ell mateix i la Ramona, consten com a germanes Josepa, Maria Anna i Antònia. A continuació consta l'inventari de béns mobles i immobles del doctor, entre els que destaca la casa edifici del carrer St. Hipòlit, 18, i en què també es relacionen tota una sèrie de dèbits. Coneixem que el pare de Josep i Ramona i espòs d'Antònia es deia, també, Josep Casas; i que el pare d'Antònia Davesa es deia Pere Davesa Desprat, i era doctor[55].

Tot seguit vaig consultar l'Arxiu Notarial a càrrec de Tomàs Portell i Bachs, de l'any 1828, per cercar el testament de la mare dels germans Casas. Un cop trobat, després d'uns quants intents de consultes fallides, vam descobrir que Antònia Casas Davesa (de nom de soltera Antònia Davesa Suñer) era esposa del Dr. en medicina Josep Casas, filla del Dr. en medicina Pere Davesa i de Maria Anna Davesa i Suñer. Així doncs, sabem que tant el pare com el sogre de Josep Casas i Devesa eren metges[56].

[55] Vegeu Annex 4 pel document complet.
[56] Vegeu Annex 5 pel document complet.

Imatge *11: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic-1327 (notari Tomàs Portell i Brachs), f. 4-5, 5 de gener de 1828.*

Un cop realitzada la recerca completa sobre ambdós personatges protagonistes, faltava establir un nexe d'unió. Aquest va ser un dels primers aspectes en què vaig introduir elements imaginaris, que es concreten en el següent apartat.

Tot i així, el fet de narrar una història del segle XIX implicava de forma inherent l'ús d'un cert tipus de vocabulari que aviat m'hagués costat mantenir, així que vaig prendre la decisió d'introduir un tercer focus argumental: una hereva del llegat de Mercè Font i Codina que es situés en el present, a partir de la visió de la qual es desenvolupa la trama[57].

[57] Vegeu l'apartat de Qüestions tècniques per una ampliació d'aquesta informació.

La novel·la

Anàlisi de la part pràctica

Paraules enterrades es va escriure en un període de vuit mesos, entre el març i el novembre de 2019. Es va començar amb la intenció d'escriure una biografia novel·lada, basada en la vida d'una poetessa significativa, per tal de donar veu a la seva història i relacionar així ambdós àmbits en un mateix treball. Es va acotar el període històric en el qual es volia situar la protagonista, es va determinar que la poetessa escollida hauria d'haver nascut, com a mínim, al voltant del segle XIX. Es va decidir delimitar la zona de recerca a la ciutat de Vic i els seus voltants i d'entre dotze possibles protagonistes es va escollir la Mercè Font i Codina, vigatana nascuda el 1867 amb una vida marcada per fortes experiències.

A partir d'aquest punt es va iniciar la recerca de documentació referent a la vida i l'obra d'aquesta poetessa –principalment extreta de "*El més bell rebrot de l'Esbart de Vic*", un recull de les seves composicions poètiques fet per Mercè Pujol i Ferran, l'any 2009– i sobre el moment històric en el que es situava. Es va recollir informació sobre el context social i polític a la ciutat de Vic entre 1850 i 1900, període d'activitat literària de la protagonista, que influeix notablement en els seus poemes. És gràcies a aquest procés de recerca que es va poder conèixer amb més profunditat el caràcter i el tarannà de la poetessa, i les fonts consultades van permetre una descripció més acurada de l'ambient tens d'aquells anys. Es van consultar exemplars originals i inèdits de la premsa a l'època, que van aportar diversos matisos a la trama pel que fa als corrents ideològics i els fets succeïts. Després, a partir de la premsa esmentada i diverses converses amb l'historiador David Cao i Costoya, es va descobrir l'assassinat del metge de ciutat, Josep Casas i Devesa, l'any 1871, del qual es tenien poques dades. Es va iniciar així una nova recerca sobre els fets, que va conduir a noves fonts inèdites i que va descobrir aspectes desconeguts fins aleshores sobre l'atemptat. Un exemple és la documentació trobada a l'arxiu notarial de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, on s'exposaven dades inèdites sobre la biografia del doctor i la seva família, que també van ser incorporades a l'argument. D'aquesta manera l'extensa bibliografia consultada va permetre atorgar a la narració un caire més realista, i es va poder relacionar de manera imaginària la poetessa amb la investigació d'aquest assassinat; és així com es va

constituir una novel·la basada en fets reals –parteix d'una base històrica documentada que permet descriure situacions detallades amb elements reals de l'època– però que incorpora elements imaginaris que afegeixen un cert enigma a l'argument.
El següents fragments mostren la presència d'aquests **elements reals** que permeten detallar l'escena:

- El diari "La Pàtria" i les dues obres de teatre: Margarita de Borgoña i El Sargento Marco Bomba, estrenades al Teatre Ausonenc de Vic el matí del mateix dia de l'assassinat[58].

"Es va espolsar aquests pensaments del cap amb un gest de contrarietat i va seure a la butaca al costat de la finestra, encara sentint les rialles a l'exterior; en un intent de centrar la seva atenció en altres coses, es va disposar a llegir les notícies de ***La Pàtria. [...] Es va fixar llavors en l'apartat d'Espectáculos, a la cantonada inferior de la pàgina.*** *No solia donar gaire importància a les seccions fora de la política o l'economia, fins i tot local, tot i no participar-ne gaire. Potser haurien resultat un maldecap més.* ***Anunciava l'obra Margarita de Borgoña, d'Alejandro Dumas, seguida d'El Sargento Marco Bomba, al Teatre Ausonense; ja l'havien representat a les set del matí, i es repetia a dos quarts de dues de la tarda****. Indecís, va mirar el rellotge deixant el diari sobre la taula: faltaven trenta minuts per a l'inici de la funció. Es va aturar un segon, absort, mirant per la finestra de nou."*

– Capítol 1

- La festa inaugural del Teatre Ausonenc del 13 de novembre de l'any 1869, documentada pel canonge Collell[59], i de l'eufòria i les anècdotes que aquest mateix recollia per la revista *Ausa*:

"En arribar ja no veia ningú a l'entrada. Es va figurar que tothom havia procedit ja a seure als seus seients, però es va aturar un moment davant la façana, absort de nou en els records. Els que li venien llavors a la ment eren feliços. Recordava la ***festa inaugural celebrada dos anys enrere, que va ser un esdeveniment increïble. El teatre ple de gom a gom, els actors entusiasmats, el públic alçat, el fred esfereïdor dins la sala...*** *Les anècdotes d'aquell dia li provocaven ara un somriure murri: recordava cada detall de la vetllada, però especialment* ***l'accent gallec de la primera dama quan va entrar en escena; tothom reia divertit amb ella al sentir-la pronunciar malament els versos que tantes vegades havia assajat dies abans, practicant el català.*** *Va ser tot un espectacle;* ***el senyor Juvany s'havia encarregat de portar les millors representacions del***

[58] Vegeu Annex 5
[59] Salarich i Torrents, Miquel S. «*El teatre "Ausonense*"». Ausa, [en línia], 1955, Vol. 2, Núm. 13, p. 133-5. Recuperat de: https://raco.cat/index.php/Ausa/article/view/39295

moment, i fins i tot es va estrenar la comèdia de Les llonganissas, de Josep Serra i Campdelacreu, tot just dos dies després de la inauguració. Ell i en Jaume Collell van ser els encarregats de llegir una composició que van anomenar "Una diada de glòria"*; el públic la va rebre amb una ovació, la màgia es vivia a flor de pell."*

– Capítol 1

- Els símptomes de la malaltia de la nostra protagonista els seus últims mesos de vida i les dades biogràfiques referents al naixement de la seva primera filla i l'últim embaràs, que va perdre[60]:

"Els dies resultaven interminables. El dolor i la fatiga pesaven més a cada hora, i un pessic d'esperança s'escapava a cada esbufec. Sabia que el seu temps s'acabava, ***portava dies malalta, lluny de la seva filla, i patint a cada instant per la salut de la seva família.***

Tot havia començat amb un refredat, uns dies enrere; es sentia dèbil i esgotada, i tothom li va aconsellar fer repòs a casa, per por de debilitar-se més estant embarassada ja de cinc mesos.

La seva altra filla, la Dolors, havia nascut feia nou mesos: *havien estat els més feliços que recordava, tant ella com el seu marit, en Francesc, tenien un record nítid de cada moment viscut al seu costat."*

– Capítol 3

- Referència a una epidèmia de grip a la ciutat de Vic documentada al voltant de 1900:

"La febre persistia, i la sensació d'ofec l'acompanyava constantment. El doctor li havia explicat a en Francesc els ***múltiples casos de grip que s'havien donat a la ciutat de Vic*** *i tot i que havien procurat parlar en veu baixa al final del passadís, havia sentit que més d'una persona havia mort a conseqüència de la malaltia.* ***Els titulars de la premsa parlarien llavors de l'epidèmia de l'hivern de 1900, que s'enduria amb ella més d'una cinquantena d'osonencs****. S'havia propagat sense respectar fronteres ni estaments socials, com una plaga devastadora contra la que no es tenien encara mètodes de lluita eficaços."*

– Capítol 3

[60] Pujol i Ferran, 2009

- Dades biogràfiques referents a les seves primeres experiències a les entitats culturals del seu entorn, la temàtica de les seves últimes poesies i el seu matrimoni[61]:

"Una vida abans del patiment li resultava ara difícil de recapitular, havia conviscut amb ell durant gran part dels moments més importants de la seva vida. ***Li venien a la ment les esbartades, les seves publicacions a la Veu del Montserrat, les seves anècdotes al Círcol… Els seus versos dels darrers anys reflectien el dolor imperant al seu cor, que mai s'havia arribat a mitigar.*** *Tot i així, guardava un bon record de totes aquelles vivències que l'havien distret de l'agonia de l'ànima: el seu marit,* ***en Francesc, amb qui s'havia casat feliçment aquell 30 de maig de 1898*** *i amb qui tant havia compartit; l'arribada de la seva primera i única filla, a qui devia tantíssimes alegries i a qui tant s'estimaven, la petita Dolors…"*

– Capítol 3

- Dades biogràfiques referents a la primera esbartada en la qual va participar la nostra poetessa, on es va avergonyir i va ser el seu pare qui va llegir una de les primeres composicions de la Mercè, *Montserrat a la Claror de la Lluna*[62]:

"Estava nerviosa. ***Aquell dia assistiria amb el seu pare a la seva primera esbartada, a la font del Desmai****; havia crescut sentint a parlar d'aquelles trobades en les quals es compartien les més belles creacions, i esperava ansiosa el seu debut. Havia estat insistint molt al seu pare durant els darrers mesos perquè la deixés acompanyar-lo, però sempre havia rebut una negativa amb l'excusa de l'escassa presència de dones en aquells cercles, i menys de la seva edat. No era ben vist. Tot i així, gràcies a la seva persistència i a la condició influent del seu pare, com a membre fundador,* ***va ser convidada a participar en una d'aquelles reunions el mateix any 1885****.* ***En arribar, una timidesa sobtada la va paralitzar.*** *Era incapaç de dir res, es va limitar a assentir i somriure a mesura que era presentada a cada un dels assistents; però ben aviat un ambient afable i acollidor va embolcallar aquell matí pintoresc. El seu pare l'observava sorprès, i entre rialles i paraules alentadores va procurar que la vergonya no la privés d'intervenir i gaudir del moment. Tot i això,* ***la Mercè encara no trobava la manera de vèncer el seu rubor, i amb un gest discret i silenciós li va demanar al seu pare si podria llegir, en nom seu, la composició que havia escrit per aquella ocasió, la qual havia titulat Montserrat a la Claror de la Lluna.*** *La veu del seu pare de seguida la va tranquil·litzar, i es va sentir reconfortada a mesura que llegia, pausadament, els versos que ella mateixa havia escrit."*

– Capítol 4

[61] Pujol i Ferran, 2009
[62] Pujol i Ferran, 2009

- Dades biogràfiques referents al matrimoni de la poetessa[63]:

*"**La lluna de mel dels nuvis va començar el 6 de juny**, i van ser alguns dels dies més joiosos: **un dia a Barcelona, quatre a Montserrat, quatre a Santpedor i catorze dies més de visites per Barcelona,** ciutat on ell havia viscut i estudiat i d'on van guardar els més bells records, plegats i embolcallats en aquella fresca felicitat que l'abstreia de l'opacitat dels últims anys. **Van tornar a Vic per Sant Joan, i es van instal·lar a la casa familiar dels Font, al carrer de la Ramada**, on van començar a crear les seves primeres fantasies com a família."*

– Capítol 5

- Dades referents a la biografia del metge de la ciutat, Josep Casas i Devesa i la seva germana, Ramona, extreta de documents inèdits de l'Arxiu notarial de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic[64]:

*"**Segons el que va poder entendre, el metge, al ser l'únic home de tots els germans, havia de ser el legítim hereu del llegat dels seus pares; en morir aquest, la Ramona volia registrar la propietat dels béns hereditaris que li pertanyien, atesa la defunció del germà hereu, d'acord amb l'establert al testament de la mare. Al mateix document s'hi mencionaven tres germans més, però el metge es presentava solter i sense descendència. Les seves propietats no s'estenien més enllà de la casa edifici on habitava, al carrer Sant Hipòlit número 18, mobles i quincalleria.** La Mercè ho rellegia de nou, pensativa; segons el que posava, **la Ramona havia realitzat aquell tràmit el 26 d'agost de 1871, uns mesos després de l'atemptat, a l'edat de seixanta-quatre anys**. Després de regirar alguns documents més, va descobrir l'**esquela de la mort de Ramona Casas i Devesa, datada de feia uns anys**."*

– Capítol 5

[63] Pujol i Ferran, 2009
[64] Vegeu Annex 3 i 4

Paraules enterrades

Sinopsi

Un violent assassinat a plena llum del dia va deixar trasbalsada la ciutat de Vic l'any 1871. Aquell 23 d'abril la vida de moltes persones estava a punt de canviar; entre elles la de la poetessa Mercè Font i Codina. Immersa en un mar de falses aparences, es veurà compromesa a esbrinar quin és el misteri que s'amaga darrere de la mort del doctor de la ciutat, en el moment en què troba per primera vegada aquell bell quadern escrit a mà que tants enigmes amagava. És la seva besnéta qui estarà disposada a destapar-los i continuar la investigació l'any 2018.

Qüestions tècniques

Paraules enterrades és una novel·la històrica curta, basada en la vida de la poetessa vigatana Mercè Font i Codina (1867-1900) i en la realitat del seu moment històric i personal. S'ha estructurat en deu capítols, a través dels quals s'ha anat teixit un univerns narratiu que es divideix al seu torn en la introducció dels fets (capítols 1 i 2), el desenvolupament del conflicte (del capítol 3 fins el 8), i el desenllaç (capítols 9 i 10). A continuació l'organització del temps i el contingut de cada un:

Novel·la *Possible organització dels capítols, l'ordre pot variar*	
Capítol 1 1871	Assassinat del metge de la ciutat, Josep Casas i Devesa, el 23 d'abril de 1871. Atemptat que presumiblement anava dirigit a Josep de Macià o al seu germà Jacint, tots dos dirigents catolicomonàrquics. Des del punt de vista del mort, dia de l'assassinat.
Capítol 2 Present (2018)	Jove descendent de Mercè Font i Codina (1867-1900) que torna desde Londres a l'antiga residència de la seva àvia, i hi troba el quadern de la seva avantpassada, a partir del qual es desenvolupa la trama.
Capítol 3 1900	Descripció de la malaltia els dies previs a la pèrdua del seu segon fill i al dia de la mort de Mercè Font (2), 28 i 29 gener i 1 de febrer de 1900, possible troballa de l'esquela de la mort per part de la narradora del **present (1)**. Descobriment de la investigació que la Mercè duia a terme sobre l'assassinat de Josep Casas, flaixbac al seu primer contacte amb el quadern.
Capítol 4 1885	Mercè de joveneta, desvetllament del seu interès per la poesia. Descripció de l'inici de la trajectòria poètica de la poetessa i del seu entorn (Círcol, Esbart, i personalitats d'aquests).
Capítol 5 1897	Història i procés de complicitat entre MFC i el seu marit. Li mostra el quadern i Francesc creu saber on trobar més pistes sobre l'assassinat.
Capítol 6 1898	Mercè Font i Codina descobreix la història darrere de la germana de Josep C. Visita a la germana de Josep Casas, continuació de la investigació. Explicació del que va passar, perquè va passar aporta alguna pista sobre els possibles agressors, desvetlla que en realitat volien assassinar a Josep de Macià)
Capítol 7 1871	Preparació de l'assassinat, veuen Josep Casas i Josep de Macià junts, fet que provocarà la futura confusió. Reflex de la tensió política del moment.
Capítol 8 1899	MFC visita la família hereva de Casas, es presenten a l'antiga adreça que troben al testament; les dues famílies havien estat recopilant informació, ajunten les dades i descobreixen que aquell dia no buscaven al doctor per una urgència mèdica, sinó per prevenir-lo que la seva vida estava en perill.
Capítol 9 1900	Moment culminant de la investigació, mort sobtada de MFC, sense desvetllament de l'assassí, "final" obert en aquest aspecte, sospita posada sobre més d'un personatge.
Capítol 10 1871	Capítol final, narració del mateix moment que el Capítol 1, aquesta vegada des del punt de vista de l'assassí (encara desconegut), final circular.

Imatge *12: Organització per capítols.*

Com es pot observar, la trama s'inicia al 1871, el dia de l'assassinat de Josep Casas i Devesa (23 d'abril). A continuació es realitza el primer dels salts temporals, fins l'any 2018, moment en que la narradora present, en tercera persona, descobreix la història i es desenvolupa a partir de la troballa del quadern que fonamenta l'argument. A partir d'aquest punt el temps intern oscila entre 1871 i 1900, involucrant i descrivint diferents instants de la vida de l'autora, que es veuen relacionats amb tots aquells fets referents a l'assassinat.

Així doncs he optat per utilitzar un punt de vista narratiu múltiple, a partir d'un narrador en tercera persona que narra l'argument d'una manera gairebé omniscient.

Elements artístics

Un cop finalitzada la redacció de l'argument, es va procedir a dissenyar una sèrie de possibles portades a partir de les quals en va sorgir el model finalment escollit[65]. A primera instància la novel·la havia de comptar també amb un conjunt d'il·lustracions fetes a mà que acompanyessin cada un dels capítols, però un cop estructurada la novel·la es va preferir optar per la inserció d'imatges que donessin suport a la part documentada de la trama.

Realitat i ficció

Tenint present tot el procés de documentació i posterior redacció de l'argument, cal diferenciar aquells aspectes històricament documentats, i per tant constituents dels fets reals sobre els que es sustenta la trama, d'aquells elements ficticis que he involucrat per tal d'afegir dinamisme i misteri al desenllaç de la història. A continuació comento els dos capítols inicials, que resulten els introductoris a la resta de la trama i potser els dos exemples més clars del contrast entre la realitat que s'amagada darrera del primer i la pura ficció que teixeix el segon:

Capítol 1: En aquest primer capítol es planteja un malestar previ del doctor, precedent al moment de l'atemptat, que és fictici. La resta d'elements del capítol però, com la lectura de La Pàtria i la descripció de la pàgina del periòdic carlí, l'obra de teatre que va a veure després i els seus horaris, la descripció de la inauguració del teatre Ausonense, els noms dels carrers que hi apareixen o fins i tot els rals que va haver de pagar a l'entrada a l'inici de l'obra, són reals. A partir d'aquest punt els successos passen a barrejar la ficció (els sentiments del doctor) amb la realitat (l'existència documentada dels carrers que recorria[66] i la descripció detallada de l'atemptat.)

Capítol 2: El segon capítol, en canvi, podem dir que resulta fictici gairebé en la seva totalitat. L'existència d'aquesta suposada hereva que arriba de la ciutat de Londres resulta, al final, un pont narratiu entre el segle XIX i el present, que ens ajuda a plantejar la novel·la

[65] Vegeu Annex 8 i 9.
[66] Vegeu Annex 6.

des d'un punt de vista més actual. Tot i així apareixen també alguns elements reals, com l'aparició de l'antologia de Mercè Pujol i Ferran (2009).

En la resta de capítols, doncs, es segueix donant aquest joc constant entre allò recercat i documentat i aquells elements fruits de la imaginació que els uneixen i complementen. Per llistar-ne alguns exemples destacables, entre els fets reals hi trobem la decadent malaltia de la poetessa i la pèrdua del seu segon fill al tercer capítol, adornat també per la fantasia (la voluntat d'ocultar la pèrdua d'aquest fill, la medicació,...); l'epidèmia de grip que va arribar a Vic l'any 1900, tot i que jo mateixa he inventat el nom amb el qual es va batejar aquest succés, el seu rememorament dels dies passats, la seva joventut al Círcol i les seves participacions a l'Esbart, la publicació de les seves composicions a La Veu del Montserrat, els carrers que hi apareixen, la història d'aquestes entitats i el seu inici en ambdues, que es descriuen al llarg del quart capítol… És important destacar també que, si bé és cert que va conèixer el seu marit per mediació del seu pare i es van comprometre poc després (les dates són també reals), m'he recreat descrivint el seu procés de complicitat i, és clar, sobre la seva visita a l'ajuntament, en què tot i consultar documents que realment existeixen, s'hi dóna també un cert grau de ficció, doncs la poetessa i el doctor no mantenien cap relació aparent més enllà del punt d'unió més elemental: tant Josep Casas com Josep Manxarell havien estat membres fundadors del Círcol Literari.

És real també la presència de la seva filla, la Dolors, tot i que vaig afegir que la poetessa havia posat aquest nom a la seva filla en honor a la seva germana (ficció) morta vuit anys enrere, que de fet és un fet real.

En l'últim capítol, on es narra l'episodi de l'atemptat des del punt de vista de l'assassí –desconegut en tot moment–, cal destacar l'element fictici de la premeditació de l'assassinat, que originalment va fer fruit d'una pressumptuosa situació de revolta.

Com aquest en podríem dir molts més; com veiem, la dissecció entre la realitat i la ficció en aquesta novel·la resulta potser una tasca prou dificultosa, doncs podem dir que els fets reals conformen l'esquelet d'una història que, alhora, pren vida gràcies als elements imaginaris que uneixen cada un d'aquests elements documentats.

Conclusions

Mercè Font i Codina (1867-1900) va ser una poetessa verdagueriana que va tenir una breu i intensa vida, íntimament lligada a la seva poesia i a la seva família. El context històric en el què s'emmarca el seu naixement i creixement, caracteritzat per una profunda inestabilitat política a nivell nacional i una creixent tensió local, condiciona significativament el seu tarannà i el seu ambient familiar. És per això que es diu que Josep Font i Manxarell va resultar un element clau en el desenvolupament de l'obra de l'autora, doncs és d'ell de qui adopta la vocació per les lletres i de qui rep, en major part, la influencia del moment polític que es vivia, doncs n'era un habitual actiu. És també ell qui presenta més endavant a Francesc d'Assís Baqué i Llargués, el seu futur marit, a la Mercè, resultant així un punt clau també per la seva vida en família –que formaran poc després residint a la casa familiar dels Font, al carrer de la Ramada–.

És aquest mateix marc polític revoltós el que condiciona innegablement els successos del 24 d'abril de 1871, moment en què, donat el passat immediat de la vida política de la ciutat de Vic, una revolta per part d'una part del col·lectiu contrari al tarannà conservador que imperava en aquell moment, i que regia també la mentalitat del nostre metge i de Josep de Macià, va propiciar que aquell 23 d'abril atemptessin contra la vida de Casas, tot i voler matar en primera instància al dirigent catalicomonàrquic que habitava a Can Tona, on es dirigia el doctor en el moment de l'apunyalament.

Tot i que aquest context polític a nivell local és l'element que uneix ambdós personatges i que, per tant, té més rellevància, cal destacar també el paper clau que juguen algunes entitats intel·lectuals de l'època en la vida i l'obra de la poetessa: el Círcol i l'Esbart. Erigides amb la intenció de compartir creacions i coneixements, els seus selectes membres, principalment pertanyents a la classe benestant local, convenien en les seves trobades un punt d'unió i d'encís.

Un últim element a remarcar també és la important tasca que va fer la premsa local a l'hora de difondre i engrandir el moviment i tarannà conservador a Vic durant aquells anys; un clar exemple n'és el periòdic de La Pàtria, bisetmanari que presumiblement va fer créixer encara més el sentiment extremista dels seus ciutadans, sent causa i noticier alhora de diversos actes violents succeïts a la ciutat en aquell període.

La inestabilitat política va derivar de manera directa a una profunda crisi social, en la que dues famílies polítiques es disputaven el poder local i en la que es van veure immergides diverses personalitats com la poetessa i els seus contemporanis, que arrosegaven encara les cendres d'aquells anys ardents.

Bibliografia

CAO I COSTOYA, David (2008). El Cercle Literari de Vic (1860-1902). Un espai de sociabilitat cultural a mig camí de la marina i la muntanya catalanes. *Cercles: Revista d'història cultural* (11), p. 77-90.

CAO I COSTOYA, David (2014). *Les elits i el poder local en una societat en transformació. Vic: política, cultura i associacionisme (1860-1902).* (Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Catalunya). Recuperat de: https://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/351712/DCC_TESI.pdf?sequence=1&isAllowed=y

CAO I COSTOYA, David (2015). *Societat i sociabilitat. El Cercle Literari i els inicis de l'associacionisme recreatiu, cultural i polític a Vic (1848-1902).* Barcelona: Editorial Afers.

CAO I COSTOYA, David (2019). Vic en l'època de Verdaguer. La ciutat muntanyesa en gran angular. *Anuari Verdaguer*, n. 27, 2019, [en premsa].

CASTELLAR-GASSOL, Joan (2002). *Verdaguer; vida, passió i mort.* Barcelona: Edicions de 1984.

COLLELL, Jaume (1920). *Del meu fadrinatge*. Vic: La Gazeta de Vich, Biblioteca d'Autors Vigatans (Volum XV).

GALÍ I HERRERA, Jordi (1997). *La Renaixença Catalana. Persones i institucions.* Barcelona: Barcelonesa d'Edicions.

GODAYOL I PUIG, Maite (1996). Mercè Font i Codina (1867-1900): Una poetessa verdagueriana. *Ausa, 17* (137), p. 169-183. Recuperat de https://www.raco.cat/index.php/Ausa/article/view/38346/38219

GODAYOL, M., SANMARTÍ, C., TORT, A. (s.d.) *Vigatanes rellevants.* Vic: CEID. Universitat de Vic.

JUNYENT, Eduard (1976). *La ciutat de Vic i la seva història.* Barcelona: Curial.

MASSONS ESPLUGAS, Josep M. *Alumnes vigatans del Col·legi de cirurgia de Barcelona* (1760-1847). Gimbernat 2005 (*), 43,109 - 122.

MIRALPEIX I BALLÚS, Concepció (1981). *La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX.* Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Generalitat de Catalunya.

MIRÓ, Maria-Mercè (2002). Jacint Verdaguer i la Plana de Vic. Antologia. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.

PUJOL I FERRAN, Mercè (2009). Vida de Mercè Font i Codina (1867-1900), *El més bell rebrot de l'Esbart de Vic: Obra poètica completa de Mercè Font i Codina (1867-1900)* (2a ed., p. 14-33). Vic: Patronat D'Estudis Osonencs.

RAMISA, Maties (1985). *Els orígens del Catalanisme Conservador i La Veu del Montserrat 1878-1900*. Vic: Eumo Editorial.

RIQUER, Martí; COMAS, Antoni i Joaquim (1986). *Història de la literatura catalana*. Barcelona: Editorial Ariel.

SALARICH I TORRENTS, Miquel S. (1962). *Història del círcol literari de Vich.* Vic: Patronat D'Estudis Ausonencs.

SALARICH I TORRENTS, Miquel S. (1989). *La poesia vuitcentista a Osona*. Vic: Patronat D'Estudis Ausonencs.

SERRABASSA I PUNTÍ, Pol (2017). *L'Esbart de Vic: Un cercle eminentment romàntic.* Ausa, 28, (180), p. 395-414. Recuperat de https://www.raco.cat/index.php/Ausa/article/view/342312/433379

TORRENTS I BERTRANA, Ricard (1992). *Verdaguer i "L'Esbart de Vic"* (transcripció de la conferència pronunciada amb motiu del 125è aniversari de l'Esbart de Vic). *Ausa,* 15 *(*128-129), p. 5-24. Recuperat de https://www.raco.cat/index.php/Ausa/article/view/38404/38277

WOOLF, Virginia (1929). *A Room of One's Own.* Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd.

Annexos

Annex 1: Esquela de la mort de Mercè Font i Codina. Publicat a La Veu del Montserrat el 10 de febrer de 1900.

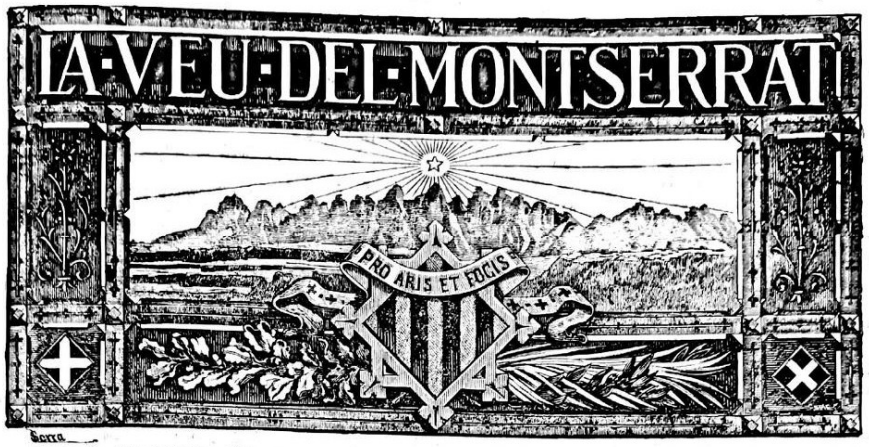

SETMANARI POPULAR DE CATALUNYA

PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY XXIII * * * * * * NÚM. 6	PUNTS DE SUSCRIPCIÓ
Dins el Regne, un mes 2 rals.—Id. un any, 20.—Extranger, 10 franchs.—Un número solter, 20 cèntims de pta.—Un número atrassat, 25 cèntims. El pago de suscripció s'ha de fer à la bestreta, per medi de corresponsals o directament ab sellos de correu o documents de giro fácil y segur.	**Dissapte, 10 de Febrer de 1900** REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ Plaça Major, 17, Vich Tota la correspondencia al Director	VICH: Llibreria de la Vda. de R. Anglada.—BARCELONA: Administració de la Tipografia Católica y en les llibreries de Verdaguer, Subirana, Viuda Plá y Eudalt Puig. Son comissionats per rebre suscripcions tots els principals llibreters de Catalunya, Mallorca y Valencia.

D.ª MERCÈ FONT Y CODINA

DE BAQUÉ

¡Morí el día primer del corrent mes, després d'haver rebut el Sants Sacraments!

(A. C. S.)

Sos afligits espòs Francesch Baqué, filla, pares Joseph Font y Manxarell y Dolors Codina y Cuadras, germans polítichs, oncles, cosins y demés parents, al fer a saber a sos amichs y coneguts tant irreparable perdua, recomanan a ses oracions l'ánima de la difunta, y els pregan se servescan assistir als funerals que, en sufragi de la mateixa, se celebrarán el pròxim dimecres, día 14 del present mes, a les nou del matí, en l'iglesia de Sant Domingo.

Vich, 8 de Febrer de 1900.

El dol se dona per despedit.

Els Excms. e Ilms. Srs. Bisbes d'aquesta Diòcessis y de Barcelona s'han dignat concedir als seus respectius diocessans 40 dies d'indulgencia per cada Missa que oygan, Sagrada Comunió que oferescan y per qualsevol acte de pietat que apliquen en sufragi de l'ánima de la difunta.

Annex 2: Recordatori de Mercè Font i Codina. Font: Pujol i Ferran (2009), Apèndix 4, p. 357.

†

PREGUEU Á DEU

per l' anima de

D.ª MERCÉ FONT Y CODINA

DE BAQUÉ

que morí lo primer dia de Febrer de 1900

havent rebut los Sants Sagraments

(A. C. S.)

Vosaltres que la conegueren y estimamareu, recordauvos d' ella en vostras oracions. (Ex. II. Macab. c. 33.)

Perque era agradable á mos ulls l' he treta d' eixa terra, ahont se mor, per trasplantarla al Cel ahont se viu vida inmortal.

Senyor me la donareu per la meva ditxa, me la reclameu, os la torno, mes ab lo cor ple de dolor. (S. Efren.)

Dols Cor de Jesús sigueu mon amor.

Dols Cor de Maria sigueu ma salvació.

(600 dias de indulgencia Pio IX.)

Los Excms. é Ilms. Srs. Bisbes de Vich y de Barcelona s' han dignat concedir als seus respectius diocessans 40 dias d' indulgencia per cada missa que oheixin, Sagrada Comunió que ofereixin, y per cualsevol acte de pietat que apliquin en sufragi de l' ánima de la difunta.

Annex 3: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic-1976 (notari Francesc Portell), f. 1111-1115, 26 d'agost de de 1871.

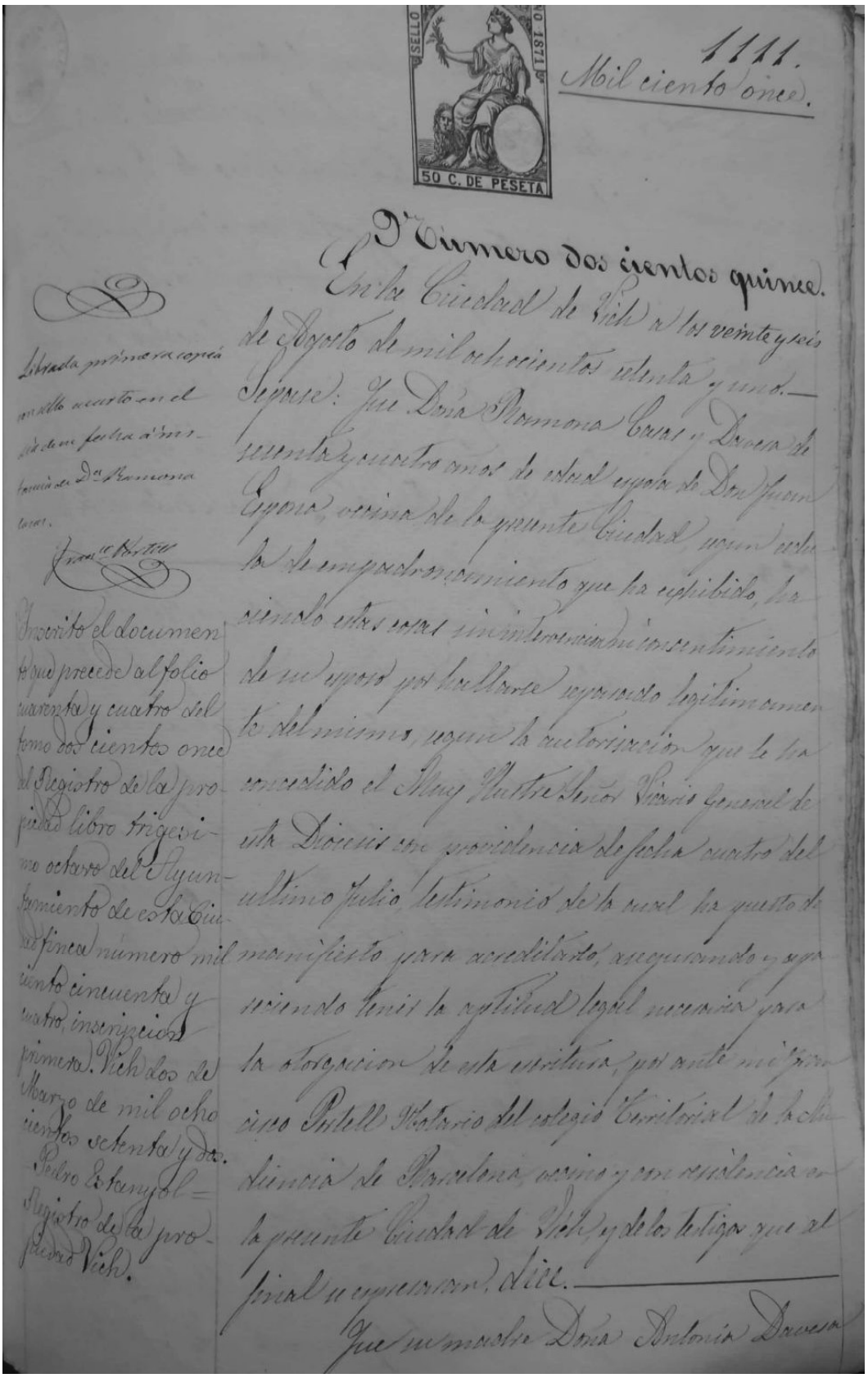

SELLO 1871 50 C. DE PESETA

1111.

Mil ciento once.

Número dos cientos quince.

En la Ciudad de Vich á los veinte y seis de Agosto de mil ochocientos setenta y uno.—

Se expide: Que Doña Ramona Cases y Dacosta de sesenta y cuatro años de edad esposa de Don Juan Esponá, vecina de la presente Ciudad, usando de la de empadronamiento que ha establecido, habiendo estado sola sin intervención ni consentimiento de su esposo por hallarse separado legítimamente del mismo, usando la autorización que le ha concedido el Muy Ilustre Señor Vicario general de esta Diocesis en providencia de fecha cuatro del último Julio testimonio de la cual ha puesto de manifiesto para acreditarlo, asegurando y aparentando tener la aptitud legal necesaria para la otorgación de esta escritura, por ante mí Francisco Portell Notario del colegio Territorial de la Audiencia de Barcelona, vecino y con residencia en la presente Ciudad de Vich, y de los testigos que al final se expresarán, dice.—

Que su madre Doña Antonia Dacosta

Librada primera copia en sello cuarto en el día de una fecha á instancia de Dª Ramona Cases.

Francisco Portell

Inscrito el documento que precede al folio cuarenta y cuatro del tomo dos cientos once del Registro de la propiedad libro trigesimo octavo del Ayuntamiento de esta Ciudad finca número mil ciento cincuenta y cuatro, inscripción primera. Vich dos de Marzo de mil ocho cientos setenta y dos. Pedro Estanyol — Registrador de la propiedad de Vich.

Cinco Duros.

Una cadena de alambre.

2 Bienes inmuebles.

Una casa de dos cuerpos y tres pisos con un planta baja y un pequeño jardin al detras, señalada con el numero diez y ocho y situada en la calle de San Hipolito, marcada segunda del barrio segundo de esta Ciudad.

Linda en junto por frente saliendo á oriente con dicha calle de San Hipolito; por la derecha á medio dia parte con casa de Juan Dave, parte con un solar de Don Mariano Villalba, parte con una casa del Colegio Tridentino de esta Ciudad, y parte con la de Maria Josefa Perez y Subirana; por la izquierda sea al norte parte con una pequeña que dá á la misma calle de San Hipolito, parte con la casa de José Pardo, y parte con la casa y jardin de Doña Esperanza Gomez de Somarriba; y por la espalda á poniente parte con el jardin de la casa de José de Collazpina y parte con un patio de la casa de Don Mariano Fabregas.

Gravandose al dominio á que puede estar sugeta dicha casa, la cual se continuará con este requisito.

Los bienes expresados estan sugetos á las cargas siguientes.

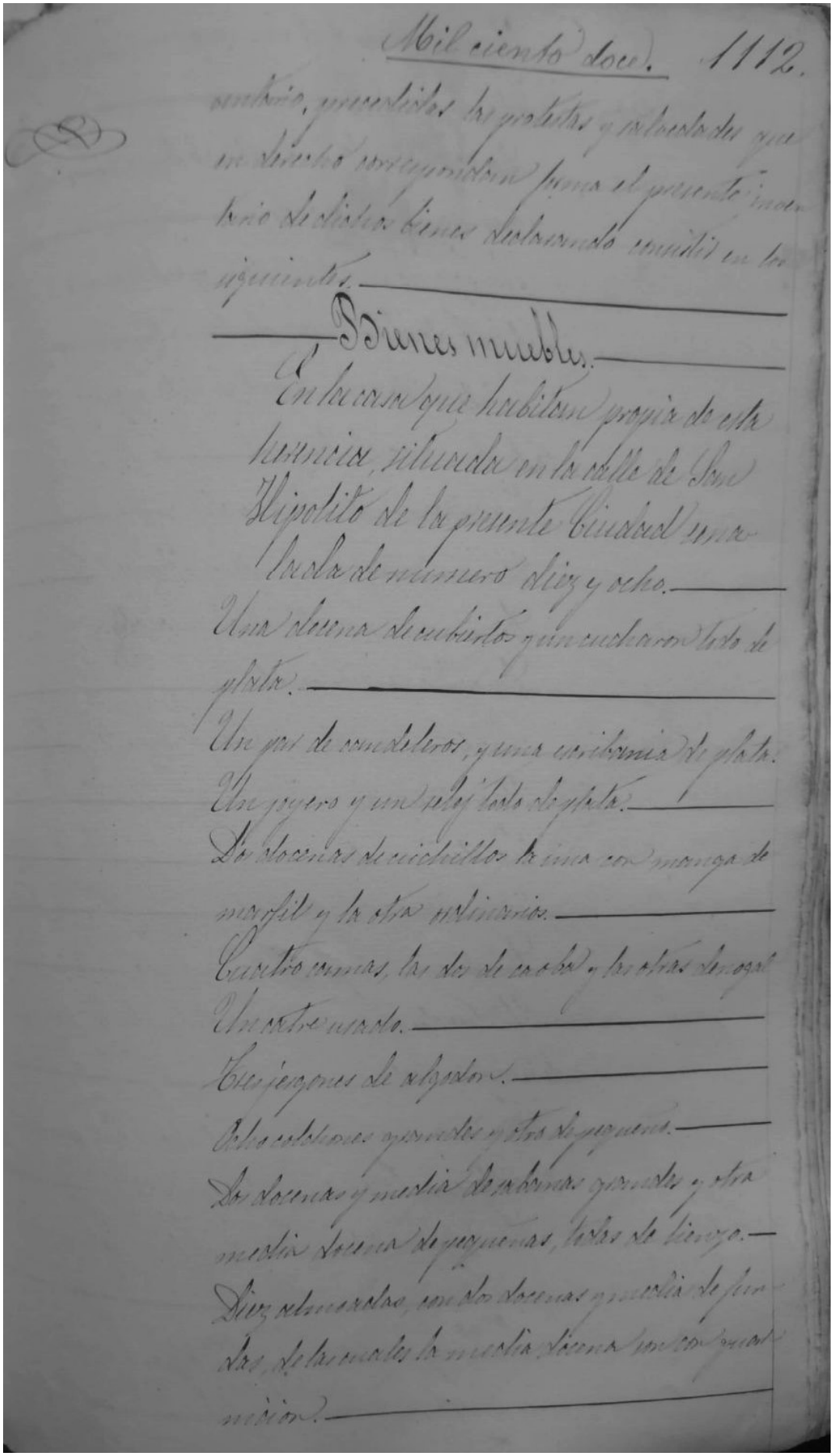

Mil ciento doce. 1112.

sentido, precedidos los protestos y salvedades que en derecho corresponden firma el presente inventario de dichos bienes declarando consistir en los siguientes.

Bienes muebles.

En la casa que habitaba propia de esta herencia, situada en la calle de San Hipolito de la presente Ciudad una llaveda de número diez y ocho.

Una docena de cubiertos que contaban todo de plata.

Un par de candeleros, y una cafetera de plata.

Un joyero y un reloj todo de plata.

Dos docenas de cuchillos la una con manga de marfil y la otra ordinarios.

Cuatro camas, las dos de caoba y las otras de roble.

Un cortinado.

Tres jergones de algodon.

Seis colchones grandes y otro de pequeño.

Dos docenas y media de sabanas grandes y otra media docena de pequeñas, todas de lienzo.

Diez almoadas, con dos docenas y media de fundas, de las cuales la media docena son con gran medida.

Annex 4: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic-1327 (notari Tomàs Portell i Brachs), f. 4-5, 5 de gener de 1828.

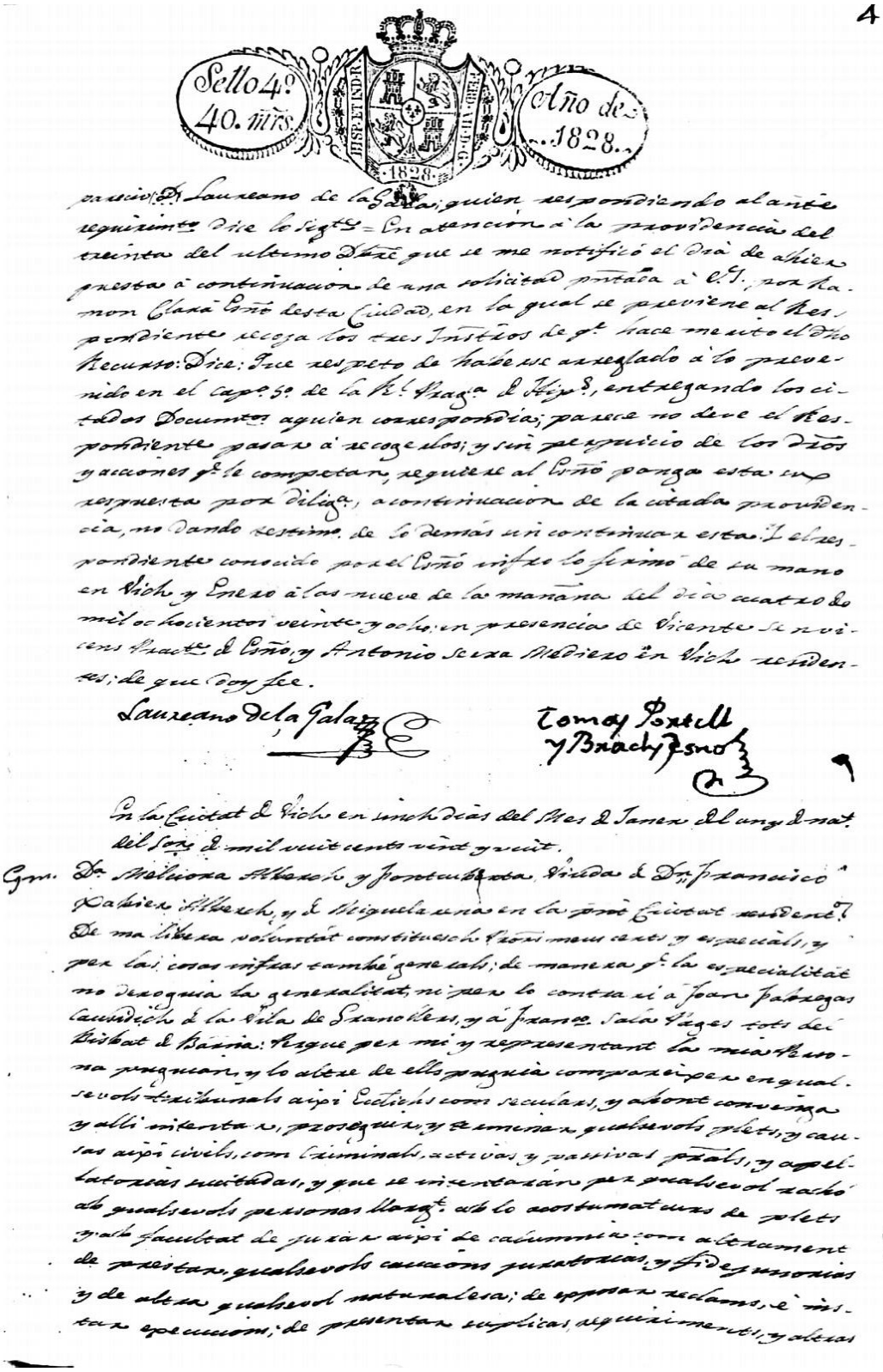

4

Sello 4.º 40. mrs. Año de 1828.

Laureano de la Galaz, quien respondiendo al ante requirimto dice lo sigte = En atencion á la providencia del treinta del ultimo Dbre que se me notificó el dia de ahier puesta á continuacion de una solicitud pintada á S.S. por Ramon Clará Piñó desta Ciudad, en la qual se previene al Responsiente recoga los tres Justicios de qe hace mento el dho Recurso: Dice: Que respeto de haberse arreglado á lo prevenido en el capo 5.º de la R.l Sraga de Hipos, entregando los citados Documtos aquien correspondia; parece no deve el Responsiente pasar á recogerlos; y sin perjuicio de los dros y acciones qe le competan, requiere al Piñó ponga esta su respuesta por diliga, a continuacion de la citada providencia, no dando testimo de lo demás ni continuar esta. Y el responsiente consulado por el Piñó vistos lo firmó de su mano en Vich y Enero á las nueve de la mañana del dia cuatro de mil ochocientos veinte y ocho; en presencia de Vicente Serviens Sracte del Piñó, y Antonio Serra Medinero en Vich residentes; de que doy fee.

Laureano de la Galaz

Tomas Portell y Brachs Pbro

En la Ciutat de Vich en sinch dias del Mes de Janer del any de nat del Sor de mil vuit cents vint y uit.

Gm. Dª Melchora Albareda y Portell Sra viuda de Dn Francisco Xabier Albareda, y de Miquela unas en la Sra Ciutat residents. De ma libera voluntat constituesch Vostra mes cares y especials, y per las cosas infras també generals; de manera qe la especialitat no derogue la generalitat, ni per lo contra ni á Joan Palaseges cavaller de la Vila de Granollers, y á Francs Salá Vages tots del Bisbat de Barna: Segue per mi y representant la mia persona pagueu, y lo altre de ells pagueu compareixen en qualsevols tribunals assi Eclesiastics com seculars, y aonde convinga y alli interta, prosegueu, y se emparan qualsevols pleits, y causas assi civils, com criminals, activas y passivas, reals, y apellatorias suscitadas, y que se suscitaran per qualsevol sacho de qualsevols personas llaugt. ab lo acostumat curs de pleits y ab facultat de jurar assi de calumnia com altrament de presentar qualsevols caucions juratorias, y fides y fiansas y de altra qualsevol naturalesa; de oppsar reclams, è instar especuions; de presentar suplicas, requisitorias, y altras

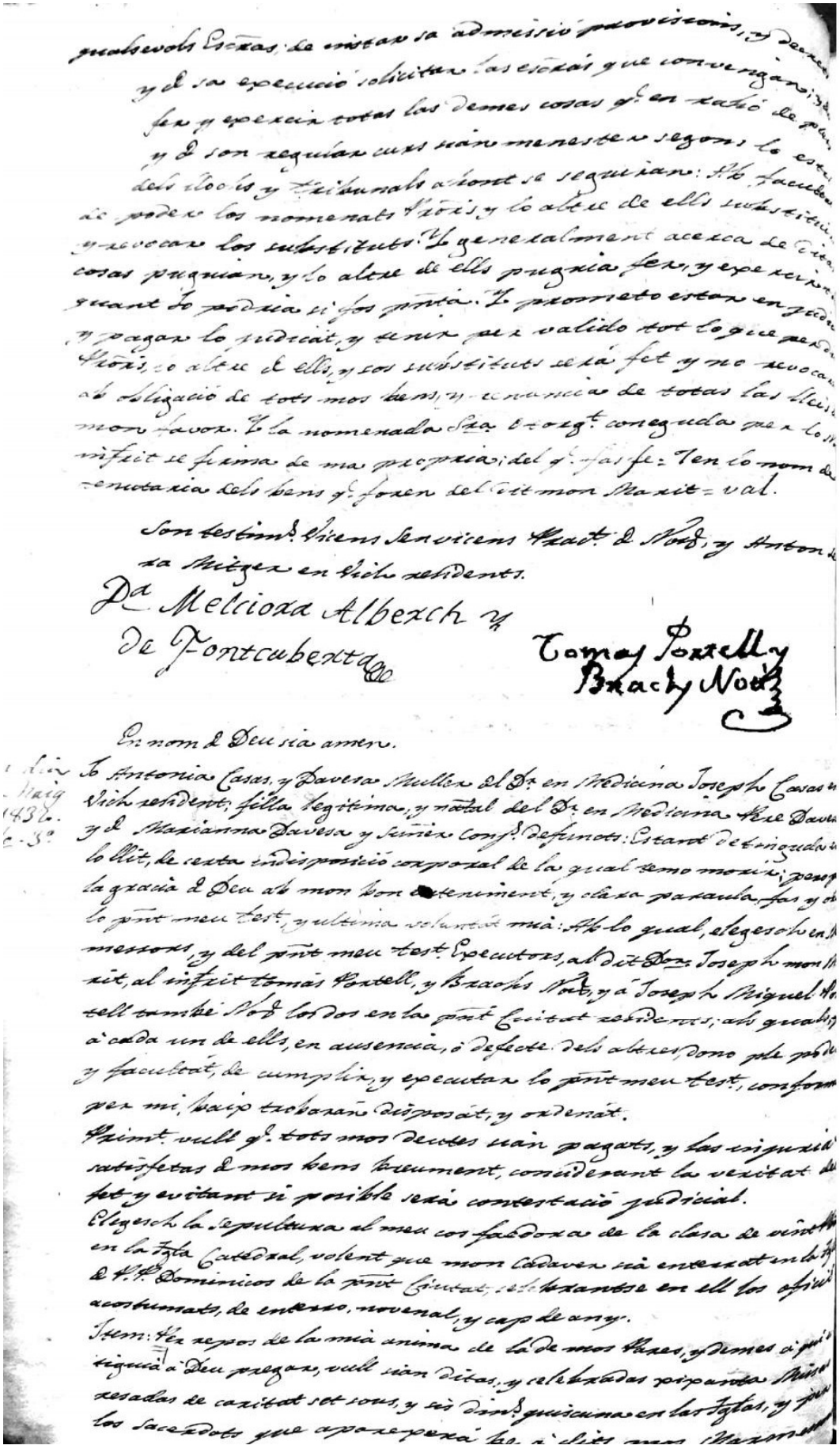

Dª Melciora Albesch y de Fontcuberta

Tomas Portell y Brach y Nord

En nom de Deu sia amen.

Jo Antonia Casas, y Daversa Muller del Dr. en Medicina Joseph Casas de Vich resident, filla legitima, y natural del Dr. en Medicina Pere Daversa y de Marianna Daversa y Simier conjs. defunctes: Estant detinguda de llit, de esta indisposició corporal de la qual temo morir; pongo la gracia de Deu als mon bon enteniment, y clara paraula fas y ordo lo ptnt meu test. y ultima voluntat mia: Ab lo qual, elegesch en Messors, y del ptnt meu test. Executors, al dit Dr. Joseph mon marit, al infrit Tomas Portell, y Bracho Nord, y à Joseph Miguel Portell tambe Nord los dos en la ptnt Ciutat residents; als quals, y à cada un de ells, en ausencia, ò defecte dels altres, dono plen poder y facultat, de cumplir, y executar lo ptnt meu test., conforme per mi, baix tachanan disposat, y ordenat.

Primt. vull qe. tots mos deutes sian pagats, y las injurias satisfetas de mos bens breument, considerant la vexitat del fet y evitant si possible sera contestació judicial.

Elegesch la sepultura al meu cos faddosa de la classe de virots en la Iglia Catedral, volent que mon cadaver sia enterrat en la Iglia de PP. Dominicos de la ptnt Ciutat, celebrantse en ell los officis acostumats, de enterro, novenal, y cap de any.

Item: Per repos de la mia anima de la de mos Pares, y demes difuntos que Deu prengan, vull sian ditas, y celebradas sis pauras Missas resadas de caritat sot sous, y sis dins quisaumas en las Iglias, y per los Sacerdots que aporrepera la, à dits mos Marmes

Item deixo y llego, per tots drets de legitima materna, y altres qualsevols drets que poguessen pretendre, sobre mos bens à Ramona, Josepha, Marianna, y à Antonia, la quantitat que aparegui al dit Dn Joseph Son Marit y Mamessor, segons las forsas y possibilitat de mos bens.

Tots los altres empero bens meus mobles è immobles haguts, y per haver, noms, veus, drets, y accions mias unals qualsevols y à hont. sabulla q. han, y q. à mi me pertanen, y pertanegan, per qualsevols noms, titols y causas: Dexo y otorgo, y à mi hereu universal fas, è instituesch à Joseph Casas y Deusa fill meu comu à mi y al nomenat Dn Joseph Marit meu, si viuxa, y hereu meu si no voldrà; si empero no viuxa, ò viuxa, mes à mi hereu no sexa, perque no voldrà, ò no poden; ò hereu meu sexa, però morisca quant que quatre sens fills legitims, y naturals masles ò femellas, un ò mes, q. arriben à edat de fer test. en dits casos, y cada un de aquells, al nomenat Joseph substituesch, y substitueixo hereus universals fas, è instituesch à las referidas Ramona, Josepha, Marianna, y Antonia, fillas mias, y à las demés fillas femellas, que lo dia de la mia mort nadas ò postumas dexa si, y hauxè, no à tots junts, ni juntas, si un despues de altre, del major, al menor, preferint los masles à las femellas, guardant en ells lo ordre de primogenitura: substituintlos entre si, y ordanantlos à la successiò de mos bens, ab las mateixas substitucions, y per los mateixos casos, q. dalt per lo dit Joseph primer hereu instituit tinch explicat. Y declaro, que si al temps de tenir lloch, alguna de las vocacions per mi dalt ordenadas, se trobassen morts algun, ò algums de dits instituit, y substituidas, dexant fills, ò altres descendents sobreviventes; no vull sia caducat lo gran del tal premort, si que los dits sos fills, ò altres descendents sobreviventes, sian reposats en caso, y lloch dels dits premorts, en lo modo, q. altesant universalment los succhesquian. Y aiximateix declaro, q. per la expressiò dalt per mi feta de fills, y descendents dels dits instituit, y substituidas, no vull que aquells sian cridats desde ara, à la successiò de mos bens; si solament posats en condicio per los casos dalt referits; perque vull, que morint, qualsevol, que sia hereu meu ab fills, ò altres descendents, un ò mes que arriben

à edat de fer testamt, puguia lliurament disposar de la mia
universal heretadora, no obstant qualsevols conjecturas con-
trarias q. del pnt test. pogressen resultar.
Revoco tots los testaments, y altres especies de ultima vo-
luntat, per mi fets, y fetas fins lo dia pnt encarag que se
trobassen previngutes, ò previngudas de paraulas derogatorias
de que no me recordo, y en cas hi fossen men penedesch, y las
tria si me recordassen; perque vull, que ellas no obstant lo pnt
meu test. à tots los altres prevalegan; y si no valgues per testa-
ment, vull q. valga per codicil, ò per aquella altra especia
de ultima voluntat, q. millor de dret tindrà lloch. La qual
otorgo, en un quarto de la casa de ma habitació que es cita en
la pnt Ciutat y carrer dit S.t Hipolit vuit que contam cinch
dias del Mes de Janer del any de nostat del Sor. de mil vuitcents
vint y vuit. Y dita testadora conegueda per lo infrit Notari
no se subscriu per expressar no poder à motiu de sa desgracia
y de sa voluntat firma per ella altra dels testimonis, de que
fas fe. Y als demes fills maches, que lo dia de la mia mort nats
ò postumos degan ser y hauré = 9 de estos à mis = vulcan Tobligada

testimonis demanats, y per boca de dita testadora pregats
à la publicació, y firma del pnt testamt, son Viens Servicns
Pract. de Nots, y Pau Bosch Sabater, en Vich residents.

Per dita testadora: Viens Servicns testimoni

Tomas Ponsell
y Bracho Nots

Annex 5: Pàgina completa de La Pàtria a dia 23 d'abril de 1871.

no nos gusta perder el tiempo ni queremos fastidiar á nuestros lectores. *La Porra* viene á ejercer un nuevo derecho individual, el derecho de pataleo. Mostrándose enterada de la *ciencia de Cervantes*, propónese sin duda la mencionada hoja desempeñar en esta ciudad el papel de don Quijote. Bueno es tener alguna expansion en estos tiempos de progreso.

AFECCIONES METEOROLÓGICAS.

Dias.	*Horas.*	*Termómetro.*	*Atmósfera*	*Vientos.* Floj.	Rec.
19	10 n.	12'5	Ser.	SE.	
26	7 m.	9'3	Ser.	SSO.	
»	2 t.	17	Celaj.	SO.	
»	10 n.	9'6	Ser.		SO.
21	7 m.	8 5	Celaf.	SO.	
»	2 t.	19	Celaj.	SO.	
»	10 n.	12	Ser.	S.	
22	7 m.	10	Ser	SO.	
»	2 t.	21	Celaj.	SO.	

REGISTRO CIVIL DE VICH.

Nota de los nacimientos y defunciones ocurridas desde el dia 16 al 22 del actual.

NACIDOS.			FALLECIDOS.		
Varones.	Hembras.	Total.	Varones.	Hembras	Total.
4	6	10	3	4	7

MERCADO DE VICH.

Precio de los granos en el de hoy.

	PESETAS.	CÉNT. DE PTA.
Candeal (*Xexa*) curt.ª.	17	25
Id. (*Forment*) id. .	16	
Mezcladizo . . id. .	11	50
Centeno. . . id. .	10	50
Cebada. . . . id. .	8	

ciò de un plebiscito para la solucion monárquica ó republicana, y que se habia faltado á este acuerdo.

El señor Sagasta ha negado que se hubiera tomado tal acuerdo.

Madrid, 21.—El señor Figueras ha preguntado al señor Sagasta quién era el individuo de la minoría que cobraba sueldo dentro ó fuera del presupuesto.

El señor Sagasta ha contestado que no lo sabia, y que sus palabras no eran ofensivas.

El señor Figueras ha esclarecido los hechos del plebiscito, y ha dicho que la Commune de Paris significaba el principio de la Municipalidad.

El señor Castelar se ha justificado de su timidez y tristeza durante la emigracion, ha recordado que el 22 de Junio estuvo cerca del Sr. Sagasta, y ha esquivado el tratar de su cátedra honradamente ganada y honradamente sostenida. Ha denunciado los vicios de la revolucion que dirigió el general Serrano, el hombre del 22 de Junio, jefe hoy de la nacion despues de haber destrozado el trono de Isabel. (Aplausos en la izquierda.)

Han rectificado los señores Sagasta y Figueras y se ha levantado la sesion á las siete.

Mañana hablará el Sr. Esteban Collantes.

ESPECTÁCULOS.

TEATRO AUSONENSE.

FUNCION PARA HOY, 23 DE LOS CORRIENTES.

(17.ª *de abono.*)

Ultimo beneficio de la temporada á favor de las Sras. D.ª Francisca Tormo, D.ª Carolina Cabello, D.ª Dolores Mena y los señores D. Ramon Valls, D. José Tormo y D. Manuel Cazurro.

1.° Sinfonía.

2.° El interesante y popular drama en ocho cuadros, del célebre Alejandro Dumas, titulado:

MARGARITA DE BORGOÑA.

3.° y último. El lindo juguete, de aparato, y cuyo título es:

EL SARGENTO MARCO BOMBA

ó

LOS QUINTOS DE GOIMBRA.

Precios los de costumbre.—A las 7 y 1/2.

VICH: Imprenta y librería de Luis Barjau.

Annex 6: Plànol de Vic de l'any 1881.

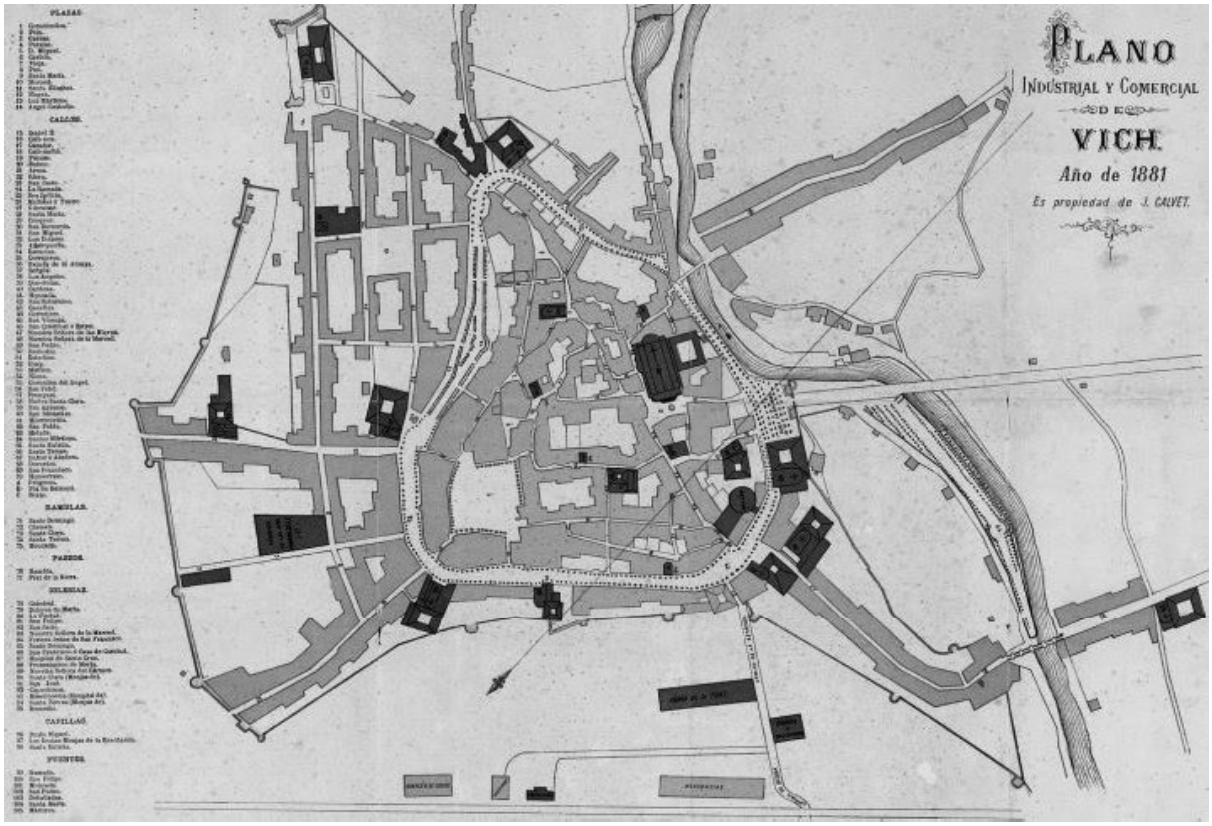

Annex 7: Suplement a La Patria, núm. 180, 30-4-1871.

SUPLEMENTO AL NÚM. 180

DE

LA PATRIA.

Despues del sangriento drama que ha costado la vida al honradísimo médico, cuya pérdida llora esta ciudad, y atendida la gravedad de la situacion que atravesamos, no podemos continuar nuestra legal mision.

En su consecuencia nos vemos precisados á suspender la publicacion de *La Patria.*

Los suscriptores que tuviesen adelantada alguna cantidad podrán pasar á esta administracion, donde les será devuelta. Á los muchos que todavía están en descubierto de uno ó dos trimestres les rogamos encarecidamente se sirvan hacerlos efectivos á la posible brevedad para no aumentar los perjuicios que nuestra forzosa determinacion nos irroga.

Débidamente autorizados, ponemos en conocimiento del público que desde hoy cesa en sus funciones la Junta católico-monárquica de esta ciudad y provincia.

Al participar tan extremas resoluciones á nuestros queridos correligionarios, les suplicamos por última vez encarecidamente que se inspiren en la prudencia, resignacion y calma, que son necesarias para sobrellevar tantas desgracias, no olvidando que vela por los justos Aquel cuya causa hemos venido defendiendo.

Vich, 30 de Abril de 1871.

LA REDACCION.

VICH: Imprenta de Luís Barjau.

Annex 8: Elaboració de diferents prototips de portada.

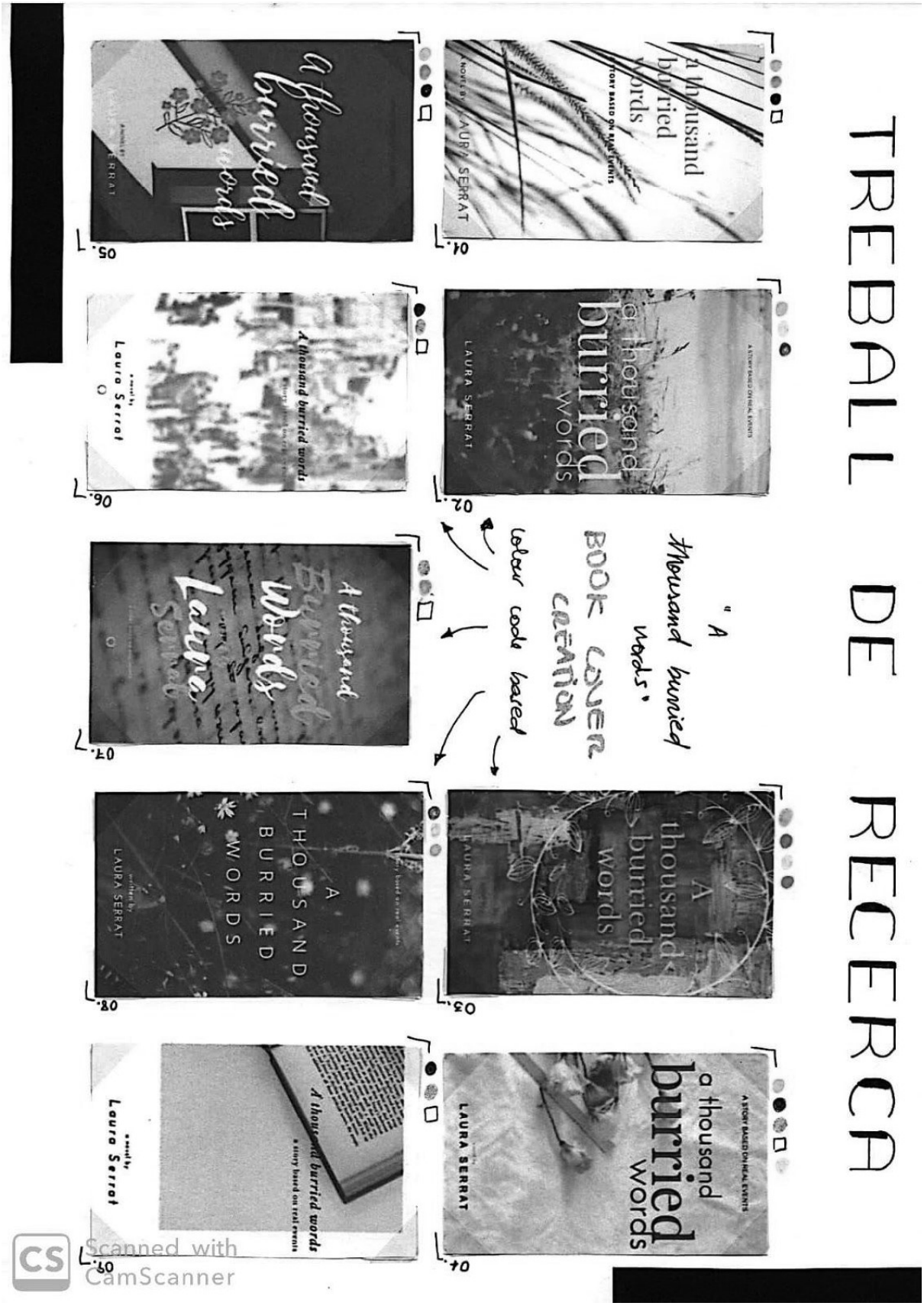

Scanned with CamScanner

Annex 9: Portada definitiva de la novel·la

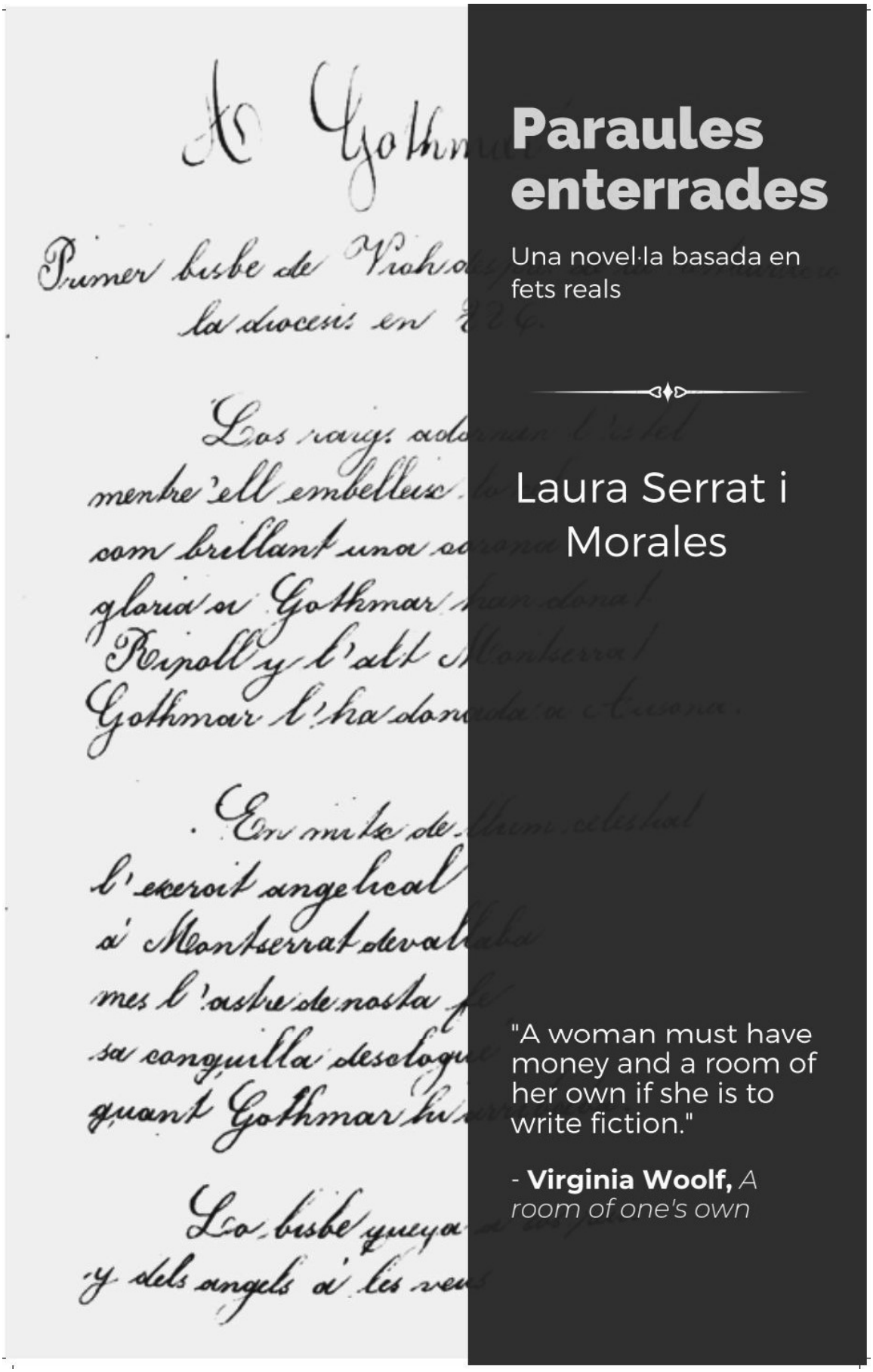

ANNEX: PARAULES ENTERRADES, UNA NOVEL·LA BASADA EN FETS REALS

Paraules enterrades

Una novel·la basada en fets reals

Vic, 2019

PARAULES ENTERRADES

Capítol 1

1871

Aquell diumenge de primavera havia transcorregut de manera habitual. S'havia aixecat amb desgana, desvetllat per la mateixa fressa irritant de cada matí; les campanes del campanar anunciaven el començament d'un nou dia. Era el 23 d'abril de 1871, i el vent bufava amb força entre els carrers encara humits de la nit anterior.

En Josep Casas somreia, encara endormiscat, sentint els crits dels vailets que inauguraven una nova diada plena de jocs. Els observava corrent esverats d'un costat a l'altre de la vorera, amb els ulls brillants i els cabells esvalotats. Les bosses sota els ulls alertaven de la manca de son de la nit anterior. Diversos pacients havien necessitat una visita d'urgència i no va arribar a casa fins ben entrada la matinada. A vegades es plantejava si la seva feina el portaria realment a on volia arribar, si totes aquelles hores d'intens esforç aconseguirien satisfer la seva ambició. Tots els seus dubtes ennuvolaven el seu ànim molt sovint, però intentava mantenir la seva ment ocupada amb la feina, lluny dels problemes que tenia per resoldre. Aquell matí s'havia aixecat més pensatiu del que era habitual, l'ansietat el duia a l'insomni i a la incertesa; havia estat una nit especialment difícil. No hi havia manera de desfer-se d'aquella tensió i preocupació cada vegada que s'asseia davant de la foguera després d'un llarg dia. No era capaç d'abandonar aquest estat de nerviosisme i intranquil·litat, que vivia a dins seu.

Es va espolsar aquests pensaments del cap amb un gest de contrarietat i va seure a la butaca al costat de la finestra, encara sentint les rialles a l'exterior; en un intent de centrar la seva atenció en altres coses, es va disposar a llegir les notícies de *La Pàtria*. La seva rutina diària solia ajudar-lo a suportar el cansament, però últimament es sentia indefens a tot arreu. Encuriosit, va recórrer ràpidament la primera pàgina amb la mirada. Res que li cridés especialment l'atenció. Ni tan sols les notícies del diari aconseguien apaivagar les seves cavil·lacions, res aconseguia interrompre l'agonia.

Es va fixar llavors en l'apartat d'*Espectáculos*, a la cantonada inferior de la pàgina. No solia donar gaire importància a les seccions fora de la política o l'economia, fins i tot local, tot i no participar-ne gaire. Potser haurien resultat un maldecap més. Anunciava l'obra *Margarita de Borgoña*, d'Alejandro Dumas, seguida d'*El Sargento Marco Bomba,* al Teatre Ausonense; ja l'havien representat a les set del matí, i es repetia a dos quarts de dues de la tarda. Indecís, va mirar el rellotge deixant el diari sobre la taula: faltaven trenta minuts per a l'inici de la funció. Es va aturar un segon, absort, mirant per la finestra de nou. Amb prou feines havia dormit aquella nit, no tenia energia ni forces per afrontar un dia gaire mogut; però així i tot, la idea de sortir i distreure's dels

seus propis pensaments el va fer prendre la decisió; anant al teatre potser aconseguia tenir l'estona de pau que tanta falta li feia, i de fet seure i gaudir d'un espectacle no li requeria massa esforç.

Va sortir de casa amb presses, agitat, amb una barreja de nervis, il·lusió i deixadesa. Necessitava descansar, però necessitava encara més evitar quedar-se sol amb els seus pensaments. Els carrers semblaven més solitaris aquell matí de diumenge, més inhospits, freds. O potser era només la seva percepció, al travessar amb impaciència la Plaça de la Constitució. Creia haver sentit diverses veus cridar el seu nom a mesura que corria enmig de la gentada aplegada, però va preferir no perdre la seva oportunitat de tenir una estona de tranquil·litat amb una banal conversa hipòcrita. No estava d'humor.

En arribar ja no veia ningú a l'entrada. Es va figurar que tothom havia procedit ja a seure als seus seients, però es va aturar un moment davant la façana, absort de nou en els records. Els que li venien llavors a la ment eren feliços. Recordava la festa inaugural celebrada dos anys enrere, que va ser un esdeveniment increïble. El teatre ple de gom a gom, els actors entusiasmats, el públic alçat, el fred esfereïdor dins la sala... Les anècdotes d'aquell dia li provocaven ara un somriure murri: recordava cada detall de la vetllada, però especialment l'accent gallec de la primera dama quan va entrar en escena; tothom reia divertit amb ella al sentir-la pronunciar malament els versos que tantes vegades havia assajat dies abans, practicant el català. Va ser tot un espectacle; el senyor Juvany s'havia encarregat de portar les millors representacions del moment, i fins i tot es va estrenar la comèdia de *Les llonganissas*, de Josep Serra i Campdelacreu, tot just dos dies després de la inauguració. Ell i en Jaume Collell van ser els encarregats de llegir una composició que van anomenar "*Una diada de glòria*"; el públic la va rebre amb una ovació, la màgia es vivia a flor de pell.

Ho comparava ara amb aquella sensació de buit creixent que formava tempestes en el més recòndit del seu ésser. La mateixa que no el deixava veure ara els rajos de llum que il·luminaven els carrers humits, i que havia apagat sobtadament les rialles dels infants al seu voltant. Totes les veus resultaven insignificants.

Va accedir a l'edifici esperitat, pagant els rals de l'entrada esverat i buscant un lloc per seure quan ja començava a sonar la primera simfonia. Estava decidit a no deixar que res espatllés aquell moment de calma, a gaudir de cada instant sense pensar en la foscor que l'esperava amb impaciència per atrapar-lo de nou lluny del teatre, de la pau.

La primera part de les representacions va transcórrer amb normalitat. La flor de *Borgoña* l'havia entretingut amb certa facilitat, havia aconseguit veure's immers en l'ambient de la sala, rodejat de desconeguts que aquell dia semblaven passejar amb insolència la seva felicitat. Alguna rialla sufocada havia captivat els seus llavis.

De sobte, un crit esfereïdor va esmicolar l'assossec momentani. Provenia de l'exterior del teatre; de fet, el bram esqueixat derrocava ara l'atmosfera de la sala. Una dona corria histèrica en direcció al seient del metge, que l'observava expectant a mesura que s'acostava precipitadament. Entre sanglots, la dona va intentar aplacar la seva emoció i aconseguir articular una oració sencera sense que la seva veu es trenqués en mil trossos a cada nou intent. Al veure-la així, els assistents van fer que s'assegués un segon i respirés profundament un parell de vegades, abans que pogués fer-los comprendre la urgència de la situació i la pressa que requeria. Quan va aconseguir asserenar-se prou, en qüestió de minuts, va aconseguir fer-los entendre que es tractava de la minyona dels Macià, i que el seu senyor necessitava atenció mèdica d'urgència. Havien estat buscant al cirurgià de la ciutat durant hores i no havien aconseguit endevinar on havia estat ficat fins llavors; tothom deia haver-lo vist córrer cap a aquesta zona. Un cop tranquil·litzada, el nerviosisme residia ara de nou en les entranyes del doctor. Van decidir mantenir la dona asseguda i esperar per acompanyar-la a casa, quan estigués més assossegada.

Josep Casas corria a partir d'aquell moment travessant ja el Carrer Motló, dirigint-se a Can Tona. Havia conegut a Josep de Macià temps enrere, solia freqüentar casa seva per assistir a les seves tertúlies habituals, però el camí mai li va semblar tan llarg i difús com aquella assolellada tarda d'abril. Al córrer pels carrers es va sentir lliure i lligat al mateix temps, fugint i perseguint alhora.

Entre esbufecs, deixava enrere el teatre enfilant el carrer Call Nou; els seus ulls percebien els carrerons gairebé tan ràpida i vagament com les seves cames els recorrien. Amb prou feines concebia el ritme de les seves passes al creuar la plaça de nou, aquesta vegada eludint encara més les veus alterades que retrunyien confuses al seu voltant. Es va aturar. Les seves cames començaven a sentenciar la seva falta de son, gairebé tant com la seva angoixa. Un mareig creixent regirava cada part del seu cos, i amb prou feines es mantenia en peu en aquell instant.

Va avançar apressuradament fins a la cantonada, intentant mantenir el ritme i arribar com més aviat millor. Ni tan sols s'havia plantejat com es suposava que havia d'atendre a ningú en l'estat en què estava, no es veia amb forces per a res, ni per a mantenir-se en peu. El seu món trontollava.

Li va semblar percebre una figura observant-lo des de la primera columna del porxo. No li va donar massa importància, la plaça començava a buidar-se a aquella hora. Va centrar la seva atenció de nou en arribar a Can Tona tan ràpid com pogués; va decidir no mirar més enllà dels seus propis peus, que ara avançaven veloços en direcció al carrer de les Neus. Va ser llavors quan els va veure. Un parell d'homes més semblaven esperar-lo prop d'on havia vist la primera figura. Va abaixar la mirada, no tenia ganes de parlar amb dos curiosos indiscrets. Va continuar a pas ràpid, intentant baixar el carrer a tota pressa; va quedar aturat a mitja pendent, quan ja veia la Rambla del Carme al final de la carrera.

Amb el que no comptava era amb aquella tremenda pallissa. La foscor sobtada però acollidora. Amb el so mut dels seus gemecs al doblar-se sobre si mateix al terra. Amb les visions borroses d'unes mans apallissant el seu cos, ni amb el ganivet que travessava llavors la seva pell. No comptava amb l'asfíxia, ni amb el dolor, ni amb la incertesa. De fet, amb la incertesa sí que hi comptava. Potser en el seu recorregut no havia sabut comprendre les senyals. O potser sí, i cada pas que havia donat fins aquell instant era una drecera cap a un nou dia de primavera, una fuita al caos que regnava al seu interior. Potser havia trobat allò que perseguia mentre fugia. Potser aquella tarda de primavera, un miler de paraules havien quedat enterrades.

Capítol 2

2018

L'aroma del cafè acabat de fer distreu la Maria dels seus pensaments. És un dia gris, ha plogut ininterrompudament des de primera hora del matí, i els carrers humits semblen haver foragitat les últimes veus que es sentien des del silló de la saleta d'estar. S'asseu amb deixadesa vora la llar de foc, amb la tassa roent entre les mans. Observa amb atenció els objectes apàtics dels seu voltant, esperant que el càlid beuratge reconforti la gèlida sensació; coberta amb la manta les coses semblen una mica més rígides. Ja només es percep amb nitidesa el repiqueig acompassat sobre els vitralls, l'exterior sembla ara igual d'anònim que la sala, i els ocells es refugien del fred imperant dels últims dies. Els murs d'aigua caient sobre el paviment fan del món un paisatge difícil de precisar. Una espessa boira gebradora es confon amb els fums de les cuines, que a aquestes hores preparen l'últim àpat de la jornada. S'escolta el degoteig continu sobre la teulada, i l'olor a terra molla es mescla amb el flaire de les sobralles del sopar. Amb les mans encara tremoloses, centra la seva atenció a la llibreria fosca del costat de la finestra. La seva curiositat sobtada la porta a tafanejar els volums desgastats que reposen al fos del prestatge.

Un subtil somriure esquerda la quietud de l'espai; deixa la tassa sobre la tauleta del menjador i agafa amb cura un deteriorat àlbum de fotografies amagat entre les col·leccions. S'asseu sobre un dels baguls que encara s'han de desempaquetar, i observa el quadern desgastat i vestit de pols.

A la coberta s'hi llegia, amb lletres desdibuixades, les paraules "Font i Codina", i s'hi podia endevinar l'any 1888 gravat a sota. La història de la seva família mai li havia cridat l'atenció en especial, almenys no abans de rebre la notificació conforme rebia aquella antiga vivenda com a herència de la seva àvia.

Aquella carta la va sorprendre, encara recorda la petita cafeteria de Hampstead High Street on la va obrir, un matí en què la pluja queia maldestrament sobre els humits i sorollosos carrers de Londres. No esperava rebre notícies d'un advocat aquell matí afatregat. A l'assabentar-se de la mort de la seva àvia va recollir la seva jaqueta texana impregnada d'olor de tabac i gessamí i es va disposar a agafar el metro fins al seu pis. No va aixecar els ulls del paper, que aguantava entre les seves mans fredes, en cap moment. Va llegir amb atenció cada punt i coma, cada punt i a part, cada paraula, amb cura. Gairebé com si la seva àvia fos qui les hagués escrit. Sempre va tenir un do. Els records ensordidors retrunyien ara en el seu cap, més eixordadors encara que el soroll del vagó ple de gent. Amb prou feines parava atenció al seu voltant a mesura que creuava, absorta, la ciutat que la va veure créixer. Es va arribar a plantejar si el fet que els seus pares s'haguessin mudat a Anglaterra en aquell temps hagués estat un error. Al cap i a la fi, aquest era el motiu pel qual en poques

ocasions havia vist a la seva àvia durant els últims anys; i la seva feina mai li va permetre absentar-se durant més de dos dies de la capital. Una forta fiblada al cor va accelerar de sobte els seus pensaments. Aquell Nadal sí que podria haver-hi anat. Sí que hagués pogut tornar a la llar, hauria pogut veure-la a ella. Però, com cada any, la feina va truncar tots els plans haguts i per haver.

Les gotes gebrades es barrejaven amb les càlides llàgrimes que lliscaven per les seves galtes. Així va transcórrer el seu camí des de la boca de metro fins al portal de casa; entre sanglots i somriures nostàlgics. Ja a la seva habitació va poder asserenar-se i assimilar els nous sentiments que envaïen llavors el seu cor, trencant-lo i teixint-lo de nou alhora a cada paraula que rellegia.

L'aliat silenci habitual resultava llavors trencador, es trobava indefensa davant unes paraules seques i espinoses que esgarrepaven cada bocí de la seva pell. Ja no hi era. L'àvia havia marxat amb totes les paraules que li havien faltat per dir, totes les abraçades que li havien faltat donar i tots els records que volaven amb ella i les seves fàbules. L'advocat de la família havia trigat uns dies a localizar-la, i li demanava reunir-se amb ell, a Vic, la ciutat de l'àvia, per gestionar el seu testament.

Un parell de dies més tard arribava a la seva ciutat natal, amb una barreja de sentiments indescriptible. En arribar a la casa de l'àvia va pensar en la solitud que envolcallava aquelles parets, una fredor nostàlgica es colava per les finestres com els polsosos raigs de llum que iluminaven els ara abandonats objectes.

Va obrir l'àlbum de fotografies, encuriosida i apagada alhora. En una primera pàgina s'hi podien percebre unes paraules escrites a mà, que dataven de 1888, firmades a nom de Dolors Font i Codina.

Aquell nom li va resultar familiar. No coneixia amb gaire certesa la seva història familiar, però li havien parlat molt sovint dels seus avantpassats catalans les nits en què les tempestes de Londres inundaven la calma de la seva habitació. Si no recordava malament, aquella dona devia ser la germana de la seva rebesàvia, la Mercè, de la que sí que havia sentit a parlar amb més freqüència. La seva àvia sempre li explicava com havia crescut escoltant les composicions de la seva avantpassada, la Mercè; la seva passió per l'escriptura havia arribat a cada una de les generacions següents. Tot i així, la vida d'aquella dona sempre havia resultat un misteri ocult darrere dels seus versos, que havia llegit complets ja a la universitat, en descobrir l'antologia que s'havia publicat l'any 2009, a cura de Mercè Pujol i Ferran. Li havia fet molta il·lusió llegir els seus versos i pensar que havia estat família seva, tot i que potser n'hagués sapigut més, o tan sols l'hagués llegit abans, si no hagués marxat a Anglaterra.

Va donar un cop d'ull ràpid i, fullejant les pàgines desgastades del quadern, hi va veure fotografies amb escrits al revers i reculls de premsa que dataven també del segle dinou. Semblava una espècie de llibreta personal feta a mà, un replec d'imatges peculiars i textos barrejats sense cap

ordre aparent. El seu interès creixia a cada detall difuminat, els seus ulls recorrien els fulls amb una il·lusió especial, desconeguda.

Aquell matí difús de pluja es va tornar llavors en una oportunitat inimitable per vagar enmig dels records de la Mercè Font i Codina.

Capítol 3

1900

28 de gener

Els dies resultaven interminables. El dolor i la fatiga pesaven més a cada hora, i un pessic d'esperança s'escapava a cada esbufec. Sabia que el seu temps s'acabava, portava dies malalta, lluny de la seva filla, i patint a cada instant per la salut de la seva família.

Tot havia començat amb un refredat, uns dies enrere; es sentia dèbil i esgotada, i tothom li va aconsellar fer repòs a casa, per por de debilitar-se més estant embarassada ja de cinc mesos.

La seva altra filla, la Dolors, havia nascut feia nou mesos: havien estat els més feliços que recordava, tant ella com el seu marit, en Francesc, tenien un record nítid de cada moment viscut al seu costat. Però en aquell moment la tristesa envaïa el seu cor, i el record de la seva germana petita ocupava el seu pensament. Vuit anys enrere totes dues havien estat molt malaltes, tant que només ella havia sobreviscut. El pes de la seva absència l'havia acompanyat fins llavors, però des del moment en què va néixer la petita i va decidir posar-li el nom de Dolors, en record a la que hagués estat la seva tieta, el dia a dia havia resultat més fàcil, menys dolorós. Fins i tot havia reprès la seva vocació per l'escriptura, aquella que s'havia vist ofuscada per la seva prematura pèrdua, i havia aconseguit compondre nous versos. Ara, però, la rutina tornava a resultar tediosa, i l'alegria semblava haver estat un somni burlesc, un miratge fugaç que retronava com una rialla trencada al fons de l'habitació.

29 de gener

Aquell matí el doctor la va anar a veure a casa; el carrer de la Ramada reflectia llavors la grisor del dia. No havia de ser una visita fora de les habituals durant els darrers dies, però una sensació d'angoixa es va apoderar de la seva ànima tan aviat com es va despertar. No podia dir-ho. No podia dir que ja no notava al petit a dins seu. Si el doctor ho descobria, esmicolaria del tot les seves esperances de sobreviure.

La febre persistia, i la sensació d'ofec l'acompanyava constantment. El doctor li havia explicat a en Francesc els múltiples casos de grip que s'havien donat a la ciutat de Vic i tot i que havien procurat parlar en veu baixa al final del passadís, havia sentit que més d'una persona havia mort a conseqüència de la malaltia. Els titulars de la premsa parlarien llavors de l'epidèmia de l'hivern de 1900, que s'enduria amb ella més d'una cinquantena d'osonencs. S'havia propagat sense

respectar fronteres ni estaments socials, com una plaga devastadora contra la que no es tenien encara mètodes de lluita eficaços.

El seu ànim requeia a cada nova notícia que arribava a casa, i el seu secret resultava llavors una llosa més que carregava a cada sospir.

Una sensació de pànic i temor la va assaltar mentre el doctor li realitzava l'exploració. Després d'uns segons de silenci, la va mirar; els seus ulls freds, dolguts, devastats, deien allò que mai va arribar a dir amb paraules. Un instant després, gairebé sense ser conscient de la rapidesa dels seus actes, el doctor s'enduia el seu marit fora de l'habitació, esperitat; mai se l'havia vist tan esverat com en aquell dia fred de gener. Entre mots confusos, la Mercè va descobrir en els seus llavis la veritat que ella ja coneixia.

Poc després el seu marit accedia a medicar-la per calmar el seu estat d'angoixa, que fins llavors no havien pogut tractar a causa del seu embaràs.

Els dies següents van transcórrer entre sanglots i remordiments. La mort s'apropava apressadament, com el floc de neu que decau des de la fredor del cel hivernal. Resultava un moment oportú per recuperar tots aquells sentiments enterrats durant la seva etapa més feliç i dolorosa al mateix temps, que va deixar plasmats en el seu quadern; un quadern que va fer seu quan la seva germana li va confiar durant aquells últims dies negres. Es sentia dolguda, perduda, penedida. Li hagués agradat viure amb menys indecisió, menys temença i, sobretot, amb menys dolor. Una vida abans del patiment li resultava ara difícil de recapitular, havia conviscut amb ell durant gran part dels moments més importants de la seva vida. Li venien a la ment les *esbartades*, les seves publicacions a la *Veu del Montserrat*, les seves anècdotes al Círcol… Els seus versos dels darrers anys reflectien el dolor imperant al seu cor, que mai s'havia arribat a mitigar. Tot i així, guardava un bon record de totes aquelles vivències que l'havien distret de l'agonia de l'ànima: el seu marit, en Francesc, amb qui s'havia casat feliçment aquell 30 de maig de 1898 i amb qui tant havia compartit; l'arribada de la seva primera i única filla, a qui devia tantíssimes alegries i a qui tant s'estimaven, la petita Dolors… Quantes coses li faltaven per dir-li, a la menuda. El desconsol esquerdava el seu semblant cada vegada que veia l'anonimat inevitable als seus ulls. Mai arribaria a sentir la seva veu, a veure les seves primeres passes, a conèixer-la. I ella? Ella mai sabria el que és tenir una mare, mai coneixeria la dona que tant la va estimar, que tantes coses tenia per ensenyar-li. En un assalt sobtat de pena i melancolia, va evocar totes aquelles memòries al manuscrit; tantes com va poder, una a una, definint cada detall, cada vivència.

Recordava també el seu primer contacte amb aquella mena de diari personal. Allò que en un primer moment li havien semblat meres faules, producte de la imaginació de la seva germana, va resultar ser allò que havia motivat el seu dia a dia. El primer cop que el va llegir, fullejant les pàgines aleatòriament, no va entendre gaire bé què havia volgut plasmar la seva germana a través d'aquell

recull de versos, imatges, fulletons, documents, frases esparses... Va ser a la tercera, o potser a la quarta rellegida quan va comprendre que no es tractava de fets imaginaris; la seva germana havia estat investigant exhaustivament un assassinat que havia tingut lloc a la ciutat l'any 1871, del que es desconeixia l'autor, i amb el qual ella havia estat estretament lligada. Va entendre la importància que tenia per ella aquell fet en el moment en què, a escasses hores abans de la seva mort, li va demanar amb insistència que acabés allò que ella havia començat, i continués cercant el responsable d'aquell fet tan escandalós. Tot i no conèixer el motiu pel qual ho vivia de tan a prop, ella mateixa es va proposar complir amb el desig de la seva germana, i aquella recerca havia resultat el seu propòsit rutinari, almenys fins que va conèixer en Francesc. Veient ara el passat amb perspectiva, podia dir que aquell assassinat va ocupar gran part dels seus pensaments, potser en massa mesura. Havia cesat la seva escriptura de poemes; la seva vida va donar un tomb complet a partir de la mort de la Dolors i el descobriment de la mort de Josep Casas i Devesa.

El que sí que tenia clar era que mai permetria que enterressin la voluntat de la seva germana amb ella, i que la seva filla havia de conèixer cada tram de la vida de la seva mare, que li deixaria escrita amb tant detall com li fos possible entre cada nou episodi de tos i fatiga, i de la seva tieta, per seguir amb allò que cap de les dues havia sabut acabar.

1 de febrer

El mateix dia que començava el gèlid febrer de 1900 acabava la vida de la poetessa vigatana, als trenta-tres anys, envoltada de la seva família i en la recança de la seva llar. El desconsol regia llavors cada racó de la casa familiar, i la seva mort va ressonar entre els coneguts de la ciutat. Mercè Font i Codina deixava un buit fred i profund, i una vida per omplir. Dos dies més tard, *La Veu del Montserrat* comunicava la seva defunció amb tendres paraules, que més tard resultarien l'últim instant guardat entre les pàgines del seu bell quadern.

Capítol 4

1885

Estava nerviosa. Aquell dia assistiria amb el seu pare a la seva primera *esbartada*, a la font del Desmai; havia crescut sentint a parlar d'aquelles trobades en les quals es compartien les més belles creacions, i esperava ansiosa el seu debut. Havia estat insistint molt al seu pare durant els darrers mesos perquè la deixés acompanyar-lo, però sempre havia rebut una negativa amb l'excusa de l'escassa presència de dones en aquells cercles, i menys de la seva edat. No era ben vist. Tot i així, gràcies a la seva persistència i a la condició influent del seu pare, com a membre fundador, va ser convidada a participar en una d'aquelles reunions el mateix any 1885. En arribar, una timidesa sobtada la va paralitzar. Era incapaç de dir res, es va limitar a assentir i somriure a mesura que era presentada a cada un dels assistents; però ben aviat un ambient afable i acollidor va embolcallar aquell matí pintoresc.

El seu pare l'observava sorprès, i entre rialles i paraules alentadores va procurar que la vergonya no la privés d'intervenir i gaudir del moment. Tot i això, la Mercè encara no trobava la manera de vèncer el seu rubor, i amb un gest discret i silenciós li va demanar al seu pare si podria llegir, en nom seu, la composició que havia escrit per aquella ocasió, la qual havia titulat *Montserrat a la Claror de la Lluna.* La veu del seu pare de seguida la va tranquil·litzar, i es va sentir reconfortada a mesura que llegia, pausadament, els versos que ella mateixa havia escrit. Al cap i a la fi, la seva passió per l'escriptura s'havia desvetllat gràcies a ell, de veure'l sempre entre llibres i d'escoltar les seves narracions abans d'adormir-se. Havia estat, per a ella, font d'inspiració i tendresa. Últimament el tornava a tenir més per casa, feia un parell d'anys que ja no regia l'alcaldia de Vic, la seva feina a l'ajuntament l'havia mantingut absort i allunyat de la seva família.

En acabar de llegir el poema, els *esbartaires* van guardar silenci. Ella, avergonyida de nou, no sabia què pensar: uns segons d'incertesa va encongir el seu cor. Un instant després, tothom aplaudia. Una abraçada del seu pare la va fer sentir com a casa a partir d'aquell moment, i les seves paraules a cau l'orella les recordaria sempre: *"*ensenya al món el que portes a dins*"*.

Aquesta primera peça va ser publicada el 18 de juliol d'aquell mateix any a *La Veu del Montserrat*, i va iniciar així la seva trajectòria poètica. No sabia com s'havia de sentir, orgullosa, insegura, expectant. Després van venir nombroses publicacions més, que la van motivar a seguir escrivint i participant en altres grups intel·lectuals com el Círcol Literari, que tants bons records li havia donat. No oblidaria mai aquell ambient familiar on es trobava immersa cada vegada que assistia a les seves trobades, en aquell vell estatge situat a la casa Moreta. Aquell espai sempre

l'havia fet sentir acollida, la història d'aquelles parets la captivava: encara quedaven restes d'antics negocis establerts en aquell local, com els retalls de tel·la d'un sastre que, en ampliar el negoci, es va traslladar a la Plaça; o el sabater que hi va deixar les màquines de costura, i que servien ara com a tauletes d'escriptura. Resultava un lloc encisador, on s'hi amagava una anècdota a cada racó. Era màgic, una font d'inspiració.

Tot i així, allò que més la inspirava era estar envoltada dels grans talents amb qui compartia molts moments, com en Josep Serra i Campdelacreu, el Martí Genís, en Josep Salarich o en Jaume Collell, amb els que sovint tenia l'oportunitat de conversar sobre les seves creacions més inèdites.

Amb tot, podia dir que aquells anys van ser alguns dels anys més feliços de la seva joventut; almenys fins l'arribada del negre 1892.

Capítol 5

1897

Era l'estiu de l'any 1897. El pare havia rebut una carta de la família Baqué i Llargués, anunciant la seva visita a la ciutat. Els estudis del seu primogènit els n'havien mantingut allunyats, però, tot i així, mantenien encara una bona amistat, ja que el pare i senyor Baqué havien treballat plegats durant uns anys en les seves regències a l'alcaldia, i la vocació per la seva professió d'advocat els havia unit encara més. En resposta, el pare va concertar un dinar on ambdues famílies es trobessin i poguessin posar-se al dia dels esdeveniments i, així, uns dies més tard, es van asseure plegats. Va ser llavors, entre rialles i anècdotes alegres, que la Mercè es va fixar en en Francesc per primera vegada. Una sensació d'estranya proximitat la va captivar des del primer instant, i el seu interès augmentava a cada minut. Pocs dies després d'aquella primera trobada, la Mercè va rebre la primera de les cartes: en Francesc li proposava de tornar-se a veure, i va ser així com, al cap d'uns mesos, després d'haver-se vist just set vegades més i haver intercanviat unes quantes cartes, es van prometre a casa dels Font, el dia 17 de febrer de 1898. Tot i la rapidesa, la Mercè es sentia segura i estimada per aquell home, i no s'havia preocupat mai de complaure als altres; tres mesos després es casaven a l'oratori particular d'aquella casa, un dilluns de Pasqua a les vuit del matí. Recordaria per sempre aquell petó fugaçment intens que la va unir, ja fins el final dels seus dies, a la persona que faria de la seva vida, si més no, una mica més feliç. La lluna de mel dels nuvis va començar el 6 de juny, i van ser alguns dels dies més joiosos: un dia a Barcelona, quatre a Montserrat, quatre a Santpedor i catorze dies més de visites per Barcelona, ciutat on ell havia viscut i estudiat i d'on van guardar els més bells records, plegats i embolcallats en aquella fresca felicitat que l'abstreia de l'opacitat dels últims anys. Van tornar a Vic per Sant Joan, i es van instal·lar a la casa familiar dels Font, al carrer de la Ramada, on van començar a crear les seves primeres fantasies com a família.

La complicitat entre tots dos creixia al mateix ritme que les seves vivències junts, i aviat la Mercè va introduir al seu marit al seu món: compartia amb ell les seves composicions més íntimes i en ocasions, tot i que escasses, li parlava de la seva germana i de la memòria que en guardava. El duia amb ella a les trobades del Círcol i el va introduir entre els grans protagonistes d'aquells cercles de lletrats, on ben aviat ell s'hi va sentir com a casa, acollit. Cap dels dos sabria en aquell moment que, al cap d'uns anys, al voltant del 1902, Francesc Baqué i Llargués arribaria a presidir el Círcol Literari, i continuar així amb el record de la seva estimada esposa.

Va mostrar-li també el seu vell quadern, amb les indagacions que parlaven sobre aquell tràgic dia d'abril de 1871; des de llavors, la Mercè havia estat recollint retalls de premsa que s'havien publicat amb posterioritat, i de seguida que en Francesc va veure el nom de Josep Casas, un

pensament ombrívol li havia ofuscat la mirada. Havia sentit a parlar sobre aquell cas llunyà uns anys enrere, quan havia començat a treballar a l'ajuntament, i recordava haver arxivat més d'una notícia que en feia referència. Entusiasmada i inquieta alhora, la poetessa li havia demanat insistentment que anessin al seu antic despatx per donar un cop d'ull a aquells documents, i veure si podia descobrir, d'una vegada per totes, qualsevol detall que la tregués de la seva incertesa. Unes setmanes més tard, i arran de la fermesa de la seva petició, el matrimoni visitava de nou l'antic lloc de feina dels Baqué: una sala apàtica i freda semblava amagar llavors els secrets més ben guardats.

en Francesc en guardava bons records, d'aquell espai: sempre li explicava el vincle que l'unia amb tots els seus companys, i la quantitat d'hores que havia passat allà, perdut entre les mil i una històries que ara no resultaven més que un difús record de joventut. Un d'aquests antics amics, en mencionar-li els cognoms Casas i Devesa, va recordar vagament un dels seus primers processos en què havia treballat: confiava que els arxius guardessin encara aquell nebulós cas de feia trenta anys, i gràcies a la informació que la Mercè ja havia aconseguit recollir llegint la premsa dels anys següents a l'assassinat del doctor, van aconseguir trobar un registre datat de l'agost de 1871, quatre mesos després de l'escandalós succés. D'aquell any se'n guardaven diversos volums, i el que la Mercè buscava va resultar ser el segon. En treure el llibre, una esgarrifança va recórrer el cos de la poetessa. Tenia al davant el que podien ser les respostes a tantes preguntes, a tants misteris al voltant seu i de la seva germana. Pensava llavors en l'ajut del seu marit, que sense dubtar l'havia ajudat a cercar la veritat que tant anhelava.

Es tractava d'un llibre ja desgastat, les seves pàgines denotaven el pas dels anys, que havien quedat dissolts entre la humitat dels fulls. L'olor a resclosit impregnava l'ambient i l'ànima de la Mercè. Van buscar el cognom del doctor a les primeres pàgines on es llistava, per ordre alfabètic, tots els casos que es recollien en aquell volum. Casas i Devesa apareixia a mitja pàgina, acompanyat del nom de Ramona. Aquell nom li va resultar vagament familiar, però ho va atribuir ràpidament a una confusió. Sorpresa, va passar les pàgines amb cautela fins arribar a la 1111, on apareixia un petit segell de l'any 1871 per valor de cinquanta cèntims de peseta. A sota es podia llegir, amb lletres lleugerament desdibuixades, el següent escrit:

En la Ciudad de Vich, a los veinte y seis de Agosto de mil ochocientos setenta y uno.

Doña Ramona Casas y Devesa de sesenta y cuatro años de edad esposa de Don Juan Espona, vecina de la presente ciudad…

Amb un rastre de decepció a la mirada, la Mercè va llegir el document diverses vegades: es tractava del testament de Josep Casas, en el qual deixava diverses pertinences a la seva família. Segons el que va poder entendre, el metge, al ser l'únic home de tots els germans, havia de ser el

legítim hereu del llegat dels seus pares; en morir aquest, la Ramona volia registrar la propietat dels béns hereditaris que li pertanyien, atesa la defunció del germà hereu, d'acord amb l'establert al testament de la mare. Al mateix document s'hi mencionaven tres germans més, però el metge es presentava solter i sense descendència. Les seves propietats no s'estenien més enllà de la casa edifici on habitava, al carrer Sant Hipòlit número 18, mobles i quincalleria. La Mercè ho rellegia de nou, pensativa; segons el que posava, la Ramona havia realitzat aquell tràmit el 26 d'agost de 1871, uns mesos després de l'atemptat, a l'edat de seixanta-quatre anys. Després de regirar alguns documents més, va descobrir l'esquela de la mort de Ramona Casas i Devesa, datada de feia uns anys. En cercar sobre la identitat d'aquesta dona va descobrir l'adreça on solia viure la família Casas i Devesa, i es va decidir a visitar l'antiga casa el dia següent, per veure si podia arribar a trobar alguna pista més sobre aquesta família, o si més no veure si els veïns de la zona en sabien gaire més.

Una sensació de nervis i impaciència va invadir l'ànim de la Mercè: sentia que ho tenia molt a prop, que aviat descobriria la continuació de les indagacions de la seva germana, i podria descobrir els secrets que amagaven aquells desgastats documents.

Capítol 6

Gener 1898

Va llevar-se amb presses. Havia dormit nerviosa, gairebé il·lusionada, i encuriosida per la visita que havia de fer aquell matí. Després d'aixecar-se i preparar-se, encara amb la son a les parpelles, es va dirigir a l'adreça on havia viscut la germana de Josep Casas. Caminava de pressa, gairebé corrent, seguint tots els carrers fins arribar a la casa que cercava. En arribar la va embolcallar una sensació d'abric, però el fred es filtrava encara entre les comissures dels seus llavis. Els seus nervis la van portar a trucar la porta potser massa precipitadament; pocs instants després, una dona obria la porta sopresa per la insistència dels cops de porta. La Mercè, encara inquieta i exaltada, va presentar-se temorosament i va demanar disculpes per l'enrenou. La incomoditat inicial va desaparèixer en el moment en què va reconèixer amb claredat el rostre de la senyora: mai no hauria pogut oblidar aquells ulls de maragda, però... on els havia vist? Un amable somriure li va provocar un nou sospir, i, encara absorta, va ser convidada a entrar. Es van asseure llavors a la tauleta rodona del petit i acollidor menjador, que encara li semblava inhòspit.

Els cabells de la dona revelaven ja les primeres pinzellades blanquinoses del pas dels anys, i el seu rostre reflectia amb tendresa el besllum de l'experiència. Va presentar-se amb el nom de Ramona Espona i Casas, filla de Josep Espona i Ramona Casas i Devesa. La Mercè es trobava, doncs, davant la neboda de Josep Casas; però tot i així, aquell semblant li resultava encara conegut d'abans. Les presentacions van proseguir i va ser en resposta a la pregunta de la Ramona que, encara alterada, la poetessa li va explicar tot el que l'havia portat fins allà, procurant no descuidar-se de cap detall. En acabar, un punteig de foscor va ennuvolar les rialles de la Ramona. Semblava no sentir-se del tot còmode en parlar del succés de 1871, i els objectes distants del seu voltant semblaven aturats en el temps. Aquella freda habitació convidava a les més gèlides sensacions, les memòries més doloroses.

Va ser en el moment en què va sentir el seu riure apagat, que la va reconèixer: era el mateix riure que ressonava sovint pel col·legi de les Carmelites, a l'Escorial, on va assistir de ben joveneta. Aquella dona, si no ho recordava malament, havia estat treballant com a cuinera de l'escola durant els seus anys de joventut, i aviat va ser estimada per totes les alumnes. Havia passat tardes senceres jugant al costat de les nenes, però mai havia sabut què s'amagava darrera d'aquell tendre somriure. En mencionar-li l'Escorial de les Carmelites de la Caritat de Santa Joaquima de Vedruna de Vic, la Ramona es va emocionar. Recordava aquells anys amb molt d'afecte; havia ocupat l'antic lloc de treball de la seva mare, que li havia ensenyat a preparar desenes de plats i guarnicions.

La Mercè li va demanar llavors si podia parlar-li del seu tiet, el Josep. La foscor va tornar a la mirada de la dona. Li va explicar que el seu tiet havia estat un home molt tens, rígid, però sempre disposat a ajudar als altres. Solia freqüentar els passadissos del col·legi per atendre les monges enllitades, acompanyat d'un ombrívol ajudant. Sempre s'havia preguntat qui devia ser aquell home, la Ramona: sempre al costat del tiet però mai ajudant-lo gaire amb la seva feina.

Recordava els àpats asseguts a taula, amb la família, en els quals es parlava de la funció d'aquest ajudant seu; no acabaven d'aprovar la seva companyia, i el tiet sovint s'havia enfadat quan mostraven alguna sospita de les intencions d'aquell home. Era d'idees fixes, el tiet Josep, i es negava a creure les acusacions que els altres feien del seu ajudant: creien que, com que havia treballat de comptable en una fàbrica que havia hagut de tancar, aquell home podria haver-se embutxacat alguns rals. Sovint advertien al metge sobre sobre les possibles intencions de l'home que l'acompanyava; entre altres coses, l'ajudava a administrar els seus comptes personals i a preparar i portar les medicines als pacients. Era ell qui avisava al doctor si mai hi havia cap urgència mèdica, i sabia on era en tot moment.

La Mercè escoltava el relat de la dona amb atenció, captivada, i aviat va trobar en la seva veu el confort que planyien les parets. El so del passat s'esmunyia llavors entre les cavil·lacions de la Ramona. Rememorava l'instant en què la mare havia arribat a casa aquell vint-i-sis d'agost de 1871, visiblement alterada i consternada, després d'haver visitat el notari. Pel que semblava, havia quedat sorpresa en llegir el registre de pertinences del tiet Josep: hi apareixien diversos objectes que no trobaven per enlloc, entre ells un rellotge de butxaca daurat. Ningú el tenia, ningú l'havia vist, ningú en sabia res. Però en Josep mai s'hagués equivocat; el rellotge, i la resta de les seves pertinences, les havia de tenir algú. Les sospites van caure directament sobre el nou ajudant del metge, que havia marxat de la ciutat poc després de l'atemptat; la família Casas i Devesa va començar a investigar sobre la procedència i la identitat de l'home i, en un intent per recuperar part del llegat del doctor, va demanar ajuda a la família De Macià, amb qui mantenien una antiga amistat i els quals podrien descobrir alguna cosa més.

La Ramona va fer una pausa, va baixar la mirada i l'habitació es va silenciar durant uns instants. Una estranya boirina imperturbable semblava encobrir les llàgrimes que amenaçaven de caure. Els seus ulls sagaços es mostraven ara esquinçats pel dolor, i un tènue raig d'esperança es feia entreveure entre les escletxes de la seva veu trencada. La poetessa l'observava en silenci, pensativa. Finalment, després d'advertir-la sobre el perill d'investigar aquells fets, i davant la subtil insitència de la Mercè, va procedir amb el relat.

En parlar amb els De Macià van saber que aquests ja havien desconfiat d'aquell home molt abans, i havien descobert part de la veritat oculta sobre la seva antiga vida: havia treballat diverses vegades com a sicari abans d'exercir de comptable, molts anys enrere, però mai s'havia pogut

demostrar la seva culpabilitat. El més dolorós, però, va ser el que van saber just a partir d'aquell moment: en conèixer el passat del seu ajudant, i preocupats per la seguretat del doctor, havien enviat la minyona a buscar-lo el més ràpid possible, amb l'excusa d'una urgència mèdica, per portar-lo a un lloc segur. Però, aquell dia, les presses no havien aconseguit salvar Josep Casas i Devesa.

Capítol 7

1892

L'aniversari del seu pare s'apropava, i la Dolors li volia fer un regal especial. Coneixia el seu gust per les antiguitats, el seu interès pels objectes abandonats que guardaven mil històries al darrere, així que va decidir visitar l'antiquari que havia obert un temps enrere, al final del carreró.

En arribar, l'aparença de l'home darrere de l'aparador la va sorprendre: era gran, semblava trist, apagat, i una gran cicatriu li desfigurava el rostre. En acostar-se més va preguntar-se quina història s'amagava darrere dels seus ulls grisos, que la miraven llavors amb un aire melancòlic; semblava igual de perdut que els objectes anònims que l'envoltaven.

Després de donar un cop d'ull al local i no trobar res que li cridés especialment l'atenció, va observar els accessoris exposats a l'última vitrina que li faltava per escodrinyar; va ser llavors quan el va veure. Un preciós rellotge de butxaca resplendia imperant entre la resta d'objectes apàtics de l'aparador. No podia imaginar un regal millor per el seu pare; uns instants després observava com el misteriós home l'embolcallava amb cautela, amb un rostre distant, indiferent. Escassos moments després la Dolors caminava optimista pels carrers de la ciutat, pensant amb impaciència en la reacció del seu pare en veure aquell preciós rellotge daurat. Va voler apreciar cada detall gravat a la tapa des de ben a prop; el va treure amb cura de la bosseta on el duia i es va asseure al primer banc que va trobar. Agitada, els seus ulls resplendien gairebé tant com el metall: al centre de l'esfera s'hi dibuixava el rostre ferotge d'un lleó, encerclat per diversos cercles amb motius florals. Era preciós. Encisada, va obrir la petita coberta per observar amb deteniment el seu interior: els nombres es dibuixaven vagament sobre un fons desgastat, que convidava a aturar el temps en aquell precís instant. Li va cridar l'atenció una breu inscripció a la part interior de la tapa: *Josep Casas Devesa*. Sorpresa, va començar a imaginar; qui devia ser, aquell home? Seria el propietari d'aquell rellotge tan bonic? Com havia arribat a les seves mans, llavors?

Encuriosida, va decidir mantenir el seu petit descobriment en secret, fins que sadollés la seva intriga creixent. Poc després, preguntant per aquest nom per veure si trobava alguna adreça, va descobrir que aquell home havia set el metge de la ciutat feia uns vint anys, i que havia estat assassinat a mans d'algú que mai havien desvetllat.

Durant els dies següents la Dolors pensava dia i nit en la història que podria amagar aquella bella esfera, i va decidir tornar de nou a l'antiquari que li havia venut, per tal de veure si ell en sabia alguna cosa. Tot i que l'actitud freda d'aquell vell no la convidava a refer el carreró, l'estranya bellesa d'aquell local i l'ànsia de saber més l'atreien amb la mateixa força. Va visitar-lo en diverses ocasions al llarg de la setmana següent: li preguntava sobre la procedència d'aquell antic rellotge i

sobre el nom que figurava a l'interior, però l'home no semblava saber-ne gaire res. És més, va semblar adoptar una actitud curiosa respecte l'objecte i li preguntava què més n'havia descobert cada vegada que la Dolors el visitava. Aquesta hi acudia il·lusionada, cada vegada amb alguna petita dada insignificant que semblava poder argumentar tot un món de fantasia al voltant de l'antic accessori; ja li deien, a casa, que havia heretat el mateix gen fantasiós del seu pare, i que que tenia també la seva germana Mercè. Li explicava a l'antiquari les seves teories, i aviat es va convertir en un enigmàtic confessor. Procurava anotar també cada idea que li venia a la ment en el seu quadern, on volia guardar cada moment d'aquells dies de tardor.

Però un dia la Dolors va entrar al local alterada, nerviosa i esverada. Era un matí de novembre de 1892, i la inquietud amb prou feines la deixava respirar. L'antiquari va procurar asserenar-la, i va escoltar el que la jove li havia vingut a dir: creia haver descobert el gran secret darrere d'aquell metge assassinat, només li feia falta investigar una mica més sobre un suposat ajudant seu que va desaparèixer misteriosament quan es va cometre l'atemptat aquella tarda de 1871.

L'home de darrere el mostrador observava atònit el malestar de la noia que seia llavors al seu davant. Com havia pogut arribar tan lluny? Estava tan sols a un pas. Neguitós i inquiet, va demanar a la Dolors que li deixés el seu quadern i tornés aquella mateixa tarda, perquè en aquell moment tenia molta feina a la botigueta i podrien parlar amb més tranquil·litat sobre tot allò que havia descobert. La jove va assentir indecisa, i el repiqueig acompassat de les seves sabates ressonava pel carreró a mesura que s'allunyava.

Sabia que aquella seria una tarda difícil. El vell repassava trasbalsat les anotacions i els reculls que havia estat fent la Dolors en aquell quadern, i una sensació d'angoixa li va recórrer el cos: en un impuls històric, va arrencar pàgines i pàgines sense miraments, i aviat va haver de calmar la seva exaltació sobtada. La por es va apoderar del seu ànim. Un pessigolleig negre impregnava cada múscul del seu cos, i no el deixava pensar amb claredat; desesperat, va regirar la rebotiga sencera a la recerca d'aquell antic carpesà. En trobar-lo va escorcollar convulsament les pàgines escrites a mà que s'hi amagaven, fins que va trobar el preparat que cercava. Aquella època de treball amb el doctor li havia servit, entre altres coses, per aprendre l'art de la medicina; o si més no, per recol·lectar les receptes del metge, que ara li resultaven força útils. Aquella sensació gèlida el tornava a envair: anys enrere havia aconseguit enterrar-la en el més profund del seu ser, però sempre reflotava si no alimentava aquella seva ànsia.

Al cap d'unes hores ho tenia tot a punt. Havia intentat recompondre tan bé com havia pogut aquell ridícul quadern, i preparar les galetes que ara treia del forn l'havia ajudat a distreure's dels seus pensaments. La Dolors arribaria en qualsevol moment per explicar-li els fets que ell ja coneixia, i havia d'estar preparat per assimilar l'energia que desprenia aquella jove. Just en aquell instant va sentir el repic que indicava l'entrada d'algú a la botiga. En baixar els esglaons del segon pis, va

veure la noia trastejant els objectes del racó. Semblava més tranquila, tot el contrari d'ell. Procurant mantenir un to amable, la va convidar a pujar per seure i conversar de manera més pausada. Va servir llavors les galetes, que havia procurat impregnar generosament mesclant el preparat amb el sabor a gingebre de la massa. La Dolors va començar aleshores el seu relat; li va explicar tot allò que sabia, i li va manifestar la seva intenció de presentar el que havia descobert a les autoritats, per tal d'esbrinar el motiu de l'ocultament d'aquell cas. El vell, visiblement incòmode i inquiet, va assegurar-li que totes aquelles idees eren fruit de la seva imaginació, i que probablement havia destinat massa estona a la lectura dels llibres fantasiosos que guardava el seu pare.

Una mica desconcertada per la reacció de l'antiquari, la Dolors va procurar posar-se còmode: estava disposada a defensar els seus descobriments a capa i espasa. Va inclinar-se envers el bol de galetes que reposava a la tauleta del seu davant, i després de fer un parell de mossegades a la primera que va agafar, va estar parlant una estona més amb l'home sobre els retalls de premsa que havia estat investigant. Mentre rellegia les pàgines tot semblava donar-li voltes; les lletres es desdibuixaven als seus ulls i una sensació de mareig feia de l'habitació un espai difús. Consternada, va disculpar-se amablement i va preferir retirar-se a la comoditat de casa seva, amb presses, per veure si recuperava la salut sobtadament perduda; no sense abans endur-se un farcellet de galetes, cortesia de l'afable antiquari, i recuperar el seu quadern.

La seva família l'esperava quan va arribar. El seu malestar semblava haver disminuït amb el vent de tardor, però encara feia mala cara. La Mercè es va asseure amb ella, preocupada pel seu estat, i després de menjar algunes galetes més entre les dues, van decidir estirar-se a descansar.

Aquella va ser l'última vegada que la Dolors va sentir el vent, deixant enrere un quadern esquinçat que no guardaria mai els records d'aquella estranya tarda de novembre.

Capítol 8

1898

La Mercè procurava processar encara els fets que acabava de sentir. La Ramona havia intentat fer-li veure que continuar la investigació podria portar-li problemes, però res podria aturar les seves ganes de descobrir què amagaven les paraules de la Dolors. El camí de retorn a casa va resultar parsimoniós; la seva ment imaginava mil i una fantasies diferents, però cap satisfeia la seva inquietud. En arribar, va sentir la necessitat de compartir tot allò que havia descobert amb en Francesc, per veure si trobava consell i serenor en la seva abraçada. Li va explicar la conversa que havia mantingut amb la Ramona Espona, procurant no oblidar cap detall; el seu marit, igual de sorprès que ella, va mostrar especial interès en aquell ajudant desconegut. Els dos es plantejaven la mateixa qüestió: on devia ser, aleshores, aquell home?

Llavors la poetessa va pensar en acudir per primera vegada al seu pare: tot i que mai abans havia gosat treure els secrets de la seva germana a la llum, compartir-ho amb ell potser li donaria més detalls sobre les persones implicades o el llegat del metge. Decidida però tranquil·la, es va dirigir a ell amb el quadern a les mans. Josep Font i Manxarell seia en aquell moment vora la llar de foc, submergit entre les lletres d'una nova novel·la, com era habitual. Una mica temorosa, li va mostrar el quadern que havia estat completant amb les seves pròpies anotacions des de 1892, sense pronunciar paraula. El seu pare, sorprès, el va prendre entre els seus dits i va fullejar encuriosit allò que li oferia la seva filla, sense entendre gaire bé què pretenia fer-li veure. Després d'uns instants d'incertesa, li va preguntar a la seva filla de què es tractava. Ella, encara insegura però decidida a descobrir tant com pogués, li va explicar tot; com la Dolors li havia deixat el seu quadern en confiança, com havia estat investigant sobre aquell assassinat llunyà, sobre qui creia que era aquell metge, sobre el possible autor de l'atemptat, sobre els documents que havia trobat amb l'ajuda d'en Francesc… Sobre com volia atrapar l'autor d'aquells fets.

El seu pare va restar en silenci una bona estona, amb el rostre desencaixat i la mirada perduda, en un pànic mut. Un instant després, esclatava el misteri: era el moment de desvetllar la veritat a la Mercè, aquella que havien procurat oblidar per tots els mitjans possibles. Després de preguntar-li com havia arribat a descobrir aquell succés de 1871, i conversar amb la poetessa sobre l'existència d'aquell antic quadern, els seus pares li van explicar que la seva germana Dolors ja havia arribat a casa amb aquells noms entre els llavis, anys enrere, amb la mateixa voluntat per descobrir què s'hi amagava al darrere. Poc després, tant ella com la Mercè queien malaltes de gravetat, un dia de novembre de 1892. Confusa, la Mercè procurava seguir el fil dels esdeveniments que el seu pare estava a punt d'explicar: la seva malaltia sobtada no havia estat una casualitat, ni tampoc fruit de cap

epidèmia gripal. Segons el doctor que va atendre la família, ambdues germanes havien estat enverinades.

A la Mercè li faltava l'aire. Esmaperduda i atònita, amb prou feines es podia mantenir dret. El seu pare va proseguir; la va advertir sobre els perills de seguir els passos de la seva germana, i li va suplicar que detingués allà mateix les seves indagacions: no volien perdre una altra filla pel mateix maleït succés. Mai havien sabut qui havia estat aquell doctor o per què havia estat víctima d'un atemptat com aquell, però tenien clar que no en volien saber res més. Havien estat ocultant aquesta història durant els darrers anys, fins i tot llançant algunes pertinences de la Dolors, en un intent per protegir la vida de la família que els quedava.

Alguna cosa a l'interior de la Mercè va esclatar en mil bocins. Tot allò que creia conèixer es transformava ara en un enigma burlesc que li recordava amargament el somriure innocent de la seva Dolors. El seu pare va aparèixer amb un mocador a les mans; la poetessa l'observava des de l'agonia silenciosa. En desplegar el mocador, en tragueren un bell rellotge de butxaca, tot dient; "*Aquest rellotge és origen i és final: per culpa d'un regal, vaig perdre una filla.*"

Capítol 9

1871

No sabia com sentir-se; dins seu es barrejaven ara onades d'angoixa i fatiga, i el seu estat d'ànim resultava llavors difícil de precisar. Confús, nerviós, excitat. Feia molt temps que no acceptava cap altre encàrrec; creia haver arreglat la seva vida, haver deixat definitivament aquella classe de feines, però mai abans l'hi havien fet tanta falta els diners. La ciutat de Vic havia patit una forta caiguda arran de la instal·lació d'aquelles turbines de Manlleu i Roda uns anys enrere, mai abans havia estat un inconvenient per la ciutat el fet de no tenir un riu gaire cabdalós. Un fotimer de fàbriques havien tancat per l'aturament de la producció i havien deixat els seus treballadors al carrer, entre elles la seva. La seva feina de contable semblava ara esmunyir-se entre les escletxes del passat, que trencaven en mil bocins el present que havia aconseguit construir.

Uns mesos abans algú havia descobert el seu passat. No sabia com havien aconseguit contactar amb ell però, fos qui fos, sabia perfectament d'on venia. Recordava aleshores els seus dies passats, amb una barreja de melancolia i tristor, feia anys que fugia del seu passat, perseguint un nou futur i amagant la seva identitat en el seu present. Havia arribat a Vic en busca d'una nova oportunitat, d'un nou canvi i una nova identitat, i ara es trobava atrapat de nou en aquelles tempestes. Com el podien haver trobat? Havia procurat passar desapercebut, portar una vida convencional per no ser descobert, per no desenterrar de nou el seu passat... Fos com fos, coneixien bé la seva trajectòria, i amenaçaven amb desvetllar-la si no realitzava amb èxit la feina que li havien donat.

Certament havia trobat la seva pròpia pau durant els últims anys: treballant a la fàbrica gairebé a totes hores aconseguia mantenir-se lluny dels seus pensaments. Però sabia que mai havia arribat a ser feliç del tot, mai s'havia pogut permetre formar una família ni crear llaços amb ningú: les relacions eren un luxe que un fugitiu no es podia permetre.

Aquesta vegada era diferent. Havia preparat amb molt deteniment cada pas, cada part del pla havia de ser un èxit. Li va costar convèncer el doctor perquè el contractés com a comptable i ajudant, perquè deia que no necessitava l'ajut de ningú, però el seu caràcter persuasiu aviat li va assegurar el lloc de feina. Temps enrere acostumava a manipular les situacions segons el que més li convenia, però feia molt que no preparava un encàrrec amb tanta previsió, i es sentia una mica fora de lloc. Mai abans s'havia involucrat tant en la vida de la víctima, però el metge va semblar trobar en ell un company proper; l'acompanyava a tot arreu: visites als pacients, passejos vora el riu, converses sobre l'experiència… El doctor semblava confiar en ell dia rere dia, i la seva fe sovint l'encegava. Tant era així que aviat va trobar un amagatall segur per guardar tots aquells objectes de valor que

recol·lectava en les seves incursions a les estances de Casas: el soterrani d'aquell col·legi de l'Escorial ocultava llavors diversos botins, que podia anar a comprovar sempre que el metge visitava les monges als pisos superiors. No havia estat un procés gens fàcil, havia set llarg, tediós i compromès, i només pensava en posar-li fi.

Tot i així, havia de complir les ordres si volia ser capaç de desaparèixer de nou després, de començar una nova vida.

22 d'abril

L'endemà era el gran dia. Havia arribat el moment. Portava ja alguns dies donant voltes als esdeveniments que tindrien lloc al cap de tot just unes hores. No es trobava bé, gens bé. Tenia l'estómac regirat i portava marejat un parell de nits, en les quals amb prou feines havia dormit.

Encara nerviós, sense trobar la manera de calmar el seu ànim turmentat, va ficar-se al llit procurant mentalitzar-se pels successos que estaven a punt de produir-se. No sabia si seria capaç de tornar a deixar enrere el seu sentit comú, de tornar a deixar la ment en blanc de la manera que ho feia. Cap altra sensació es comparava amb la que sentia en fer la seva antiga feina. Ja havia preparat la maleta amb tot allò necessari per absentar-se una temporada, i unes setmanes abans havia aconseguit allistar-se per lluitar a la guerra cubana, allà baix a les illes. Dos dies abans havia rebut una data límit per matar Josep Casas, i l'endemà era l'última oportunitat; en certa manera li resultava estrany matar algú amb qui tenia certa complicitat, però no es podia permetre condemnar-se a ell mateix. Sentia curiositat per saber en què devia estar ficat el doctor per haver de ser assassinat, semblava una persona bastant correcta. Havia passat amb ell gran part del seu temps lliure, i aviat havia après la rutina que seguia el metge de manera habitual i deduit el millor moment per acabar l'encàrrec. Ho tenia decidit: un cop acabada la feina, marxaria amb els vaixells espanyols, rumb a Cuba.

Capítol 10

1871

23 d'abril

Aquell matí d'abril res havia sortit com esperava. Havia estat planejant l'atac durant mesos, i tenien unes ordres molt clares. Només sabia que en Josep havia d'acabar mort. Els seus nervis s'havien vist silenciats per les nombroses vasos de rom de primera hora del matí.

Els carrers, amb sort, estarien una mica més concorreguts aquell dia, i podria passar desapercebut. Havia rebut ordres de fer-ho ràpid, sense provocar molta revolada, sense testimonis. No va complir cap dels requisits. Aleshores, més que mai, necessitava fugir.

Va començar a preparar-se al dematí: res podia sortir malament, i volia assegurar-se el millor lloc i el millor moment per fer-ho. Ho tenia tot pensat: el doctor tenia prevista una visita aquell migdia a la plaça de la Constitució, i el podria esperar. No comptava amb la visita del doctor al teatre, ni amb la dona histèrica que va passar pel seu costat a primera hora de la tarda; vint minuts més tard, Josep Casas i Devesa apareixia a correcuita, exhaust, sota els pòrtics de la plaça, i s'aturava intuitivament per respirar profundament. Era aquell el seu moment? Seria capaç de matar-lo, finalment? Què en seria, d'ell, si sortia malament?

Perdut entre els seus pensaments, no va veure que Josep Casas avançava en direcció a ell, per travessar el carrer de les Neus. El seu temps s'esgotava, i no podia permetre's el luxe d'errar.

1891

En tornar de la guerra a Cuba, desfigurat i amb evidents seqüeles físiques, no es pensava pas que acabaria treballant d'antiquari a la mateixa ciutat que el va condemnar a l'exili: però tots els botins que havia recollit l'esperaven encara ocults al seu amagatall, i no hi pensava renunciar. Li venien a la ment les escenes que recordava mentre recorria els passadissos del col·legi: havia arribat a veure el que semblaven reunions clandestines entre el doctor i altres representants de l'oligarquia política, en alguna ocasió ell havia anat a amagar diversos objectes i havia sentit converses que, d'haver sortit a la llum, haurien revolucionat encara més la ciutat de Vic.

Per sort o per desgràcia, la ferida del seu rostre havia aconseguit dissimular completament la seva identitat, i una nova vida després d'una època grisa semblava il·luminar la seva esperança: encara que volgués ja no podria tornar a realitzar el mateix tipus de feines, les seves condicions

físiques havien canviat molt, ja no era capaç de moltes coses. Havia deixat de ser útil. Per treure rendiment a totes les possessions que conservava, a les que es sumaven ara els objectes obtinguts dels saquejos de la guerra, va decidir posar la gran majoria a la venda; va obrir l'antiquari en aquell carreró estret, i encara recorda el so del repiqueig de les claus ressonant per les seves parets, el primer dia que va obrir la porta d'aquell local. Havia procurat començar una nova vida, però aquella jove insolent pretenia destrossar el futur que tenia assegurat venent tots els seus tresors. I no ho pensava permetre.

Epíleg

2018

Havia passat gairebé tres dies llegint i rellegint cada anotació d'aquell vell quadern. Per algun motiu algunes pàgines es veien ara esquinçades o arrencades, i la cal·ligrafia variava en diferents textos escrits a mà. Tot i que sovint no aconseguia distingir cap oració sencera, hi va endevinar algunes paraules soltes. Li fascinava pensar que havia estat el diari personal de la seva avantpassada, la Mercè, i reviure moments de la seva vida entre aquelles pàgines abandonades.

L'última anotació que apareixia datava de 1898, i la signava la mateixa Mercè: la poetessa mencionava vagament un rellotge de butxaca just a l'última línia. La Maria es va aturar, pensativa. Recordava haver vist referenciat un petit rellotge de butxaca daurat al testament de la seva àvia, però no va creure que es podia tractar del mateix objecte… La mateixa curiositat que l'havia dut a regirar el quadern la portava ara a revisar cada una de les caixes de cartró que s'estenien per la sala d'estar: si el rellotge hi era, el trobaria. L'advocat li havia donat un total de dotze paquets, que ara desempaquetava un per un. Dues hores i tres tasses de cafè més tard, la Maria obria desmotivada la penúltima de les capses, guardant encara un pessic d'il·lusió. Una sensació d'eufòria la va invadir: entre les seves mans tenia ara un antic rellotge de butxaca en el que s'hi endevinava, difús per la corrosió impassible del temps, el cap d'un lleó gravat al centre. Seria el mateix que apareixia al quadern? Intrigada, va obrir la petita tapa circular amb cautela: a l'interior de l'esfera amb prou feines s'hi distingia cap nombre. Els seus ulls van seguir el rastre de pols fins a una inscripció gravada a l'interior de la mateixa tapa; en bufar lleugerament, el nom de *Josep Casas i Devesa* va aparèixer. Josep… Casas… No recordava cap possible familiar al voltant d'aquest nom. Aquell rellotge provocava en ella una sensació estranya, entre la nostàlgia i l'oblit.

Quina història amagaria aquell rellotge?

"La història de la majoria de les dones està oculta pel silenci o pels adorns que equivalen al silenci."

- Virginia Woolf